

HALFDAN BARFOD

SØMAGT

4 27

SØMAGT

HALFDAN BARFOD

SØMAGT

OG

DENS INDFLYDELSE PAA
DANMARKS HISTORIE

KØBENHAVN
BERLINGSKE FORLAG

1936

FORORD

Hensigten med nærværende Arbejde er at finde de historisk fastslaaede Linier for Danmarks Strategi og de taktiske Muligheder, der ligger inden for denne Strategis Rammer. Det er derimod ikke Hensigten at fortælle de flest mulige historiske Enkeltheder, idet alle saadanne kan findes i enhver Danmarks-Historie, behandlet af Fag-Historikere.

De mange Enkeltheder i disses Bøger har dog sikkert for mange Læsere overskygget de Linier, der har været bestemmende for Historiens Forløb, og for at modvirke dette har jeg her bestræbt mig for at bortskære alt det, der ikke har Betydning for den ønskede Undersøgelse. De strategiske Linier skulde da staa ret blottede tilbage og derved tydeligt vise, hvad der har været og vil blive afgørende for et dansk Forsvar.

Naar alligevel visse taktiske Enkeltheder er medtaget, er det gjort, fordi netop disse Enkeltheder kan pege paa, hvad der i Fremtiden vil være taktisk muligt.

For mere end en Menneskealder siden skrev den moderne Strategis Fader, Admiral Mahan: »Den gængse Mening og de fastslaaede Opfattelser bør altid nøje overvejes; thi hvis de er forkerte, fører de uvægerligt til fejle Slutninger og maaske til Ruin.«

Det vilde have været klogt, om man havde lagt sig disse Ord paa Sinde under den Udvikling, der fandt Sted mellem deres Fremkomst i Halvfemserne i forrige Aarhundrede og Verdenskrigen.

Man vilde da have undgaaet at maatte betale med Blod og Penge for selv at høste de Erfaringer, som Historien kunde have givet gratis.

Af Udviklingens Resultater i dette Tidsrum kan nævnes: langt-rækkende Artilleri, Maskingeværer, Radiotelegraf, Undervandsbaade, Flyvemaskiner o. s. v. Man tog imidlertid blot disse Opfindelser i sin Tjeneste uden at gøre sig klart, hvilke Forandringer de maatte foraarsage i Taktiken, skønt Historien allerede i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede gav Fingerpeg derom. Man udviklede derfor heller ikke de nødvendige Modvaaben.

Som Følge deraf saa man under Verdenskrigen den mægtigste Krigsflaade, som nogen Sinde har været samlet, ude af Stand til at gribe Offensiven mod sin Hovedfjende og til Slut antage en forsigtig Taktik uden Kamplyst overfor en Flaade, der kun var halvt saa stor. Man saa denne mægtige Flaade ude af Stand til at beskytte Handelen mod Undervandsbaade, før eget Land var bragt til Afgrundens Rand. Man saa ved Dardanellerne Fejl blive begaaet, der er gentaget gennem hele Historien.

I Hærene havde man siden Midten af forrige Aarhundrede Erfaring for, hvad det betød, at Modstanderen havde mere langt-rækkende og hurtigere skydende Vaaben, end man selv havde. Blandt andet fra Boer-Krigen kendte man Maskingeværers frygtelige Virkning overfor udækket Fodfolk, og skønt man ingen Modvaaben havde udviklet imod dem, havde man dog overalt ensidigt fastholdt den offensive Tanke. Følgen var en Række blodige og resultatløse Offensiver, og at man paa Vestfronten holdt hinanden i Skak i 4 Aar, fordi alle Hæres Taktik var haabløst ude af Kontakt med Tiden. Først det sidste Aar fremkom Tanks som Maskingeværernes Modvaaben og muliggjorde atter Offensiv.

Militærpersoner er imidlertid ikke alene om Unluden af at drage Lære af Historien. Kriser er nemlig heller ikke noget nyt, og dog synes Landenes Forretningsmænd i Almindelighed at have været lige saa uforberedt derpaa, som om de ingen Forestilling havde om, at noget saadant kunde hænde. Om Midler mod Krisen er Nationaløkonomer og de ledende Finansmænd stadig uenige.

Alt dette viser dog kun, at selv de mest udmærkede Mænd lej-

lighedsvis kan begaa de utroligste Fejl. Det har de altid gjort, og den menneskelige Natur forandres meget langsomt. Formaalet her er imidlertid ikke at paavise Fejl, men derimod at vise, at en Del af dem kan undgaas ved at drage Lære af Fortidens Erfaringer. Hvis disse Erfaringer ikke stemmer med »den gængse Mening og de fastslaaede Opfattelser,« maa de sidste tages op til fornyet Undersøgelse og Revision.

Dette vil for dansk Forsvars, specielt for Flaadens, Vedkommende blive forsøgt i det følgende. Først vil den historiske Baggrund blive kort optrukket. Den Erfaring, der kan hentes herfra, kan muligvis hindre, at de samme Fejl stadig gentages. Dernæst vil Vaaben og Modvaaben blive vejjet imod hinanden for til Slut at forsøge at overføre den udvundne Lære paa Tidens aktuelle Spørgsmaal.

Saadanne Undersøgelser bør formentlig ligge til Grund, naar man vil overveje, om Danmark stadig bør holde en Militærmagt og i bekræftende Fald, om en Flaade maa være en ønskelig eller nødvendig Del af denne.

**SØMAGTS INDFLYDELSE
PAA DANMARKS
HISTORIE**

VOR ÆLDSTE TID

Danmark maa antages oprindeligt at have været opfyldt af Skove i det indre. De første Indbyggere boede ved Kysterne, levende af Jagt i Skovene og Fiskeri paa Søen. Jævnside med Forarbejdning af Vaaben og Husgeraad maa Skibbygning antages at have været Landets første Industrigren.

Forbindelsen mellem de forskellige Landsdele og med Nabolandene kunde kun finde Sted over Søen, og denne maa ogsaa antages at have frembudt en bekvemmere Forbindelse indenfor den enkelte Landsdel end Passage gennem de vejløse Skove.

Vi ved, at Middelhavets Folk gennem flere Hundrede Aar før Kristi Fødsel ad Søvejen Vest om Europa naaede til Østersøen. Den romerske Historieskriver Tacitus (første Aarhundrede e. K.) taler om de der boende Folks mægtige Hære og om deres Flaader. En anden Romer, Æthicus Ister (ca. 300 e. K.), skriver om Danerne: »Dette Folk driver ikke blot Handel, men det er de bedste Søfolk paa Jorden, de bedste, jeg nogen Sinde har lært at kende, og de er ypperlige Skibbyggere. Skibene er overmaade lette; til den tømrede Køl føjes Fletninger af Jern og Vidier, overtrukne med Skind og tjærede, og at bygge saadanne Skibe har Skyther, Sakser og andre Folk lært af dem. De driver Sørøveri og ligger derfor Sommeren igennem paa Havet. Deres stormfulde Hav besejler de uden Fare og kommer uden Besvær til hvilken Havn de vil.«

Fra Folkevandrings- og Vikingetiden lærer vi ogsaa vore For-

fædre at kende som dygtige Søfolk med Lyst til Kamp og Eventyr. Fra Søen angreb Fjenden dem, og over Søen søgte de Fjenden. I Ufredstider gjaldt det derfor om at skaffe Flaader for at naa Fjenden.

De Skibe, der i Vikingetiden anvendtes her i Norden, var Rokskibe med een Rad Aarer. Til Brug under Sejlads med gunstig Vind førte de en, to eller tre Master, hver med et Raasejl.

Da Europas sydlige Folk over Land søgte at udvide deres Magt mod Nord, stødte de først paa vore Stamme-Frænder, de krigerske Sakser. Disse havde ikke naturlige Grænser for deres Land og udgjorde ikke en Enhed, men styredes af flere selvstændige Høvdinge. I deres gennem Aarhundreder førte Kampe, sidst mod Frankerne, støttedes Sakserne ofte af Danerne.

Da Sakserne ca. 800 e. K. var undertvunget af Kejser Karl den Store, laa de hedenske Daner næst for. De havde imidlertid en af Naturen dækket Grænse og dannede en Enhed under een Konge. Vi ved, at Kong Godfred beredte sig til at tage mod Angreb ved i 808 at begynde et befæstet Anlæg paa det Sted, hvor Dannevirke senere rejstes, nemlig paa vor eneste og korte Landgrænse.

Kejser Karls Tanke synes dog at have været, at han ønskede et bredt og øde Bælte mellem sig og Danerne, hvis Stridbarhed ikke var mindre end Saksernes, og som paa Grund af deres Hundreder af Hærskibe var langt farligere Modstandere. Landet Øst for Elben undertvang han derfor ikke, men søgte paa den anden Side ved Forhandling at sikre sig, at den danske Konge ikke underlagde sig det. Resultatet af Forhandlingerne blev, at Ejderen i 811 gensidigt erkendtes som Danmarks Grænse.

I 815 blev Angreb Syd fra første Gang ført mod Danmark, idet et dansk Kongsemne med en kejserlig Hær slog det danske Grænse-Forsvar og trængte op i Jylland. Den danske Hær trak sig over paa Fyn, medens 300 danske Skibe holdt Farvandet rent. Den fremmede Hær kunde derfor ikke fremtvinge nogen Afgørelse med Danskerne, der som Herrer paa Søen havde Frihed til at angribe, naar og hvor de vilde. Da den fremmede Hær derved følte sin Flanke og Ryg stadig truet, trak den sig snart igen ud af Landet, og de Danske tog atter Sønderjylland i Besiddelse.

Allerede vor første Krig i Sønderjylland viste det samme, som alle senere Krige viste, nemlig Sømagts Evne ikke alene til at standse fjendtlig Fremtrængen over Bælterne, men ogsaa til at tvinge en Fjende til Forsigtighed med at trænge Nord paa i Jylland. Heraf ses Sømagts Værdi for vort Lands Forsvar.

De følgende Aarhundreders Vikingetogter viste fuldtud, at Kejseren havde set rigtigt i, hvad Danernes Flaade betød under Angrebs-Krige, idet de fra Søen overalt kunde sætte Angreb ind mod hans Lande. Fordi Nordfrankrig og England manglede Flaader, blev disse Lande efterhaanden erobret af Vikingerne.

KAMPENE MED VENDERNE

Efterhaanden som Danerne blev kristne, ophørte deres Vikingetogter, og deres Flaader forfaldt. Vore Farvande med Østersøen og Nordsøen blev derved herreløse og aabne for Sørøveri fra andre Folkeslag, der som mindre søfarende hidtil var holdt i Skak af Danerne.

Under uheldige indre danske Forhold med svage Konger eller indre Stridigheder gik de hedenske Vender, der beboede hele Østersøens Sydkyst, fra rent Sørøveri over til Røveri paa Danmarks Kyster. Enkelte danske Konger som Magnus den Gode, Erik Ejegod og Erik Emun, førte isolerede Straffetogter mod dem, og Knud Lavard underlagde sig som Grænsejarl i Sønderjylland endogsaa de nærmest boende Venders, Obotriternes, Land, men Hærgningerne paa vore Kyster blev dog stadig værre, og naar den danske Regeringsmagt ikke kunde værne dem, maatte Folket selv tage Sagen i sin Haand.

Medens det aabne Kystland mere og mere affolkedes, byggede man Borge og befæstede Byer, hvis Borgere i Borgergarder uddannedes i Vaabenbrug. Om Roskilde vides det ogsaa, at man havde udrustet Skibe, hvis Antal steg til 22, og som tog Kampen op mod Venderne. Selv enkelte Nederlag kunde dog ikke afskrække Venderne, fordi de altid frit kunde trække sig tilbage.

Først da Valdemarerne gennem Reorganisation af Ledingsvæs-

net atter skabte en dansk Flaade og gik angrebsvis frem mod dem, vendte Bladet sig.

Danmark havde i Begyndelsen kun smaa Flaadestyrker i Sammenligning med Venderne. Det var derfor heldigt, at Kong Valdemar i sin Fosterbroder Absalon havde en Mand, der udviklede sig til Flaadefører af høj Rang.

Fra 1158 til 1184 varede Kampen med Venderne. Deres Hovedborg, Arkona paa Rygen, erobredes 1169, og Rygen underlagdes den danske Krone. Kampen maatte dog fortsættes, og først 15 Aar senere, da Absalon 2. Pinsedag den 21. Maj 1184 ved Greifswald i Nordens største Søslag fra Middelalderens Tid med ca. 125 Skibe havde slaaget Vendernes Flaade paa 500 Skibe saa eftertrykkeligt, at kun 35 af disse undkom, var Forholdet saa fuldstændigt vendt om mellem Danmark og Venden, at dette sidste Land nu laa aabent overalt for danske Angreb.

Af de 500 vendiske Skibe blev 447 erobrede, saa at Absalons Flaade fik en mægtig Tilvækst. Skønt den af Absalon anvendte Taktik ikke kendes, saa maa alene Resultatet, den til Stadighed heldigt førte Søkrig, og at han i dette Slag kunde tilintetgøre en 4-dobbelt Overmagt, sidestille ham med Historiens største Flaadeførere.

Et Par Tog foretoges endnu mod Venderne. Den gamle Hertug Bugislav indfandt sig paa Kong Valdemars Skib og underkastede sig hans Lenshøjhed.

Under Resten af Valdemarernes Regeringstid beherskede Danskerne med deres Flaader Østersøen, og der var atter Fred overalt paa Danmarks Kyster.

Vore Kampe med Venderne viste, at Sømagt var et uundværligt Led i Danmarks Forsvar. Allerede disse Kampe viste tillige, at det talmæssige Styrkeforhold i Søkrige ikke spillede samme Rolle som i Landkrige. Paa Søen var Besætningernes Sømands-Dygtighed og Førernes Karakter-Egenskaber oftest det afgørende.

KAMPENE MOD HANSAEN

Saa snart Menneskene er naaet ud over det rent primitive Standpunkt at leve af egne Produkter, melder Spørgsmaalet om Vareudveksling sig. Den letteste og billigste Varetransport gaar over Søen. Naar dette gælder i vore Dage med gode Veje, Jernbaner m. m., maa det endnu tydeligere have gjort sig gældende, da Veje og Transportmidler var primitive.

Et Udtryk for Søens Betydning for det civiliserede Menneske er de Ord, som den romerske Historieskriver Plutarch tillægger Pompeius: »*Navigare necesse, vivere non necesse*«, Ord, som Hansestæderne tog til deres Valgsprog.

I Middelalderens Riger, hvor Borgherrer kunde tage Kampen op mod svage Konger, tiltog Røveri paa Land og Sø. Byer gjorde sig enkeltvis uafhængige. Deres Borgere befæstede dem, byggede Flaader og samlede efterhaanden Søhandelen paa deres Hænder. I Sydeuropa er Venedig og Genua Eksempler herpaa, i Nordeuropa var det Hansestæderne. Blandt disse sidste var i Østersøen Lybæk den mægtigste.

Da disse Byer ikke havde Lande, men kun Byernes Befolkning bag sig, repræsenterede de kun ringe Landmagt. Det Lod, de kunde kaste i Vægtskaalen under en Krig, var kun det, som Penge og Sømagt betyder.

De svage Konger, der i Danmark efterfulgte Valdemarerne, var

optaget af indre Stridigheder. Ledingsvæsnet forfaldt, og danske Flaader eksisterede praktisk talt ikke mere. Hansestæderne beherskede de os omgivende Have, og da Valdemar Atterdag i 1340 tiltraadte Regeringen i Danmark og i de efterfølgende Aar samlede Riget, var Hansestæderne som Følge heraf en afgørende Faktor. Han holdt derfor i Begyndelsen klogeligt gode Miner overfor dem; men da han ved 1360 havde fuldendt Rigets Samling samtidig med, at han efterhaanden havde samlet sig en Flaade, foretog han det følgende Aar et Togt til Gotland. Denne Ø med den derpaa liggende rige Hansestad Visby erobredes.

Svaret herpaa var Krigserklæring fra 77 Hansestæder mod Kong Valdemar. I 1362 slog den hanseatiske Flaade i Sundet den danske. Denne trak sig tilbage til København og dækkede Byen mod det planlagte Angreb. Hanseaterne vendte sig da mod Helsingborg, men under Belejringen af denne By overraskede den danske Flaade den hanseatiske til Ankers, slog den fuldstændigt og erobrede en stor Del af dens Skibe. Den danske Flaade havde derefter Herredømmet i vore Farvande. Den hanseatiske Hær ved Helsingborg var afskaaret fra Forbindelse med Hjembyerne og henvist til Forbundsføllen Sverige. 1364 sluttedes da Vaabenstilstand.

Denne benyttede Hansestæderne til at forny deres Forbund og alliere sig med Sverige, Mecklenborg, de holstenske Grever, Sønderjyllands Hertug og en Del af den jyske Adel. Danmark benyttede sit Søherredømme til at skade Hansestædernes Handel, men forberedte sig ikke paa den kommende Krig.

Da Krigen atter udbrød 1367, kunde den danske Flaade derfor intet udrette. Hansestædernes Flaade gjorde sig straks til Herre i vore Farvande, hvorved Vejen laa aaben til at sætte Angreb ind overalt. København blev erobret og plyndret, og samme Skæbne overgik mange Borge paa Øerne, medens fremmede Hære rykkede ind i Skaane og Jylland.

Atter viste det sig, at Sømagt var et nødvendigt Led i Danmarks Forsvar. Da den danske Sømagt var bukket under, var Situationen den samme som i sin Tid overfor Venderne, at Danmark ikke mere kunde angribe Fjenden og derigennem tvinge denne til Fred, men kun kunde søge at værge sig mod hvert enkelt af dennes Angreb.

I 1370 maatte Danmark derfor slutte Fred paa Hansestædernes Betingelser.

Dronning Margrete holdt Fred med Hansestæderne og efterlod et styrket og samlet Norden til sin Efterfølger, Erik af Pommern. Kong Erik forsømte at befæste sin Magt ved at skabe Retssikkerhed paa Havene imellem og omkring sine Riger. Et Sørøverforbund, Vitaliebrødrene, der først var optraadt under Dronning Margretes Krig med den svenske Konge, gjorde nu atter vore Have usikre. Det var ikke Kongen, men Hansestæderne, der holdt Flaader ude til at tage Kampen op mod dem.

Da Kong Eriks mod Hansestæderne rettede Politik førte til Fredsbrud i 1427, var det derfor Hansestæderne, der straks havde Herredømmet i vore Farvande. Dette benyttede de til straks at plyndre Bornholm, Ærø, Lolland og Møen.

En hanseatisk Flaade paa 36 Skibe, der gik til Sundet for at føre en stor Handelsflaade igennem, havde derimod ikke Held med sig. Den blev fuldstændig slaaet af en dansk Flaade paa 33 Skibe, der gjorde hele Handelsflaaden til Bytte. Allerede næste Aar sendte Hansestæderne imidlertid en Flaade paa 200 Skibe til Sundet. Det lykkedes den ganske vist ikke at tage København, men den plyndrede paa sjællandske og skaanske Kyster. Selv om den danske Flaade i de følgende Aar kunde foretage enkelte korte Operationer, havde Hansestæderne til Stadighed Herredømmet paa Søen. De benyttede dog kun dette i deres Handels Interesse, men ikke til at rette Angreb mod Danmark.

Paa Grund af Mangel paa Flaademagt maatte Kong Erik imidlertid være klar til Forsvar paa alle sine Rigers Kyster, og Kongen over alle Nordens Lande formaaede derfor heller ikke at sætte tilstrækkelige Kræfter ind paa det eneste Sted, hvor han over Land kunde naa Hovedfjenden Lybæk, nemlig gennem Holsten, der var Hansestædernes eneste Forbundsfølge.

I 1435 sluttedes Fred, hvorved Hansestædernes gamle Privilegier stadfæstedes.

I det følgende $\frac{3}{4}$ Aarhundrede havde Danmark Fred med Hansaen, men ogsaa i denne Periode gjorde Unionskongerne yderst lidt for at skaffe Retssikkerhed paa Havene mellem og omkring deres Riger. Sørøveriet florerede.

Da Krig med Lybæk atter udbrød i 1510, var kun 3 danske Skibe til Søs som »Udliggere« mod Sørøveri. Lybækkerne kunde derfor straks begynde med at plyndre paa de danske Kyster. Da den danske Flaade kom ud, gik Søkrigen i Hovedsagen heldigt for Danmark, og ved Freden i 1511 maatte Hanseaterne derfor for første Gang gaa ind paa nogle af Danmarks Fordringer og betale en Krigsskade-Erstatning.

Under Sveriges Frihedskamp (1521—24) sluttede Lybækkerne sig til Svenskerne og fremtvang ikke alene, ved at afbryde Stockholms Forbindelseslinier over Søen fra Juni 1522, Byens Overgivelse Aaret efter, men de plyndrede paa de danske Kyster og lagde sig 2 Gange for København, uden at Danmark havde Flaademagt nok til at tage en egentlig Søkrig op med dem. Derfor maatte denne Krig ende med Danmarks Nederlag.

Hansaens sidste Kamp mod Danmark var »*Grevens Fejde*« (1533—36). Formelt drejede denne Krig sig om den fangne Kong Kristian den Andens Sag, Reformation mod Katolicisme og Aristokrati mod Demokrati; i Virkeligheden var den et Forsøg fra Lybæks Side paa handelsmæssigt at underlægge sig Norden. Lybæk stod alene, kun fulgt af enkelte andre Hansestæder. Danmark-Norge havde som Forbundsfæller Sverige og Preussen.

En lybsk Flaade gik straks til Sundet og afbrød Forbindelsen mellem Sjælland og Skaane. København sluttede sig til den, hvorved Rigsflaaden, der laa aftaklet, faldt i Lybæks Magt. Dermed havde Lybæk Herredømmet paa Søen. Hele den østlige Del af Danmark sluttede sig til Kristian den Andens Sag og dermed til Lybæk, og i den øvrige Del af Landet kunde Angreb sættes ind, hvor det ønskedes. Skipper Clement landsattes i Aalborg og Grev Kristoffer med en lybsk Hær paa Fyn.

I Jylland overvandt Christian d. III dog hurtigt al Modstand, og

den lybske Flaade, der skulde hindre Overgangen til Fyn, kom for sent, hvorefter Grev Kristoffer ogsaa blev slaadet. I de skaanske Provinser rykkede de svenske Tropper ind.

Krigens videre Gang var for os afhængig af, om Lybæks Herredømme paa Søen kunde brydes, saa at Krigen kunde overføres til den sjællandske Øgruppe.

I 1535 lykkedes det imidlertid de allierede at samle 11 svenske Skibe, 10 udrustede i Sønderborg, 5 i Norge og 5 paa Gulland med 6 preussiske og nogle pressede Hollændere — ialt 41 Skibe — under Peder Skrams Kommando. Peder Skram traf med sin heterogene Styrke først 23 lybske Skibe under Bornholm og slog dem. De lybske Skibe faldt tilbage paa Styrken i Sundet. Peder Skram gik Vest paa mod den lybske Styrke paa 13 Skibe i Lille Bælt. Denne trak sig tilbage til Svendborgsund, og i Kampen her erobrede de allierede næsten alle de lybske Skibe.

De allieredes saaledes til over 50 større og mindre Skibe forstærkede Flaade dækkede derefter den danske Hærs Overgang til den sjællandske Øgruppe, hvorefter Flaaden gik til Sundet og blokerede den derværende lybske Flaade i København. Da Undsætning af denne By mislykkedes, maatte København, der ogsaa var indsluttet fra Landsiden, derfor før eller senere falde. Dette skete Aaret efter.

Danmarks Rige var ved Sømagts Hjælp atter forenet.

Danmarks Kampe med Hansestæderne viser ikke alene Sømagts Betydning, men de viser ogsaa denne Magts Begrænsning. De viser, at Flaader er nødvendige Led i al Krigsførelse ved Kyster og Øer, men de viser ogsaa, at man ikke kan erobre Land med dem. Skal Land erobres, maa det besørges af Soldater. Paa den anden Side giver en Flaade Soldaterne Bevægelses-Frihed til at sætte Angreb ind, og den kan ved at afskære Modstanderens Forsyningslinier tvinge hans Vilje.

DE DANSK—SVENSKE KRIGE

I *den nordiske Syvaarskrig* (1563—70) vandt den danske Hær under Daniel Rantzau Laurbær, navnlig ved sit Tog op gennem Sverige og ved sit mesterlige Tilbagetog. Det, der skal omtales her, er dog kun Flaade-Operationernes Betydning for Krigsførelsen.

Krigen aabnedes fra dansk Side med et Angreb paa Elfsborg, Sveriges eneste Forbindelse med Havet mod Vest. Flaaden overførte Belejringskystet, og 4. Septbr. 1563 overgav Fæstningen sig. Dermed var svenske Forbindelseslinier mod Vest lukkede.

Vor Hovedflaade paa 34 Skibe (hvoraf 7 lybske) kommanderedes første Aar af Peder Skram. Den gik straks til Farvandet ved Øland og Gotland for at afskære svenske Forbindelser med Østersølandene. Med den svenske Flaade paa 30 Skibe stod den 10. Septbr. et uafgjort Slag ved Gotske Sandøen, hvorefter den svenske Flaade faldt tilbage paa Stockholm, medens den danske Flaade fortsatte Herredømmet i Østersøen.

Tidligt paa Foraaret 1564 sendtes en Eskadre paa 6 mindre Skibe til Kattegat for at blokere Kysten ved Elfsborg, medens en anden Eskadre paa 10 Skibe skulde hindre Sveriges Forbindelse med Østersølandene. De to Hovedflaader kom omtrent samtidig i Søen. Den danske var paa 35 Skibe (hvoraf 10 lybske) under Herluf Trolle og den svenske paa 36 Skibe under Klas Fleming. De udkæmpede to uafgjorte Slag ved Øland den 30. Maj og 12.—14. Au-

gust. Efter begge Slag fortsatte den danske Flaade sit Østersøtogt, medens den svenske gik i Havn, saa at vi bevarede Herredømmet paa Søen, som dog ikke kunde haandhæves strengt.

I Begyndelsen af 1565 blokerede danske Eskadrer ved Elfsborg samt ved Stralsund, hvor en svensk Eskadre havde overvintret. Den svenske Hovedflaade kom imidlertid først i Søen og forjagede eller ødelagde de danske Skibe foran Stralsund, hvorefter den stod op i Sundet til Syd for Dragør, og danske Kyster blev nu hærgede.

Da den danske Hovedflaade trods Pengemangel og Pest endelig kom ud, var den paa 32 dansk-lybske Skibe, der senere bragtes op til 38, mod den svenskes ca. 40 Skibe. Der udkæmpedes to uafgjorte Slag, nemlig ved Bukow den 4. Juni og ved Bornholm den 7. Juli. Efter det sidste Slag, hvor begge Flaader blev haardt medtaget, gik Svenskerne til Stockholm og den danske Flaade, efter at have faaet Budskab herom, til København; men medens den danske Hovedflaade ikke mere kom ud det Aar, kom den svenske ud igen i September og havde da Herredømmet paa Søen. Den udnyttede imidlertid ikke dette, idet dens Fører, Claes Horn, hverken søgte at afbryde Forbindelserne mellem vore Landsdele eller vore ude fra kommende Tilførsler i Kattegat, idet han holdt sig i Østersøen.

Vi kunde derfor uhindret fortsætte Landkrigen og vanskeliggjorde endog denne for Sverige ved med en Eskadre paa 13 Skibe at afskære dette Land fra Tilførsel af Krigsfornødenheder gennem Øresund.

I 1566 var Forholdene paa Søen de samme. Den svenske Flaade paa 40 Skibe var atter først ude; men da den danske Flaade, der ogsaa var paa 40 Skibe, kom ud, trak Svenskerne sig Nord paa i Østersøen. Et Slag ved Ølands nordre Odde 26. Juli var uafgjort, men Natten mellem 28.—29. Juli strandede 14 danske og lybske Skibe i Storm paa Gotland. Derefter havde den svenske Flaade igen Herredømmet paa Søen, men undlod atter at udnytte det.

Saa vel Krigens som vore Finansers fortvivlede Stilling fik nu Kongen til at hjemkalde den landflygtige Peder Oxe, hvorefter han overtog Styrelsen baade af Krigen og af Finansvæsenet. Flaaden bragtes atter paa Fode og sendtes hvert Aar til Søs.

Sverige var plaget af Pest og indre Uroligheder. Det maa paa denne Tid slet ikke have forstaaet Sømagts Betydning og navnlig ikke, hvor saarbar Danmark var fra Søen, thi dets Flaade sendtes de følgende Aar slet ikke ud. Danmark kunde derfor haandhæve Søherredømmet, saa at Sveriges Forbindelser med Omverdenen skadedes meget, men en egentlig Blokade af Sveriges Østkyst etableredes ikke.

Daniel Rantzaus foran omtalte Tog op i Sverige udførtes i Vinteren 1567—68. Det naaede til Norrköping og kunde være fortsat mod Stockholm, hvis en Ombasering paa Flaaden var blevet iværksat. Forsøgene herpaa glippede dog, skønt Søen var isfri. Naar man ikke bedre havde sikret sig, at Flaaden kunde udføre sin Del af Operationen, maa Toget strategisk betegnes som hensigtsløst.

Endelig det sidste Aar kom en svensk Flaade paa 40 Skibe til Søs. Den traf en dansk Eskadre paa 14 Skibe under Bornholm. Det lykkedes dog Danskerne med Tabet af 1 Skib at trække sig ud af Kampen, hvorefter Svenskerne gik hjem.

Sverige, der paa Grund af det danske Søherredømme havde lidt mest under Krigen, genoptog nu de et Aar forinden afbrudte Fredsforhandlinger og sluttede Fred 13. Februar 1570, i alt væsentligt paa Danmarks Betingelser. Naar Resultatet af den strategisk set af begge Parter slet ledede Krig blev til Danmarks Fordel, saa var det, fordi den svenske Flaade efter Slagene, selv om disse nærmest havde været til dens Fordel, hver Gang gik hjem, saa at Søherredømmet i Østersøen den meste Tid var i dansk Besiddelse. For Kattegats Vedkommende var vort Søherredømme endog ubestridt, saa at Tilførsler ude fra kun undtagelsesvis kunde naa til Sverige.

Kalmarkrigen (1611—13), hvor Danmark regeredes af Christian den Fjerde, som havde Forstaaelse af Sømagts Betydning, frembyder i Modsætning til den foregaaende Krig et godt Eksempel paa rigtig dansk Strategi i en Krig mod Sverige.

Vor Strategi gik ud paa en Blokade af Gøteborg og af Sveriges Østkyst. Efter Elfsborgs Indtagelse skulde en Vesthær gaa frem mod Stockholm, og efter Kalmars Indtagelse skulde en Østhær lige-

ledes gaa frem mod Stockholm, som de to Hære saa i Forening skulde angribe.

I Krigens første Aar erobredes ved Flaadens Hjælp Kalmar og det følgende Aar ligeledes ved Flaadens Hjælp Elfsborg og Øland. Den danske Flaade haandhævede under hele Krigen absolut Søherredømme. Efter Elfsborgs Fald var alle svenske Tilførsler stoppet Vest fra, og efter at Kalmar-Sund var kommet i dansk Besiddelse, var Smaalands Kyst ligeledes lukket for Tilførsler. Efter at de tyske Byer af den danske Flaade var tvunget til at ophøre med at sende Sverige Fornødenheder, var dette Land saa godt som afskaaret fra Omverdenen.

Imidlertid gik de danske Hæres Fremtrængen i Staa. For at bøje Fjendens Vilje foretog Christian den Fjerde da med Flaaden et Togt mod Stockholm. Flaaden varpede sig op gennem Skærgaarden til Vaxholm. Da den ingen Hær medførte, kunde den dog intet udrette ud over at vække Eftertanke hos Svenskerne om, at denne Fejl kunde rettes naar som helst. Dette i Forbindelse med Blokaden bevirkede, at de inden næste Foraar sluttede Fred, i alt væsentligt paa Danmarks Betingelser.

Inden Danmarks næste Krig med Sverige forsøgte Christian den Fjerde i 1625 at gribe ind i Trediveaarskrigen. Kongens Hær blev imidlertid slaaet og flygtede efter en Række Kampe. Fæstning efter Fæstning faldt, og Oktober 1627 havde de kejserlige Feltherrer, Tilly og Wallenstein, erobret hele Jylland.

Det eneste, der nu stod i Vejen for Danmarks Udslettelse, som Kejseren og hans Feltherrer havde besluttet, var vor Flaade. Flaaden spærrede imidlertid for enhver Overgang til Øerne og blokerede hele den tyske Kyst. Femern erobredes tilbage i 1628, og den danske Flaade hjalp Svenskerne med at undsætte Stralsund, som de kejserlige Hære belejrede.

De danske Blokade-Eskadrer medførte stadigt Tropper, som lejlighedsvis gjorde Landgang og ødelagde ethvert Forsøg paa Samling af Fartøjer til Landgangs-Foretagender mod de danske Øer. I 1629 landsatte den danske Flaade Øst og Vest fra i Sydslesvig ialt 10.000 Mand Tropper, der tvang Hertugen af Holsten-Gottorp til at forvise alle kejserlige Tropper fra sit Land. Dermed var de

kejserlige Tropper i Jylland afskaaret og Kejseren stemt for Fred. Christian den Fjerde var ogsaa træt af Krigen, og Fred sluttedes, idet de to Parter lovede ikke at blande sig i hinandens Anliggender.

Den danske Flaade havde sikret Danmarks Bestaaen, og den havde skabt Frihed for vor Hær til at udføre den Operation, der foranledigede vor Modstander til Fred.

Den svenske Konge, Gustav Adolf, der ikke havde Landegrænse mod Tyskland, fortsatte derimod Krigen, idet han baserede sig paa sin Flaade. Ved Freden i 1648 erhvervede Sverige de tyske Provinser, hvorfra det i senere Krige mod Danmark førte Hære frem ogsaa mod Jylland.

Sveriges Held under dets fortsatte Deltagelse i Trediveaars-Krigen førte Danmark ind i en svenskfjendtlig Politik. Som Følge af denne modtog den svenske Feltherre i Tyskland, Torstensson, i September 1643 Ordre til Angreb paa Danmark op gennem Sønderjylland.

Den svenske Krigsplan gik ud paa, at en svensk Hær samtidig med dette Angreb skulde falde ind i Skaane. Den svenske Flaade skulde derefter sikre de to Hæres Overgang til Øerne.

Inden Udgangen af Januar 1644 var hele Jylland i Torstenssons Magt. Ligesom 16 Aar forud afgang Danmarks fortsatte Bestaaen nu af Flaaden.

Et Held for Danmark var det, at Torstenssons Angreb faldt, inden den svenske Flaade var klar, og at det svenske Angreb paa Skaane var forsinket. Derfor kunde en mindre dansk Eskadre stationeres i Lille Bælt for at forhindre Forsøg paa Overgang til Fyn, medens der sattes fuld Kraft paa Udrustning af vor Hovedflaade.

De første Skibe af denne kom ud i April, og Christian den Fjerde laa med 10 Skibe paa Blokade ud for Gøteborg, da han erfarede, at en af Sverige i Holland lejet Hjelpeflaade var undervejs. Han stod da straks ud i Nordsøen med 9 Skibe, og de to Kampe ud for Listerdyb den 16. Maj og 24. Maj tvang Hollænderne, der menes at have haft 24—28 dog hovedsageligt mindre Skibe, til at gaa

hjem. Derefter hastede Kongen tilbage for at optage Kampen mod den svenske Hovedflaade.

Den svenske Hovedflaade paa 36 store Skibe under Klas Fleming skulde sikre Torstensson Overgang til Øerne, medens en Skærgaards-Eskadre paa 66 Fartøjer skulde samvirke med den skaanske Hær.

Den 26. Juni var den danske Flaade paa ialt 39 større og mindre Skibe fuldt udrustet, og Kongen afgik straks med den til den vestlige Del af Østersøen, hvortil Klas Fleming var naaet med den svenske Hovedflaade. Efter det uafgjorte Slag paa Kolberger Heide den 1. Juli trak den svenske Flaade sig ind paa Kieler Fjord, hvor den danske Flaade blokerede den. Den 1. August slap den svenske Flaade imidlertid gennem Blokaden, og da den hollandske Hjælpeflaade atter var under Opsejling, var Situationen igen yderst farlig for Danmark.

Den svenske Flaade var ganske vist løbet direkte til Stockholm, men Kongen maatte dog regne med, at den kunde vende om, og sendte derfor to Trediedele af sin Flaade til Bornholm, medens han selv med Resten observerede Bælterne.

Den hollandske Flaade paa ialt 24 Skibe var imidlertid efter at have bortjaget den danske Blokade-Eskadre ved Gøteborg staaet til Sundet og var ankret ved Landskrona den 9. August. I København forberedte man sig paa dens Angreb fra Søsiden.

Den 10. August lettede den, og i Stedet for at rette det ventede Angreb mod København stod den gennem Drogden Syd paa. Ud for Dragør mødte den Kongen med 9 Skibe. For Pres af Sejl slog den sig igennem, og ved at knibe tæt langs Falsterbo og Skaanes Kyst undslap den saavel Kongens Forfølgelse som Forfølgelse af den øvrige Del af den danske Hovedflaade og naaede i god Behold til Kalmar.

Til Trods for al Kongens Paapasselighed var Operationerne paa Søen saaledes gaaet ham imod, men de havde paa den anden Side givet Tid til at ordne Forholdene i Land. I Jylland beskæftigede den kejserlige Hær Torstensson, og i Skaane var det svenske Angreb gaaet i Staa, til Dels forbi Skærgaards-Eskadren af den danske Flaade var tvunget hjem.

De svenske Invasionsplaner syntes dermed foreløbig at maatte opgives, og da en falsk Efterretning oplyste, at den svenske Flaade paa Grund af Sygelighed ikke vilde komme ud mere det Aar, begik Kong Christian, der var optaget af Hæren i Skaane, den Fejl af Sparsommelighed at oplægge Halvdelen af den danske Flaade.

Modsat Efterretningen havde den svenske Flaade i Slutningen af September forenet sig med Hollænderne i Kalmar, og den 13. Oktober knuste den forenede Flaade paa 33 Skibe, 3 Brandere og 5 Galioter i Femern Bælt fuldstændigt den i Søen værende danske Eskadre paa 15 Skibe og 2 Galioter, saa at kun 3 danske Skibe undkom. Den svensk—hollandske Flaade var dog i Slaget blevet saa medtaget, at Hollænderne gik hjem, og Svenskerne gik til Kiel for at reparere.

Situationen var nu den, at Torstensson vel havde rømmet Jylland, men fra Holsten var klar til nyt Indfald, Skaane var næsten atter helt i Fjendens Magt, og den danske Hovedflaade var reduceret til 16 Skibe, der laa aftaklede i København. Paa Grund af den fremrykkede Aarstid gik den svenske Flaade dog snart hjem efter kun at have demonstreret sin Magt i Sundet.

I Maj 1645 kom en hollandsk Flaade paa 47 Skibe under de With til Sundet for at benytte Lejligheden til at fremtvinge Øresundstoldens Nedsættelse, og da den svenske Hovedflaade paa 34 Skibe og 3 Brandere i Juli viste sig i Køge Bugt, indsaa den gamle Konge Situationens Haabløshed og sluttede i August den haarde Fred i Brømsebro, hvor dansk Land for første Gang maatte afstaas til Sverige.

Flaaden havde i første Omgang atter sikret Danmarks Bestaaen, men da den ikke havde bevaret Herredømmet i vore Farvande, havde fremmed Sømagt tvunget os i Knæ.

Ved *den første Sundkrig* (1657—58) var det Danmark, der erklærede Krigen uden dog at være klar til at begynde den.

Vi var ikke klar til at aabne Krigen paa Skaanes Grænse. Derimod var en dansk Hær samlet i Holsten og begyndte nogle Opera-

tioner mod de svenske Besiddelser i Tyskland. Hovedflaaden var ikke udrustet.

Den svenske Konge, Carl Gustav, var ved Krigserklæringens Modtagelse fra Krigen i Polen straks marcheret mod Holsten, hvis Grænse han overskred sidst i Juli. Han løb alt dansk Landforsvar over Ende og stod derefter ved Lille Bælt, som spærredes af danske Fregatter. Den overlegne svenske Hovedflaade paa 30 større og 10 mindre Skibe med ialt 1388 Kanoner under Klas Bjelkenstjerne fik nu Ordre til at opsøge og slaa den danske Flaade for at muliggøre den svenske Hærs Overgang til Øerne.

Alt afgang nu atter af Begivenhederne paa Søen.

Den danske Hovedflaade under Henrik Bjelke mødte Svenskerne i det tre Dages Slag mellem Møen og Falsterbo den 12., 13. og 14. September. Henrik Bjelke havde den første Dag 20 større og 6 mindre Skibe med ialt ca. 950 Kanoner, men fik den næste Dag Forstærkning paa 10 større og mindre Skibe under Niels Juel. Slaget blev uafgjort, men da den svenske Flaade kort efter trak sig ind i Wismar, blokerede Henrik Bjelke den med 29 større og 5 mindre Skibe.

Situationen var nu den samme som i 1644; denne Gang kunde Svenskerne blot ikke haabe paa Forandring ved en hollandsk Hjelpeflaades Ankomst. En endnu bedre Forbundsflaade fik de derimod i Naturkræfterne.

Da Vinteren tvang Skibene hjem i Hi, tillagdes Bælterne med Is. Den 30. Januar 1658 marcherede den svenske Hær over Lille Bælt, den 5. Februar over Langelands Bælt og den 11. Februar over Storstrømmen. Dansk Landforsvar var hurtigt blevet nedkæmpet paa Vejen, og bedre Held med dette foran København turde man aabenbart ikke haabe paa; derfor sluttede man den sørgelige Fred i Roskilde den 26. Februar, hvor bl. a. de skaanske Provinser afstodes til Sverige.

Den anden Sundkrig (1658—60) udbrød som Fortsættelse af den første, da Carl Gustav, der med sin Hær var gaaet tilbage til Kiel, den 7. August 1658 med denne gik i Land i Korsør og marcherede mod København.

Hvor utroligt det end lyder, havde Danmark under de fortsatte Fredsforhandlinger efter første Sundkrig kun udrustet eet eneste Skib af sin Flaade, en Korvet, der straks ved Fjendtlighedernes Genoptagelse blev erobret af Svenskerne i Store Bælt. Den svenske Flaade var derfor fuldstændig Herre i vore Farvande, og hver af vore Landsdele var dermed henvist til at klare sig selv.

Til Udrustning af den danske Flaade var der ikke Tid. Man udlagde Stykpramme og Blokskibe til Havneforsvar, medens Flaadens øvrige Mandskab og Beholdningerne i dens Magasiner anvendtes til Forsvar af Københavns Volde.

Da København uden at have haft Tid til at forsyne sig var helt indesluttet baade fra Sø- og Land-Siden, vilde den næppe have kunnet holde sig længe, hvis den ikke hurtigt havde faaet nye Forsyninger. Heldigvis var Holland interesseret i, at en enkelt Magt — i dette Tilfælde Sverige — ikke blev Enehersker i Østersøen; og Holland havde under saa urolige Forhold i Europa ikke sin Flaade oplagt. En hollandsk Flaade paa 25 større og 10 mindre Skibe samt 4 Brandere under Wassenaer van Obdam sendtes derfor omgaaende med en Transportflaade med Levnedsmidler og Soldater til Sundet.

Den svenske Hovedflaade paa 39 større og 6 mindre Skibe søgte at spærre den Vejen, men i det uafgjorte Slag i Øresund den 29. Oktober forcerede Hollænderne igennem og undsatte København. Svenskerne løb efter Slaget ind i Landskrona Havn, hvor de blokeredes.

Det havde vistnok i den følgende Tid været muligt at ødelægge den svenske Sømagt i Havnen, hvorved Danskerne, ogsaa uden Hollændernes Hjælp, vilde være blevet Herrer paa Søen. Sverige vilde da med ét Slag have været i Defensiven overalt, og Krigen kunde være endt med en simpel Ophævelse af den endnu ikke i Kraft traadte Roskilde-Fred. Dette stemte dog ikke med Hollændernes Interesser, idet de ønskede de to Sundbredder i hver sin Magts Besiddelse. — Der foretoges derfor intet mod den svenske Flaade.

Heller ikke Blokaden af den holdtes effektivt, saa at først mindre Eskadrer og i 1659 Resten af den svenske Flaade løb ud. Saa længe

Obdam holdt sig i Sundet, var Svenskerne derfor Herre i vore øvrige Farvande. En mindre dansk Eskadre paa 12 Skibe under Heldt, der var kommet ud, holdtes blokeret i Flensborg Fjord, medens Svenskerne fortsatte Erobringen af danske Øer.

Endelig satte Obdam sig i Bevægelse. Med 23 større og 7 mindre hollandske og 3 større danske Skibe under Bjelke mødte han den 30. April ved Rødsand Bjelkenstjerne med 20 større og 2 mindre Skibe samt 2 Brandere. Slaget blev uafgjort; men efter dette gik Svenskerne ind til Wismar, medens de allierede forenede sig med Heldts Eskadre paa Flensborg Fjord.

Allerede Aaret før havde en engelsk Eskadre været i danske Farvande. Af Frygt for øget hollandsk Indflydelse i Østersøen sendtes nu en engelsk Flaade paa 60 Skibe under Montague hertil. Holland sendte da en ny Flaade paa 40 Skibe under Ruyter til Danmark.

Disse store Flaader beherskede ganske vore Farvande, og da Hensigten med deres Tilstedeværelse var at forhindre Sverige i at erobre Danmark og at fremtvinge Fred, kunde de smaa udrustede danske Flaadestyrker i Ly af dem operere mod den svenske Flaademagt. Navnlig da Carl Gustav havde afvist et Mæglingstilbud, og Ruyter derfor optraadte mere aktivt paa dansk Side, efter at Montague og Obdam var sejlet hjem, var det Svenskerne, der blev isolerede i vore Landsdele, saa at disse kunde tilbageerobres een for een.

Den 26. Maj 1660 sluttedes Freden paa de af Holland stillede Betingelser, hvorved de skaanske Provinser skulde forblive under Sverige.

Ogsaa de to Sundkrige viser, at saa længe Danmark havde en operationsdygtig Flaade, var dets Eksistens ikke truet. Da Flaaden blev sat ud af Spillet — i første Sundkrig af Isen, i anden Sundkrig, fordi den ikke var udrustet — kunde det danske Forsvar ikke staa. I første Sundkrig reddede man sig fra Udslettelse ved den forsmædelige Fred i Roskilde, i anden Sundkrig reddedes vort Land kun fra Udslettelse ved, at fremmed Sømagt indtog dansk Sømagts Plads.

I *den skaanske Krig* (1675—79) stod Sverige og Frankrig mod

Holland, Spanien, den tyske Kejser, Brandenburg og Danmark. Danmarks Maal var Tilbageerobring af de skaanske Provinser. Paa Grund af Forbunds-Forpligtelser begyndte vi dog Landkrigen med Angreb paa Sveriges tyske Provinser.

Da den svenske Flaade det første Krigsjaar ikke viste sig i Søen, havde den danske Flaade dette Aar ubestridt Herredømme over den. Da Danmark dette Aar hævdede formelt ikke at være i Krig med Sverige, blokeredes selve Sverige ikke, men Hovedflaaden i Østersøen afskar dets tyske Provinders Forbindelse med Hovedlandet, og Eskadrer i Kattegat og Sundet kontrollerede Trafiken der.

I 1676 var Krigen mod Sverige erklæret. Vor Landkrig skulde føres i Skaane, og Herredømmet paa Søen var derfor en Nødvendighed af Hensyn til Hærens Overførelse og Forsyninger. For at erhverve Støttepunkt for Blokade af Sveriges Østkyst afgik Niels Juel den 30. Marts med 8 Linieskibe*) og 5 Fregatter og erobrede Gotland, hvor der landsattes Tropper, og Øens Forsvar organiseredes. Da dette var ordnet, tog han Station mellem Bornholm og Rygen for at optage de efterhaanden ankommende Forstærkninger.

Hans Flaade var bragt op paa 18 Linieskibe og 8 Fregatter m. m. (ca. 1300 Kanoner), da den svenske Flaade paa 27 Linieskibe og 11 Fregatter m. m. (ca. 2200 Kanoner) den 25. Maj kom i Sigte. Niels Juel havde udtrykkeligt Forbud mod at indlade sig i Slag med den svenske Hovedflaade, før Admiral Tromps Ankomst med hollandsk Hjælpeflaade. Han adlød denne Ordre, men ved mesterlige Manøvrer førte han den 25.—26. Maj henholdende uafgjorte Kampe med Overmagten, hvorefter den danske Flaade ankrede op ved Falsterbo og den svenske ved Ystad. Den 28. Maj ankom Tromp med Hjælpeflaaden og overtog Kommandoen over den samlede Flaade, der nu var oppe paa 25 Linieskibe og 10 Fregatter m. m. (1727 Kanoner). I Slaget ved Øland den 1. Juni blev den svenske Flaade fuldstændig slaaet, og dens tiloversblevne Skibe flygtede ind i Skærgaarden.

*) Ved Linieskib forstod man et Skib, der var bygget til at ligge i en Slaglinie. Det havde derfor saa svære Skibssider, at den første Kanonkugle-Træffer ikke gennembrød dem. Linieskibet var derfor paa den Tid Fregatter og andre lette Skibe lige saa overlegent, som Panserskibet i Dag er det over Krydsere og andre lette Skibe.

Vi var derefter Herrer paa Søen, og Skaanes Kyst laa aaben for Angreb. Disse sattes ind fra Ystad, Raa, Kristianopel og Karlshamn, og i Løbet af de følgende Maaneder erobredes saa godt som hele Skaane. Inden Aarets Udgang havde den danske Hær dog lidt Nederlag ved Lund, hvorpaa det meste af Landsdelen atter tabtes.

Fra Norge førtes ogsaa Angreb frem, nemlig mod Gøteborg, hvor en svensk Flaade-Afdeling laa. Denne holdtes blokeret af en materielt underlegen dansk Eskadre.

I Foraaret 1677 fortsattes Landkrigen i Skaane, og det var Sveriges Hensigt gennem Store Bælt at føre Gøteborg-Eskadren til østsvensk Havn, hvorefter den samlede svenske Flaade skulde slaa den mindre danske Flaade inden den hollandske Hjælpeflaades Ankomst.

Den 1. Juni tilintetgjorde Niels Juel i Slaget ved Møen med 10 Linieskibe og 3 Fregatter (671 Kanoner) imidlertid den svenske Gøteborg-Eskadre paa 7 Linieskibe, 2 Fregatter og 2 mindre Skibe (426 Kanoner), saa at kun 1 Linieskib og de 2 mindre Skibe naaede at forene sig med den svenske Hovedflaade. Derefter var han Herre i Østersøen og overførte tyske Hjælpetropper til Skaane.

Da den svenske Hovedflaade paa 28 Linieskibe og 8 Fregatter m. m. (1804 Kanoner, ca. 12.000 Mands Besætning) under Henrik Horn gik frem mod Sundet, mødte Niels Juel den med 19 Linieskibe og 6 Fregatter m. m. (1267 Kanoner, 6505 Mands Besætning) og slog den i sit berømte Slag i Køge Bugt den 1. Juli fuldstændigt.

Selv om Beretningerne fra dette Slag ikke muliggør at følge Kampenes Gang fra Minut til Minut, saa muliggør de dog at fastslaa dets Hovedlinier. Da mange af dets Lærdomme kan overføres paa Nutiden, skal dette kort gennemgaaes her:

Den 1. Juli Kl. 04 var Vinden SSW, og begge Flaader laa ved Vinden paa vestlig Kurs ind mod Stevns i ca. 2500 m Afstand. 5 à 6 danske Skibe under M. Rodsten var dog ca. 2 Sømil i Læ af Linien. Niels Juel holdt ikke af for at danne Linie paa disse, men holdt tæt til Vinden med sin iøvrigt smukt holdte Linie, hvorved Afstanden efterhaanden mindskedes.

Svenskerne var sydligst og derfor til Luvart af den danske Linie. Stillingen til Luvart var af flere Grunde anset som den

fordelagtigste. Den svenske Flaade havde ogsaa Efternølere, men da de var til Luvart og agterligt, kunde de efterhaanden dreje ind i deres ogsaa tæt sluttede Linie.

Kort før Kl. 06 var man paa Skudafstand, og Kampen begyndte; Krudtrøgen drev ned over den i Læ værende danske Linie. Benyttende sig heraf forsøgte Svenskerne et Angreb med Brandere. Dette afværgedes af de danske, og Branderne nedbrændte i Læ af vor Linie.

Niels Juels Hensigt med at optage Kampen saa sydligt som muligt, selv om hans i Forvejen underlegne Styrke manglede 5—6 Enheder, viste sig nu. Da man nærmede sig Stevns, lod han sin Linie dreje klar af Land, men saa tæt, at der ikke blev Plads for Svenskerne til at gaa klar af Kalkgrunden. Svenskerne fulgte Bevægelsen med det Resultat, at eet Skib, DRAKEN, blev staaende paa Kalkgrunden.

Hvis Horn ikke havde villet følge Bevægelsen, maatte han have gjort een af to Ting: 1) Enten holde af med alle Skibe paa een Gang ned mod Juel for at søge at tvinge denne mod Læ og derved faa Plads til at passere Pynten. Det vilde have bragt hans Skibe under langskibs Ild under Nærmelsen. Kunde han regne med, at hans Flaade vilde komme heldigt fra en saadan Manøvre under Fjendens Ild? Vilde det ikke medføre en Melée, hvor hans Flaade vilde komme i Uorden, medens den bedre manøvrerende danske Flaade kunde opnaa at danne Linie til Luvart af Dele af den og nedkæmpe disse? 2) Eller han maatte søge Gennembrud i Kølvandsorden fra Luvart. Hvorledes Danskerne vilde forholde sig her over for, var han næppe klar over. Usøvant, som han var, maatte han vel antage, at det kun betød frivilligt at opgive den fordelagtige Luvstilling. Som det ses, stillede Niels Juel ham straks overfor en Afgørelse, der krævede en øvet Flaadeførers hele Omtanke og Beslutsomhed.

At vende, hvad enten det var i Rækkefølge eller alle paa een Gang, kunde betyde Kampens Afbrydelse, hvis Danskerne ikke fulgte ham; og kæmpe var han beordret til, og vilde han.

Saa snart DRAKEN var kommet paa Grund, kovedte Horn

Kl. ca. 07 i Rækkefølge for at komme ud i frit Farvand. Men han var atter stillet overfor et Spørgsmaal: Skulde han lade DRAKEN skytte sig selv og dermed rimeligvis opgive Skibet, eller skulde han lade Skibe tilbage til dets Assistance? Han havde flere Skibe i Linien end Fjenden, og han valgte at beordre 6 Skibe til Assistance. Hans Linie bestod dog endnu af et større Antal Linieskibe, end Niels Juel havde, og hans Skibe var gennemgaaende større.

Niels Juel, der havde forudset Grundstødningen, havde Valget imellem 1) at følge Horns Bevægelse til den ny Kurs, eller 2) med hele sin Styrke at angribe de detacherede Skibe. Han havde dog forinden besluttet sig til at gøre begge Dele, nemlig at lade M. Rodsten med sine 6 Skibe angribe DRAKEN og dens Fæller med Ordre til efter endt Hverv atter at støde til Hovedstyrken, hvilket ved den sandsynlige Vinddrejning til W vilde lettes, medens han med Resten fulgte den svenske Hovedstyrke.

Vendemanøvreren tog op mod en Times Tid, i hvilken Rodsten uforstyrret fortsatte Kampen mod DRAKEN og dens Fæller. Da disse flygtede, forfulgte Rodsten dem, idet han paa Vejen Øst over holdt sig sydligst for at hindre dem i at komme Sønden om Falsterbo; 2 af dem blev taget, eet kom paa Grund paa Falsterbo Rev, og de 3 andre flygtede Nord paa ind til Malmø. Vinden, der under Vendemanøvreren havde trukket sig til WSW, var nu vestlig og tillod Rodstens frigjorte Skibe at støde til Hovedstyrken. Han afbrød da Forfølgelsen og ilede til denne, der var den svenske farligt underlegen og stadig i Læ.

Vendemanøvreren havde afbrudt Hovedstyrkernes Kamp for en Tid. Niels Juel, der indtil videre ønskede at føre en henholdende Kamp, fortsatte paa den modsatte Kurs, SE, og havde hurtigt sluttet sin Linie. Den svenske Linie var kommet en Del i Uorden, saa at mange Skibe maskerede hinandens Ild, da Kampen igen kom i Gang. Foran det 7. agterste svenske Skib var opstaaet et stort Hul i Linien. Kl. ca. 11, da Vinden var W, havde Niels Juel paa den SE-lige Kurs 6 Stregers frit Drej mod Fjenden. Han benyttede sig nu heraf til at dreje til Vinden i Kølvandsorden og bryde gennem Fjendens Linie i det nævnte

Hul. De to Stykker af den svenske Linie drejede ogsaa straks til Vinden i 2 Kølvandslinier, men det, Niels Juel opnaaede, var dels at give de foran Gennembrudsstedet værende svenske Skibe langskibs Lag under Passagen og dels, at den forreste Del af den svenske Linie kom for langt i Læ til at tage virksom Del i Kampen, medens han gjorde op med de 7 agterste. Desuden maa det moralske Indtryk ikke lades ude af Betragtning. Svenskerne saa, at Niels Juel stadig bevarede Initiativet og nu for anden Gang skilte en Del af deres Skibe ud fra Grosset. Yderligere kom Rodsten netop ved denne Tid tilbage og lagde sig til Luvart af de 7 afskaarne Skibe, saa at disse kom under dobbelt Ild.

Svenskerne forsvarede sig tappert, og først Kl. 16 var deres Flugt almindelig. Medens Niels Juel intet Skib mistede, selv om flere i synkefærdig Stand maatte trække sig ud af Kampen og gaa til København, mistede Svenskerne 10 Linieskibe, hvoraf 7 indlemmedes i den danske Flaade.

En Sammenligning mellem dette Slag og Nutidens Forhold ser omtrent saaledes ud:

1) Et Brander-Angreb tjente samme Idé som et Torpedobaads-Angreb i Nutiden og eventuelt et Flyver-Angreb i Fremtiden. Det direkte Angreb lykkedes den Gang sjældent, og man venter heller ikke dette i Fremtiden overfor en vaagen Modstander. Det, der opnaas ved den Art Angreb, er da, at Modstanderen bringes til at manøvrere under Hensyn til den nye Fare. Derved krydses hans Planer, hans Indskydning ødelægges, og Forvirring kan opstaa.

2) Danske Farvande er i Dag lige saa opfyldte af Grunde som i Fortiden. Disse maa ganske vist i Nutiden ventes kendte af en Modstander, men de indskrænker stadig hans Bevægelsesfrihed. Det er dog kun de naturlige Hindringer i vore Farvande, der kan forudsættes bekendte, medens Ting som Minefelter, Ubaadsreder, kunstige Taagebanker som Dække for Torpedobaade o. lign. i Dag kan benyttes af en dansk Flaadefører til at tvinge Modstanderen hen over.

3) Skibe, der var kommet i Læ og derfor ikke straks kunde

indtage deres Plads i Linien, forekom ogsaa i Nordsøslaget 31. Maj 1916. Skibe med havareret Rejsning svarer til Nutidens Skibe med Maskin-Havarier.

4) Spørgsmaalet, om man skal overlade et Skib som DRAGEN til sig selv, eller om man skal understøtte det, var lige saa aktuelt med BLÜCHER i Dogger-Bank-Kampen 1915 og med LÜTZOW, MARLBOROUGH m. fl. i Nordsøslaget 1916.

5) Vindens Retning har ganske vist ikke Betydning for Skibenes Fremdrivning i Nutiden. Til Gengæld har den afgørende Betydning for Skydning paa store Afstande, for Muligheden for at anvende kunstig Taage m. m.

6) Gennembrud af Modstanderens Linie kan under Verdenskrigen kun paavises under Jageres Patrouille-Kampe om Natten. Hvis det skal tænkes bragt til Udførelse under Hovedskibes Kamp i Nutiden, maa de forandrede Kampafstande tages i Betragtning. At løbe mellem de to Dele af Modstanderens Flaade, idet man dækker sig med kunstig Taage mod den ene Del, medens man nedkæmper den anden, maa stadig være et ønskeligt Maal for Taktiken.

Niels Juel udkæmpede dette Slag paa Trods af en enevældig Konges Forbud og med denne som Tilskuer til Slaget inde fra Falsterbo. At indlade sig i afgørende Slag med en saa overlegen Fjende var dog ikke Hasardspil for ham. Han havde selv omhyggeligt oplært sine Chefer og Besætninger. Han havde den 25.—26. Maj forrige Aar vist dem, at de under hans Førerskab paa Grund af overlegent Sømandsskab kunde indlede og afbryde Kamp med Modstanderen efter eget Ønske. De havde derefter ved Øland med 1. Eskadre ligeledes under hans Føring allerede vundet Slaget, da Tromp kom op med de 2 sidste Eskadrer. Han havde i de forløbne Maaneder af dette Aar fortsat sine Øvelser og havde efter Slaget ved Møen faaet skiftet nogle udygtige Chefer. Selvtillid og Tillid til deres Fører herskede derfor velbegrunder i den veluddannede Flaade. Niels Juel vidste selv, hvad han kunde udrette. Han vilde udkæmpe Slaget inden Hollændernes Ankomst, fordi han ønskede at vise

alle, at den danske Flaade ikke behøvede en hollandsk Admiral og Hollændernes Hjælp.

Ved Tromps Ankomst med den hollandske Hjælpeflaade Dagen efter havde han allerede sikret sig Herredømmet paa Søen.

Dette Herredømme bevaredes under Resten af Krigen, saa at ikke alene Landkrigen i Skaane kunde fortsættes, men ogsaa Operationer mod den svenske Kyst helt op til Stockholm kunde foretages. Desuden overførtes Tropper til Rygen, og denne Ø erobredes, ligesom Sveriges Forbindelser med dets tyske Besiddelser blev afskaaret.

I 1678 og Begyndelsen af 1679 havde imidlertid alle vore Forbundsfæller sluttet Fred med Frankrig og Sverige, saa at Danmark stod alene mod disse to Magter. Den svenske Flaade havde ganske vist under Krigen mistet over 70 Krigsskibe af alle Størrelser, hvoraf 44 var indlemmet i den danske Flaade, hvis Hovedstyrke ved Erobring var steget fra 22 til 36 Linieskibe; men en betydelig svensk Styrke paa tilsammen 31 Linieskibe og Fregatter laa dog endnu blokeret i Kalmar. Naar nu den i sig selv overlegne franske Flaade maatte ventes til vore Farvande, maatte vort Søherredømme være i Fare. En fransk Hær var under Fremrykning mod Holsten, og henset til Landkrigens hidtidige uheldige Gang skønnedes det umuligt at naa Krigens Maal, Tilbageerobring af de skaanske Provinser, og Freden sluttedes.

Det, Danmark havde genvundet ved denne Krig, var sin tabte Selvtillid. Dette var opnaaet alene gennem Flaaden og ikke mindst derved, at en dansk Admiral for evigt havde tilkæmpet sig et Navn, saa at han nu almindeligt regnes mellem Verdens-Søkrigshistoriens 4—5 største Flaadeførere. Den danske Flaade havde atter vist, at den var en Hovedhjørnesten i Danmarks Forsvar.

Den store nordiske Krig (1700—21) var ligesom den foregaaende Krig en Del af et stort europæisk Opgør.

Man havde fra dansk Side regnet med, at Flaaden med Lethed vilde kunne skaffe os Herredømmet i vore Farvande, saa at vi til

Lands kunde sætte Angreb ind paa de ønskede Steder. Et Angreb fra Norge var planlagt, og Kongen rykkede i Maj 1700 med den danske Hær ind i Holsten. Fremrykningen gik dog i Staa, saa snart svenske Tropper greb ind paa Hertugens Side.

Føringen af den danske Flaade paa 29 Linieskibe, 12 Fregatter og 8 Smaaskibe og Brandere var betroet den 22-aarige Ulrik Christian Gyldenløve. Denne iværksatte straks Blokade af den endnu ikke udrustede svenske Flaade i Karlskrona.

Imidlertid havde England-Holland grebet ind mod Danmark, og den 27. Juni ankrede en engelsk-hollandsk Flaade paa 23 Linieskibe i den nordlige Del af Sundet. Gyldenløve, der havde hævet Blokaden af Karlskrona og var gaaet til Sundet, meddelte straks denne, at han, hvis den passerede Kronborg, vilde angribe. Af politiske Grunde blev dette ham dog forbudt af Kongen, og den passerede derfor en halv Snes Dage senere uantastet Kronborg og ankrede ved Hveen.

Den 7. Juli ankrede den svenske Flaade paa 38 Linieskibe og 8 Fregatter ved Dragør. En Niels Juel vilde sikkert have angrebet den; den unge Gyldenløve lagde sig ved Middelgrunden for at forhindre dens Passage af Kongedybet eller Hollænderdybet. Den 14. Juli løb den svenske Flaade efter en skarp Skrivelse fra Kong Karl med Størstedelen af Skibene gennem den ret uopmaalte Flinterende og forenede sig med den allierede Flaade. Overfor den samlede Overmagt paa 61 Linieskibe trak Gyldenløve sig tilbage til København.

Den 4. August og følgende Dage dækkede den fjendtlige Flaade Karl den Tolvtes Landgang med 10.000 Mand ved Humlebæk. Den 18. August sluttede Danmark Fred paa de stillede Betingelser.

Politisk Frygt havde hindret vor Flaade i at slaa til den ene Side, og militær Frygt havde forhindret vor af Niels Juel byggede og indtil for nylig af Niels Juel ledede Flaade i, mens Tid var, at angribe til den anden Side. I Løbet af faa Maaneder blev Danmarks Skæbne derfor bestemt af fremmed Sømagt.

I 1709 brød Danmark atter Freden med Sverige. Vort Maal var Tilbageerobring af Skaane, og Flaaden overførte derfor straks den

12. November en Hær til Raa. Den 10. Marts 1710 blev denne slaæet og dens Rester ført tilbage til Sjælland. Et Angreb med en Hær fra Norge havde heller ikke Held med sig, og Landkrigen var dermed i Løbet af faa Maaneder gaaet i Staa.

Hovedopgaven, der forelaa for den danske Flaade, var som altid at sikre Forbindelsen mellem Rigets Dele, herunder Norge. Den for dette Formaal i Kattegat opererende Styrke maatte samtidig blokere den nu lange svenske Kattegatskyst med den svenske Flaade-Afdeling i Gøteborg. Da Skaanes Kyst nu var svensk, maatte en mindre Styrke operere i Sundet for at sikre mod en svensk Hærs Overgang til Sjælland. Endelig maatte vor Flaades Hovedstyrke i Østersøen tage Kampen op med den svenske Hovedstyrke for at søge at hindre Sveriges Forbindelse med dets Provinser paa den anden Side af Østersøen. Hvis fuldt Herredømme i Østersøen opnaædes, skulde Sveriges Østersøkyst blokeres.

Som et Maal for Styrkeforholdet mellem de to Flaader kan nævnes, at den svenske Flaade omfattede 48 Linieskibe, den danske 41. Ligesom i tidligere Krige var de svenske Skibe gennemgaaende større, havde sværere Kanoner og større Besætninger end de danske.

I de faa Maaneder af 1709, Krigen varede, var den svenske Flaade ikke ude, og i 1710 kom dens Hovedstyrke først ud i Oktober. Den danske Flaade kunde da i alt væsentligt løse sine Opgaver til Trods for, at det vrimlede med svenske Kapere overalt i Farvandet. Da den hindrede svenske Tropper i at blive ført over Østersøen, kunde Russerne erobre Østersøprovinserne og Sydfinland. Da den svenske Hovedflaade en kort Tid var ude i Oktober, havde de to Flaader hinanden i Sigte 4.—6. Oktober 1710 i Køge Bugt. Det kom dog ikke til Slag, da Svenskerne, der var til Luvart og derfor alene havde Evne til at angribe, efter at have opfanget en Transportflaade trak sig tilbage til Karlskrona.

Aaret 1711 stod i Pestens Tegn. Danmark deltog i Landkrigen mod Sveriges tyske Provinser, og efter at den danske Flaade i December var lagt op, lykkedes det den svenske at overføre friske Tropper til de tyske Provinser.

I 1712 viste den danske Blokade-Eskadre i Kattegat paa 3 Linie-

skibe, en Del Fregatter og Snauer sig ude af Stand til at holde den svenske Vestkyst blokeret. Den svenske Gøteborg-Eskadre paa 5 Linieskibe, en Del Fregatter, Snauer og Skærgaardsbaade førte gentagne Gange Konvojer ind til og ud fra Gøteborg.

I September eskorterede den svenske Hovedflaade en Transportflaade med 10.000 Mand Undsætningstropper til Rygen. Det lykkedes dog Gyldenløve, der kun var lidt underlegen i Styrke, at udmanøvrere den svenske Flaade og ødelægge Transportflaaden med alle Forraadene umiddelbart efter, at Tropperne var landsat. Den svenske Hær, der skulde have undsat Stralsund, kunde derefter uden Forraad ikke rykke ind i den i Forvejen udpinte By, men maatte marchere Vest paa, hvor den senere maatte overgive sig i Tønning. Den danske Sømagt fik altsaa indirekte Indflydelse paa Landkrigens for Sverige uheldige Forløb det Aar i Tyskland.

I 1713 og 1714 næredes der fra dansk Side Frygt for engelsk-hollandsk Indblanding. Medens den bedste Fremgangsmaade vel vilde have været snarest at gøre op med den svenske Flaade for at være klar dermed ved de fremmede Flaaders eventuelle Ankomst, saa at vor Fejl fra Aar 1700 ikke skulde gentages, holdt man tværtimod vor Hovedflaade tilbage for at holde den i bedst Form og nøjedes med Krydser-Krig i Farvandene. Da den svenske Flaade i disse Aar var optaget af Krigen mod Rusland, fik den danske Hovedflaades Uvirksomhed ikke direkte skadelig Indflydelse paa vore Operationer, men i Betragtning af den svensk-russiske Søkrigs Forløb, kan det antages, at vi lod en Lejlighed gaa fra os til et afgørende Opgør, som kunde have sikret os fuldt Herredømme paa Søen med egen Sømagt under Resten af Krigen.

I 1715 var Faren for England-Hollands Indgreb forbi, og alle vore Søstridskræfter kunde atter anvendes mod Sverige.

Den svenske Flaade kom dette Aar først ud, og en mindre Eskadre plyndrede Femern. En dansk Eskadre tilintetgjorde imidlertid denne svenske Eskadre i Slaget ved Femern den 24. April, saa at intet af de svenske Skibe undkom. 3 af dens Linieskibe og 2 Fregatter indlemmedes i den danske Flaade.

Inden den danske Hovedflaade kom ud, førte den svenske Hovedflaade (20 Linieskibe med 1310 Kanoner) en Transport til Ry-

gen for at undsætte Stralsund. Efter det uafgjorte Slag ved Rygen 8. August med den danske Hovedflaade (21 Linieskibe med 1294 Kanoner) under Admiral Raben gik den svenske Flaade hjem, og Danmark havde ubestridt Herredømme i Østersøen, til Trods for at den svenske Flaade stadig var den danske talmæssigt overlegen. Vort Herredømme benyttedes til at overføre Tropper til Rygens Erobring. Herfra havde det belejrede Stralsund hidtil kunnet skaffe sig Levnedsmidler. Nu lukkedes alle dens Tilførsler absolut, saa at den inden Aarets Udgang maatte overgive sig.

Sveriges sidste oversøiske Besiddelser var ved Sømagts Indflydelse gaaet tabt, og Sømagt forhindrede Sverige i atter at forsøge deres Tilbageerobring.

Et helt andet Spørgsmaal er, om det var klogt af Danmark ved sin Sømagt at hjælpe sine Forbundsfæller til at naa alle deres Krigsmaal, inden vi selv var kommet vore egne, de skaanske Provinsers Tilbageerobring, blot et Skridt nærmere. Dette Spørgsmaals Besvarelse er dog saa politisk, at det falder uden for Rammen af det Billede, der her søges tegnet, nemlig Sømagts Indflydelse paa vor Historie, saaledes som denne faktisk forløb.

Efter at der ikke mere fandtes svenske Hære i Tyskland, var vor Sydgrænse ikke mere truet. De allierede Magter, Danmark, England, Holland, Rusland, Hannover og Preussen, kunde nu anvende alle deres Kræfter mod det egentlige Sverige. Betingelsen for Angreb paa dette Land var dog, at man havde Herredømmet paa Søen.

Karl XII oppebiede imidlertid ikke de allieredes Angreb, men forberedte selv Angreb paa Danmark.

I Begyndelsen af 1716 skulde dette Angreb fra Skaane over det tillagte Øresund rettes mod Sjælland. Tøvejr kulkastede denne Plan, og da den danske Flaadestyrke i Sundet derefter sikrede Sjælland mod Landgang, vendte han sig mod Norge.

Ved at marchere uden om Fæstningen Frederiksten naaede han over Moss og den tillagte Fjord den 21. April Christiania, der besattes, medens Fæstningen Akershus holdt sig.

Admiral Gabel var imidlertid i Begyndelsen af April afsejlet med en Flaadestyrke samt Troppe- og Proviant-Transport fra Køben-

havn. Saa snart Isen tillod det, opereredes fra Søen mod Svenskerne Forbindelseslinie. Moss erobrede; Karl XII maatte trække sig tilbage fra Christiania og begyndte nu Frederikstens Belejring.

Forsyning af hans Hær skete fra Gøteborg indenskærs ad Søvejen. Da den danske Blokade-Eskadre hindrede Søtransporter i at naa længere Nord paa end Dynekilen, blev her Depot, hvorfra Forsyningerne bragtes videre over Land. Tordenskjolds Ødelæggelse af alle Dynekilens Forraad den 8. Juli tvang Karl XII til straks at hæve Belejringen og trække sig tilbage til Sverige.

Sømagt havde saaledes bevirket, at dette Angreb blev heldigt afslaaet.

I Østersøen var den svenske Hovedflaade kommet tidligere i Søen end den danske. Dette maatte naturligt forurolige i Danmark, hvor de enkelte Landsdele med svensk Søherredømme laa aabne for Angreb. Paa et vist Tidspunkt var Gabels Eskadre endog beordret hjem fra Norge, hvorved de ovennævnte Operationer, hvis Ordren var blevet efterkommet, vilde være blevet afbrudt. Den svenske Flaade udnyttede imidlertid ikke Situationen hverken mod de danske Landsdele eller til at gaa til Kattegat og forenet med Gøteborg-Eskadren angribe Gabels lille Søstyrke.

Efterhaanden samledes imidlertid i danske Farvande 19 danske, 18 russiske, 19 engelske og 6 hollandske Linieskibe, og Søherredømmet i Østersøen var dermed sikret os. En russisk Hær paa 30.000 Mand overførtes til Sjælland for i Forening med 23.000 Mand danske Tropper at overføres til Skaane, hvor Sverige kun havde kunnet stille 20.000 Mand til Forsvar. Planen kom imidlertid af politiske Grunde ikke til Udførelse.

I 1717—19 beherskede de allierede Flaader stadig Østersøen, men gensidig Mistillid hindrede ethvert samlet Angreb paa Sverige. Danmark blokerede alene Sveriges Vestkyst, men udførte stadig Blokaden med en materielt ringere Styrke end den blokerede svenske Flaadestyrke i Gøteborg. Denne var dog næppe sejlklar altid, da den ofte afgav baade Officerer og Mandskab til Udrustning af Kapere.

Karl XII vilde atter vende sig mod Norge, men Forberedelserne trak i Langdrag. Hans Hærs Forsyninger skulde igen indenskærs

bringes Nord paa Tordenskjold, der førte den danske Kattegat-Styrke (fra September 1717 dog underlagt Admiral Rosenpalm), skulde søge at hindre denne Trafik og havde tillige som Opgave at blokere den svenske Kattegatskyst og at holde det svenske Kaperi nede. Til den sidste Opgave havde han dog Hjælp i nogle engelske Fregatter i Nordsøen. Til Trods for al Tordenskjolds Iver og Paapasselighed kunde Opgaverne kun delvis løses tilfredstillende med det forhaandenværende Materiel.

Hindring af Forsyninger til den svenske Hær forsøgte Tordenskjold offensivt ved Angreb paa Depotstederne Gøteborg den 14. Maj og Strømstad den 19. Juli 1717.

Angrebet paa Gøteborg var tænkt som en Overrumpling. Der skulde forceres forbi Fæstningsværkerne, hvorefter Orlogsværftet og den ved dette liggende svenske Eskadre skulde stikkes i Brand. Naar dette Hovedmaal var naaet, vilde Tordenskjold ved Beskydning fra begge Sider søge at tvinge Fæstningen Nya Elfsborg til Overgivelse.

Til Udførelsen havdes 2 Linieskibe, 2 Skytsskibe, 12 Galejer og 14 Skærbaade, og ved Overrumpling kunde det i ethvert Fald forventes, at Hovedformalet kunde naas.

Forsinkelse foraarsagede imidlertid, at Planen røbedes, saa at Svenskerne fik truffet Forberedelser til Imødegaelse, herunder bl. a. at Skibene ved Orlogsværftet udlagdes til Forsvar tværs over Strømmen. Efter Kamp fra Kl. 9 Aften til Kl. 6 Morgen opgaves Angrebet derfor, og Tordenskjold trak sig tilbage.

Aarsagen til Angrebet paa Strømstad var, at Svenskerne var ved at indrette denne til Hjælpebasis. Belært af Erfaringerne fra Dynekilen befæstede man den. 4 Landbatterier var opført, og Tropper laa i Garnison i Byen, da Tordenskjold angreb.

Da Befæstnings-Anlæggene stadig øgedes, maatte der handles hurtigt, hvis Angrebet skulde lykkes. Overraskelsen faldt imidlertid ogsaa her bort paa Grund af Forsinkelse.

I Løbet af Natten lykkedes det Tordenskjold med 3 Linieskibe, 2 Skytsskibe, 9 Galejer og 3 Skærbaade (ialt ca. 250 Kanoner) at varpe og ro sig ind. Under Kampen lykkedes det

ganske vist at bringe de 2 Batterier paa Loholm til Tavshed, men under den følgende Landgang kunde Matroserne ikke klare sig i Kamp mod de talrigere Soldater.

Angrebet opgaves derefter, og for Landbrisen stod de danske Skibe ud.

Begge Steder mislykkedes Foretagenderne altsaa, men moralsk havde de stor Betydning, ligesom de tvang Svenskerne til stadig flere Befæstnings-Anlæg, hvorved baade Kanoner og Tropper, som ellers kunde være tilført Angrebshæren, bandtes til Kystforsvaret.

Endelig i September 1718 kom det svenske Angreb paa Norge til Udførelse. Den norske Hær trak sig tilbage, og svensk Belejring af Frederikshald begyndtes. Fæstningen kunde imidlertid ad Søvejen faa alle Forsyninger, og Belejringen trak derfor ud. Den 11. December 1718 faldt Karl XII, og den svenske Hær trak sig tilbage over Grænsen.

I 1719 gik den danske Felttogsplan ud paa, at en Hær skulde gøre Indfald fra Norge samtidig med, at en anden Hær landsattes ved Gøteborg. Begge Hæres Maal var Gøteborg. Kattegats-Eskadren fik derved til sine øvrige Opgaver knyttet Overførelse af Hæren til Gøteborg og Sikring af begge Hæres Forsyninger. Tordenskjolds Eskadre fik ganske vist Forstærkning, men var dog stadig mindre end den svenske Gøteborg-Eskadre.

I Begyndelsen af Juli var den danske Hær koncentreret i Norge og begyndte Fremrykningen. Den 26. Juli erobrede Tordenskjold Fæstningen Marstrand, hvorved den indenskærs Forbindelse mellem Gøteborg og den svenske Grænsehær blev afbrudt. Tordenskjolds paafølgende Angreb paa Nya Elfsborg 1.—4. August blev derimod afslaaet.

De Principper, som Tordenskjold lagde til Grund ved Fæstningen Marstrands Indtagelse, anses stadigt for rigtige, og Fremgangsmaaden skal derfor her kort nævnes:

Marstrands Fæstning Karlsten regnedes for uindtagelig. Løbene ind til Marstrand Havn var spærret med Bomme, og Batterier paa Land var anlagt til deres Forsvar. I Havnen laa en svensk Eskadre paa 5 Linieskibe, 1 Fregat, 1 Snau, 3 Skytskibe, 1 Stykpram og 2 Galejer.

Til Angrebet havde Tordenskjold 7 Linieskibe, 2 Fregatter, 2 Skytsskibe, 2 Flydebatterier, 1 Bombardergaliot og 4 Galejer med ialt 528 Kanoner og Morterer. Trods dette betydelige Artilleri lod han dog ikke Skibene optage en direkte Kamp med Fæstningsværkerne, men nøjedes med at lade de større Skibe blokere Indløbene, medens Skytsskibe, Flydebatterier og Bombardergalioten dækket af den nærliggende Ø, Køen, bekastede Fæstningen og Landbatterierne med Bomber. Dernæst gik han med 600—700 Mand i Land paa Køen, hvor de opkastede en Jordskanse. I denne opstilledes 4 svære Mortere og 40 Hau-bitser.

Efter at Marstrands Beboere som Følge af Beskydningen var flygtet over paa andre Øer, og Landbatterierne var delvis ødelagte, nærmede de blokerende Skibe sig og deltog i den fortsatte Beskydning af Batterierne og Skibene i Havnen. Derefter roede Tordenskjold med 200 Mand over til Marstrand, erobrede de der liggende Batterier og besatte Byen. Den svenske Eskadre var ved denne Tid haardt medtaget, Besætningerne flygtede i Land, og Skibene sank undtagen 1 Linieskib, 2 Fregatter og 2 mindre Skibe, der erobrede og førtes bort.

Fæstningen Karlsten, der nu indesluttedes, overgav sig senere. Den bekastedes stadig kun fra Artilleriet paa Køen og de bag denne Ø liggende Skibe, medens Linieskibe og Fregatter ikke paa noget Tidspunkt udsattes for Fæstningens Ild.

Efter lignende Principper handlede Tordenskjold, da han umiddelbart efter Marstrands Indtagelse angreb Gøteborg. Skytsskibe, Flydebatterier og Bombardergalioten lagdes bag nogle Holme og bombarderede Fæstningen Nya Elfsborg fra disse Stillinger. Styrker sattes i Land, og Kanoner opplantedes paa Aspholmene, hvorfra Fæstningen ligeledes bombarderedes. Naar Resultatet imidlertid denne Gang blev negativt, var det bl. a. fordi han her fik Mænd over for sig af en anden Støbning end de, der forsvarede Marstrand. Det negative Resultat ved Gøteborg viser blot, at de Styrker, Tordenskjold havde til Raadighed overfor den Modstand, han mødte, var for smaa. Navnlig var han ude af Stand til at indeslutte Nya Elfsborg,

fordi han manglede Tropper. Fæstningen fik derfor stadig nye Forsyninger fra Gøteborg. Resultatet berettiger derimod ikke til at mene, at han skulde have brudt med de Principper, der har staaet deres Prøve gennem hele Søkrigshistorien, ved at lade sine Linieskibe optage afgørende Kamp med Fæstningen.

Et Skib kunde skydes i Sænk eller Brand og kunde til Gengæld kun »flytte Jord« paa Fæstningen. Hvis Skibet mistede sin Bevægelsesevne, kunde det ikke trække sig ud af Kampen og kunde kun fortsætte denne, saa længe de Beholdninger, det havde kunnet bære, strakte til. Det maatte derefter overgive sig.

Flaadens Hovedopgave var altid ved at haandhæve Herredømme paa Søen at afskære Modstanderens Forbindelseslinier og sikre egne. Med Søherredømmet uden for Modstanderens Kyst fulgte Evnen til at sætte Angreb ind, hvor det ønskedes. Hvis Flaaden deltog i et saadant Angreb eller selv udførte det, var det altid *for denne* et Biforetagende. Den maatte derfor aldrig engagere sig saa haardt deri, at den led Tab, som udsatte Søherredømmet for Fare.

Tordenskjold fulgte disse Principper. Derfor anvendte han til sine mange Angreb paa svensk Kyst hovedsagelig de dertil særligt byggede Skibe, medens han holdt Linieskibe og Fregatter, hvorpaa Herredømmet paa Søen og Haandhævelsen af dette Herredømme hvilede, uden for Angrebene, eller han engagerede kun disse Skibe saa meget, at han rettidigt kunde trække dem ud af Kampen.

Ogsaa i Nutiden gælder det, at hvis Kystbefæstninger skal erobres, maa det i Almindelighed ske ved landsatte Styrker, saaledes som Tordenskjold gjorde ved Marstrand. Da Matroser ikke er uddannet med Landkrig for Øje, bør de landsatte Styrker hovedsageligt bestaa af Soldater. Skibes direkte Indgreb i Kampe i Land bør stadig kun være lejlighedsvis, idet deres Hovedopgave nu som før er at sikre Landgangsstyrken mod Søen og danne Basis for den.

Politiske Grunde tvang snart efter Danmark til at opgive hele Angrebet paa Sverige, og med Englands Mægling sluttedes Vaabenstilstand og 1720 Fred.

Den danske Kattogats-Eskadre havde i de forløbne Krigsaar haft den vanskelige Opgave overfor den talmæssigt stærkere svenske Gøteborg-Eskadre ikke alene at sikre Forbindelsen mellem Danmark og Norge for overhovedet at muliggøre Norges Forsvar og norske Angreb paa Sverige, men ogsaa at blokere hele den svenske Vestkyst og tilmed støtte den norske Hærs Operationer. Den tilsyneladende uløselige, mangesidede Opgave var i alt væsentligt blevet løst af Tordenskjold.

Om Danmarks 10-aarige Deltagelse i den lange Krig kan som Helhed siges, at takket være Sømagt var dansk Land praktisk talt ikke blevet berørt af Krigen, og Sømagt havde sikret, at Angreb kunde rettes mod vor Modstander, hvor som helst det besluttedes. Strategisk havde Sømagt altsaa lagt Krigens Maal inden for det militært opnaaeliges Rækkevidde. Naar de skaanske Provinser ikke tilbageerobredes, skyldtes det uheldig Landkrig.

I alle Danmarks Krige mod Sverige gik svensk Strategi ud paa med Hære at trænge ned i Skaane og op i Jylland. Den større svenske Flaade skulde opsøge og slaa den danske, hvorefter den skulde overføre de sejrige svenske Hære til vore Øer. Den første Del, Landoperationerne, lykkedes som Regel, medens Søoperationerne praktisk talt aldrig lykkedes. Den danske Flaade hævdede Herredømmet i vore Farvande; de svenske Hæres Overgang til Øerne var dermed umuliggjort, og deres Fremtrængen gik derfor i Staa.

Vor næsten ubrudte Linie af stadigt heldigere førte Søkrige mod Sverige havde en naturlig Aarsag. Sveriges Landkrigshistorie, der vel er Europas smukkeste, borger for, at Aarsagen ikke bør søges i bedre danske krigerske Egenskaber. Den danske Flaades Materiel var som Regel den svenskes underlegen i alle Henseender, saa at Aarsagen heller ikke kan søges paa dette Omraade. Den laa tydeligt alene paa det sømandsmæssige Omraade.

En mindre Procent af Sveriges Befolkning end af Danmarks var Kystbefolkning. Dets Østkyst var lang Tid hvert Aar lukket af Is, og dens Befolkning derfor afskaaret fra at færdes paa Søen under Vinterstorme, hvor Sømandsdygtighed særligt udvikles. Dette Forhold forandredes ganske vist, da Bohuslen og de skaanske Provinser med deres meget søfarende Befolkning afstodes til Sverige. Der-

ved fik dette Land Betingelser for at faa bedre Skibsbesætninger, men det forandrede intet i den svenske Regerings Forstaaelse af de særlige Forhold paa Søen. Regeringen i Stockholm udnævnte ofte, saavel til Marinens øverste Ledelse som til at føre Flaaderne, Mænd, der havde vist fremragende Egenskaber som Hærførere, men som var ret usøkyndige.

Et gammelt Ord siger: »Eet er Søkort at forstaa, et andet Skib at føre«, og hvor mange krigerske Egenskaber disse Mænd end gik om Bord med, saa stod de ganske uden Erfaringer paa Søen, og uheldigvis for dem kunde intet fra en Hærs taktiske Former eller Kommando-System overføres paa Flaaden. Paa Søen var der ingen Stillinger at holde, idet Skibene var i stadig Bevægelse, og Manøvrer m. m. under Slag skabte stadig nye Situationer. Hvor Feltherren i Land kunde give en Ordre, maatte paa Søen de enkelte Skibs- og Eskadre-Chefer stadig handle efter selvstændige Overvejelser, der skulde passe ind i et almindeligt Direktiv for Slaget.

Det har ofte i Historien ført til Katastrophe at give en Usøkyndig Befalingsret paa Søen. De Riger, hvis Regeringer ikke forstod dette, maatte altid bukke under paa Søen, naar de stod overfor mere søkyndige Modstandere.

I Modsætning til Sverige forstod vort Øfolk tidligt, at vore Flaader maatte føres af Folk, der var særligt uddannede dertil, og jo fastere Former vort Søofficerskorps fik, jo større blev vor Overlegenhed paa Søen. Saavel de enkelte Søslag som Søkrigene blev af os vundet ved bedre Sømandsskab.

I de Tilfælde, hvor vor Flaade svigtede, kom de hurtige Fredslutninger med haarde Fredsbetingelser for Danmark. I et enkelt Tilfælde, hvor Sveriges Konge ikke vilde lade sig nøje hermed, saas det tydeligt, at et dansk Forsvar uden Flaade var en Umulighed, og Danmarks fortsatte Bestaaen blev kun sikret ved fremmed Sømagts Indgriben.

Dette viser, at det ikke var nok for os i disse Krige at have en Sømagt. Vort Forsvar krævede ogsaa en Hær, der i saadanne Tilfælde kunde tage Kampen op med den svenske.

Sverige var ikke stillet paa samme Maade som Danmark, naar dets Flaade var blevet slaaet. Danmark kunde da erobre Øer som

Gotland og Rygen, men mod selve Sverige gik dansk Strategi ud paa at blokere Landet, saa at alle dets Tilførsler stoppede. Samtidig laa Sverige aabent for danske Hæres Landgang overalt paa dets Kyster; men Landet var ogsaa uden Flaade en Helhed, der kunde sætte sin samlede Kraft ind mod Landgangen.

Betingelsen for, at vi kunde drage Fordel af den ved Flaaden skabte strategiske Situation, var ogsaa i dette Tilfælde, at vi havde Hære, der kunde tage Kampen op med de svenske. De danske Hære bestod imidlertid mest af Lejetropper — hovedsageligt Tyskere — ført af tyske eller holstenske Officerer. Disse kæmpede ikke for en Sag, der som national ogsaa var deres egen. De kunde endogsaa midt under en Krig gaa over i Fjendens Sold. I Modsætning hertil bestod de svenske Hære mest af nationale Tropper ført af svenske Officerer. Dette giver formentlig tilstrækkelig Forklaring paa, hvorfor Landkrigene som Regel gik os imod, og det viser, at herfra intet kan sluttes om vor nuværende Hærs Værdi i Forhold til vore Naboers.

Den danske Flaades Personel var derimod altid nationalt. I Perioden fra 1660 til 1677 var det dog meget blandet med Hollændere. De samme Mangler herved saas da som for Hærens Vedkommende, og Niels Juel bragte derfor atter dette Forhold til Ophør.

Naar Krigene med Sverige trak ud, virkede Blokaden haardt paa dette Land og gjorde det fredsvilligt. Svenskernes gode Stilling i Landkrigen skaffede dem dog altid rimelige Fredsbetingelser, fordi vore Regeringer næppe forstod, hvor nær til Sammenbrud Blokadens havde bragt Sverige.

Man kan af vore Krige med Sverige uddrage den Lære, at Sømagt for os var Grundbetingelsen for ethvert dansk Forsvar, samt at en dansk Hær var nødvendig til Forsvar, hvis Flaaden svigtede. Man kan endvidere lære af disse Krige, at dansk Sømagts Herredømme paa Søen var nødvendigt, for at vi kunde overføre Krigen fra vore Øer til Fastlandet. Kun en dansk Hær kunde dog her tvinge Fjenden til hurtig Fred, idet Blokade er et langsomt virkende Middel.

For enhver dansk Krigsførelse overhovedet var dansk Sømagt derfor et uundværligt Led af vor Krigsmagt.

KRIGEN MED ENGLAND

Under den lange Fredsperiode fra 1720 til 1801 maatte danske Flaader gentagne Gange udrustes som Sikringsstyrke for at undgaa vor Inddragning i europæiske Krige og for at skaffe os taalelige Handelsforhold under disse, ligesom den tiltvang os Garanti-Traktater med Sørøverstaterne Algier og Tunis.

Af Sparsommelighedshensyn var det dog oftest kun mindre Eskadrer, vi udrustede, og disse holdtes selv under store Krige som Revolutions- og Napoleonskrigene ikke konstant udrustede, men udrustedes ofte kun for de enkelte Tilfælde. I Marts 1801 havde saaledes, foruden Skibe i udenrigs Krydser-Tjeneste, kun en Eskadre under Kommandør Bille paa 2 Linieskibe, 1 Fregat og 2 Brigger under Kommando i København. Da en engelsk Flaade paa 20 Linieskibe samt 33 Fregatter og mindre Skibe under Admiral Parker den 21. Marts 1801 ankom til Sundet for at tvinge Danmarks Politik, maatte derfor udrustede Skibe udlægges som en Defensionslinie paa Københavns Red til Byens Forsvar.

Efter Slaget den 2. April mod denne Linie havde Admiral Nelson, der med 12 Linieskibe havde ført Angrebet, 5 forskudte Skibe paa Grund under Fortet Trekroners Kanoner og 2 paa Grund paa Middelgrunden. Parkers Skibe kunde paa Grund af Vinden ikke foreløbigt komme til Undsætning. Hele den engelske Flaade, der havde ventet at kunne proviantere i København, led af Proviantmangel.

Til Københavns Forsvar havde endnu Trekroner, Billes Eskadre og de under Udrustning værende Skibe.

Om Angrebet kunde være fortsat af Englænderne med Udsigt til Held, er tvivlsomt. Nelson hejste Parlamentærflag, og i Stedet for et engelsk Diktat forhandlede man sig i Løbet af 2 Dage til Vaabenstilstand og derefter til Fred.

Resultatet af den korte Krig 1801 var, at Englænderne kun opnaaede en Del af deres Fordringer. Dette opnaaede de formentlig kun ved Hjælp af en for os utidig Vaabenstilstand, og de maatte betale det opnaaede ved et større Mandefald, end vi havde. Vor søgaaende Flaade var ret uberørt af de materielle Tab under Kampen, og dens Personel havde gennem Ilddaaben faaet Selvtillid. Paa den anden Side havde Englænderne erfaret, at end ikke materiel engelsk Overlegenhed ført af deres bedste Admiral med Sikkerhed borgede for Udfaldet af en Søkamp mod danske. Resultatet kunde derfor kun være øget Respekt for os, og Muligheden for at bevare vor Neutralitet skulde derigennem være blevet større. Betingelsen herfor maatte dog være, at vi drog de nødvendige politiske Erfaringer af, hvad der var hændet os, og paa Forsvarets Omraade handlede derefter.

Til Trods for den Advarsel, som dette Angreb paa kort Varsel indeholdt, og til Trods for, at Forholdene i Europa havde gjort et forestaaende Fredsbrud saa klart for os, at vi havde koncentreret en Hær i Holsten, laa den danske Flaades 17 Linieskibe m. m. som i den dybeste Fred i Flaadens Leje, da England igen overfaldt København i August 1807. Kun 2 Linieskibe og en Del mindre Skibe var udrustede. Ingen af Linieskibene var i Sundet.

Historien havde gentagne Gange vist, at naar vor Hær blev slaaget i Jylland, var vor Flaade det Bolværk, der skulde stoppe Invasionen ved Bælterne og derved sikre vor Regering fortsat fri Handleevne. Selv om Angrebet var kommet fra Napoleons Side, maatte Flaadens Udrustning derfor synes at være et nødvendigt Led i Forsvaret. Naar Angrebet, saaledes som det skete, kom fra engelsk Side, var Flaaden vort eneste Værn.

Den 3. August 1807 passerede en engelsk Flaade paa 13 Linieskibe og 8 mindre Skibe under Admiral Gambier Kronborg. Belært

af Erfaringerne fra 1801 ønskede Englænderne ikke at angribe København fra Søsiden, men medførte en Transportflaade med 20.000 Mand Tropper. Disse landsattes ved Vedbæk og indesluttede København, der den 5. September overgav sig. I Kapitulations-Betingelserne var indbefattet den aftaklede Flaades Udlevering sammen med alt Materiel paa Holmen.

Med en Dækningsflaade for Landgangs-Foretagendet, der var mindre end den uudrustede danske Flaade, havde Englænderne ved at gaa uden om det danske Søforsvar i Modsætning til 1801 opnaaet mere end det oprindelig forlangte, og dette Resultat havde kun kostet dem meget lidt.

England havde paa den Tid sin Flaade fordelt til vældige Blokader i Europa og til Haandhævelse af Herredømmet paa alle Have. Det vilde om fornødent næppe have kunnet afse stort mere, end det gjorde, til Diversionen mod Danmark. Den udsendte Styrke vilde imidlertid næppe have kunnet overvinde vort Land, hvis vor Flaade havde været udrustet. At man ogsaa saa saaledes paa Situationen i England, viser den engelske Plans hele Anlæg, der ikke levnede os Tid til nye Søudrustninger. Det ligger derfor nær at antage, at Overfaldet slet ikke vilde være blevet forsøgt, hvis vor Flaade havde været mobiliseret, men at man i saa Fald vilde have sikret sig Danmarks Stilling ad diplomatisk Vej. Dette saa meget mere som et gunstigt Resultat herved kunde ventes opnaaet.

Saaledes som det gik, var Danmark med Tabet af sin Flaade afvæbnet, hvorfor de engelske Tropper kunde trækkes tilbage. Englænderne havde Herredømmet i vore Farvande, og saavel vore egne Tropper som de Hjælpetropper, Napoleon sendte til over vore Øer at rette Angreb mod Sverige, stod afmægtige i Land. De maatte i Hovedsagen forblive i de Landsdele, hvor de var, og kunde kun lejlighedsvis og faa ad Gangen føres over Bælterne, ligesom der ikke kunde tænkes paa Angreb over Sundet. Skulde strategisk Forandring fremtvinges, kunde det kun gøres med Sømagt, men den lille Krig, vi hovedsagelig med Kanonbaade under Resten af Krigen 1807—14 førte mod Englænderne i vore Farvande, havde for svage Midler til at forandre Helhedsbilledet.

Atter havde det vist sig, at et dansk Forsvar uden Flaade var en

Umulighed. Naar England ikke brandskattede vore Landsdele, og naar Danmark fortsat fik Lov til at bestaa som Stat og ikke som Norge blev foræret bort til en Forbundsfølle, saa var det, fordi det passede Englands Politik. Dette Land havde med sin Sømagt blokeret Europa og derved fremtvunget de stadige Koalitionener mod Napoleon, der til sidst maatte føre til et Waterloo.

Sømagt havde afgjort Danmarks Skæbne sammen med Europas.

DE DANSK-TYSKE KRIGE

I den første slesvigske Krig (1848—50) havde vor Modstander ingen Flaade. Den danske Flaade havde derfor absolut Søherredømme, saa at den uhindret kunde blokere alle fjendtlige Kyster. Vore Øer var derigennem sikrede mod Angreb; Søen var fri Færdsejlsvej alene for os, og vi havde Frihed til at sætte Angreb ind mod Fjenden, hvor paa Kysterne det ønskedes.

Paa Grund af vore Øers Sikkerhed mod Angreb kunde de helt blottes for Tropper, og hele vor Hær blev koncentreret i Sønderjylland. Dække Jylland frontalt i Dannevirke-Stillingen eller andet Steds kunde den danske Hær ikke. Efter at være slaaet ved Slesvig 23. April 1848 maatte den trække sig ud i Flankestillingerne, Dybbøl-Als og Fredericia.

Disse Stillinger var kun brugelige, fordi Søen omkring og bag dem beherskedes af den danske Flaade, saa at vore Tropper kunde faa alle Tilførsler og eventuelt frit trækkes tilbage over Søen af vore Skibe. At Udfaldet fra Fredericia 6. Juli 1849 kunde udføres, var ogsaa betinget af vort Søherredømme, idet Tropperne dertil overførtes til Fæstningen fra Helgenæs og Fyn af Flaaden.

Ogsaa direkte mærkede de tyske Tropper vort Søherredømme, naar de kæmpende Hæres Flanker naaede Søen. Den danske Hærs Flanker blev da ikke alene dækket af Flaaden, men de tyske Flanker blev angrebet og omgaaet fra Søen. Dette var saaledes

Tilfældet ved Bov 9. April 1848 og ved Fredericia 6. Juli 1849. Begge Steder fik Flaadens Indgriben i selve Kampene afgørende Indflydelse paa disses Forløb.

Medens vi af dette Samarbejde saa, at Flaaden kunde yde Hæren god Assistance ved Operationer langs Kyst mod en fjendtlig Felt-hær, saa viste Eckernförde-Affæren 5. April 1849 atter den Kendsgerning, at Skibe ikke med Held kunde ventes at optage en Duel med Jordværker i Land.

Løbet ved Eckernförde var forsvaret af et Batteri paa hver Side. Batteriet paa Nordsiden var bestykket med 6 Kanoner, Sydbatteriet med 4. I Omegnen fandtes desuden et Feltbatteri og 4 Batailloner Fodfolk, altsaa ialt 14 Kanoner.

Som et Led i Hærens Operationsplan skulde Flaaden foretage en Alarmering ved Eckernförde. Hertil beordredes et Linieskib med 84 Kanoner, en Fregat med 48 Kanoner og to Hjuldampere, hver med 8 Kanoner, altsaa ialt 148 Kanoner.

Med stiv østlig Vind stod de to Sejlskibe ind og ankrede mellem Batterierne, medens Dampskibene foreløbigt holdt sig uden for Skudvidde, idet deres Opgave væsentligst var at yde Slæbekraft. Kampen begyndte Kl. 08.15 Fm. Medens Skibenes Beskydning kun flyttede Jord paa Skanserne, var de selv Kl. 10 saa medtagne, at Chefen, Kommandør Paludan, besluttede at ophøre med Angrebet og at lade Skibene slæbe ud. Da Damp-erne derfor nærmede sig, fik den ene af dem Skud i Maski-nen og den anden i Rorstammen, saa at de maatte trække sig tilbage. Sejlskibene gik da i Gang med at varpe sig ud, men op mod den stive østlige Vind kom de praktisk talt ingen Vegne.

Kl. 12.30 til 16.30 var der Vaabenhvile, idet Kommandør Pa-ludan forsøgte sig med Parlamentær. Tyskerne benyttede denne kærkomne Pause til at bringe 2 Kanoner i hvert Batteri, der var bragt til Tavshed, i Orden igen samt til at køre Felt-batteriet op, saa at det kunde beskyde Linieskibet langskibs, og til at gløde Kugler.

Efter at Kampen var genoptaget Kl. 17, strøg Fregatten Kl. 17.30, medens Linieskibet forsøgte at lette. Paa Grund af for-

skudt Rejsning kunde det imidlertid ikke manøvreres, men løb paa Grund, og Kl. 18.30 strøg ogsaa det Flaget. Det var da i Brand og sprang senere i Luften.

Udfaldet af denne Kamp viste det samme som tidligere Kriges Erfaringer, at Skibe i Almindelighed ikke burde indlade sig i afgørende Kamp med Landbatterier. De kunde derfor kun foretage Operationer mod Land, naar Betingelserne var saadanne, at de paa ethvert Tidspunkt kunde trække sig ud af Kampen, og dette maatte i ethvert Fald gøres, medens deres Bevægelses-Faktor endnu var i Orden. Det var ved at overholde disse Principper, at Tordenskjold kunde foretage sine mange Angreb paa Land, uden at disse nogen Sinde førte til Katastrofer som denne.

De samme Principper gælder i Nutiden. Vindens Retning og Styrke gav tidligere Betingelserne for at trække sig tilbage, i Dag betinger de Muligheden for at trække sig tilbage dækket af kunstig Taage. Bevægelses-Faktoren var tidligere Rejsningen, der maatte have en Del heldigt placerede Træffere for at kunne sættes ud af Funktion. I Dag er Bevægelses-Faktoren Maskinen, der kan sættes ud af Funktion af en enkelt heldig Træffer, hvorfor pansrede Skibes særlige Værdi vil forstaaes, saavel for dette Tilfælde som overhovedet i al Kamp.

I en Krig som denne, hvor vor Flaade slet ikke skulde kæmpe om Besiddelsen af Søherredømmet, var man tilbøjelig til at betragte dette som noget selvfølgelig. Man hører derfor i Almindelighed kun Krigen omtalt som en ren Landkrig. Saa meget mere nødvendigt er det derfor ved denne Undersøgelse at gøre opmærksom paa, at den danske Sømagt var Betingelsen for, at Landkrigen overhovedet kunde føres.

I *den anden slesvigske Krig* (1. Februar til 30. Oktober 1864) havde Preussen praktisk talt ingen Flaade. Forholdene var derfor i Begyndelsen nærlig de samme som i den sidste Krig. Den danske Flaade havde absolut Herredømme i vore Farvande og blokerede Fjendens Kyst. Vor Hær kunde derfor atter koncentreres i Sønderjylland.

Østrig, der denne Gang deltog i Krigen, havde derimod en betydelig Flaade i Adriaterhavet, og vi maatte regne med, at den senere vilde vise sig i de danske Farvande. Vi maatte i saa Fald være rede til at føre Kamp om Søherredømmet.

En saadan indledes, da Østrig forud for sin Hovedflaade sendte en Krydserstyrke til Nordsøen for at beskytte Hamborgs Handel. Vor Handelskrig mod denne By var hidtil blevet ført af et enkelt Skib. Da den østrigske Styrke nærmede sig, blev vor Styrke i Nordsøen forstærket til en Eskadre paa 2 Fregatter og 1 Korvet. Den 9. Maj kom det til den uafgjorte, men for os heldige Kamp ved Helgoland mod den østrigske Styrke paa 2 Fregatter og 3 Kanonbaade under Kommandør Tegethoff.

Landkrigen var imidlertid gaaet vore Tropper imod. Det frontale Forsvar af vor Grænse i Dannevirke-Stillingen var efter faa Dages Forløb opgivet uden Kamp, og Hæren var gaaet tilbage til Flanke-Stillingerne, Dybbøl-Als og Fredericia. Den 18. April erobrede Fjenden Dybbøl-Stillingen, og den 25. April rømmedes Fredericia. I Jylland stod derefter kun en mindre Troppstyrke bag Limfjorden. Ogsaa denne bragtes dog senere af Flaaden fra Frederikshavn til Fyn.

Den 12. Maj til 26. Juni var der Vaabenhvile.

Den 29. Juni erobrede Tyskerne Als.

Efter Tabet af Als var Danmark i samme Situation som i tidligere Krige, hvor Jylland var besat, og militært set var vor Stilling nu stærkere end før.

Den østrigske Hovedflaades Fremmarch var standset af Englands Paavirkning. Den kunde iøvrigt ikke regnes for stærkere end den danske, og hvis vor Historie og Kampen ved Helgoland var blevet taget som Maal, kunde den ikke ventes med Held at optræde inden for Skagen. Vi havde Herredømmet i vore Farvande og kunde altsaa vente at beholde det. Preussens faa Havne og dets Krigsskibe var blokerede. Et Landgangs-Foretagende mod Øerne maatte derfor anses for udelukket. Tilbage af Muligheder for vore Modstandere var da kun en Overgang over Lille Bælt, men politisk vidste man, at Østrig ikke vilde deltage i en saadan. Den preussiske Hær kunde foretage den alene, men til Imødegaelse

af Overgangen havde vi dels Eskadren i Lille Bælt og dels den paa Fyn nu koncentrerede danske Hær. Desuden var en Overgang over Lille Bælt, der paa sit smalleste Sted er ca. $\frac{1}{2}$ Sømil bredt, noget helt andet end over det 150—700 m brede Alssund, navnligt henset til Skydevaabnenes daværende Rækning.

Regeringen og Hovedstadens Befolkning med Pressen i Spidsen havde imidlertid tabt Besindelsen ved Tabet af Als. De troede, at Krigen var kommet dem nær paa Livet, idet de frygtede, at den østrigske Flaade trods alt skulde staa Skagen ind. De glemte Historien og frygtede, at den østrigske Flaade skulde tiltvinge sig Herredømmet i vore Farvande, hvorved de tyske Hæres videre Fremtrængen næppe kunde standses.

Hvordan Krigens senere Forløb end var blevet, var det imidlertid usandsynligt, at Fjenden vilde have krævet mere af os, end vi mistede; idet vi sluttede Fred, netop da hans sejrige Operationer var sluttede, og hvor Vanskeligheder, der hidtil oftest i Historien havde vist sig uoverstigelige for vore Modstandere, laa foran ham.

Vort stærkeste Krigs-Middel mod Preussen, Blokaden, skulde have Tid til at virke; og Historien viser, at Tiden ofte bringer Uenighed mellem Forbundsfæller og fremkalder Indblanding af fremmede Magter. Saaledes som det gik, muliggjorde dansk Sømagt vor Hærs Indsats, og Frygt for fremmed Sømagt førte os til Fredsslutning. Vor sidste Krig viste saaledes det samme, som alle tidligere Krige havde vist, nemlig at Sømagt — dansk eller fremmed — havde afgørende Indflydelse paa vor Historie.

De dansk-tyske Krige viste ligesom tidligere Krige, at vi ikke evnede at opretholde et Grænseforsvar. Forskellen paa de nationale Hære, hvormed vi kæmpede i Krigene mod Tyskland, og de Lejehære, hvormed vi for Størstedelen kæmpede imod Svenskerne, viste sig dog tydeligt. Vore nationale Hære blev ikke fejet til Side, men trak sig tilbage fra Stilling til Stilling, og de viste en sejr Udholdenhed i Forsvar. De viste ogsaa ved flere Lejligheder i den første slesvigske Krig, at de kunde gaa frem og vinde Sejr, naar Fjenden ikke havde overlegne Styrker. Om de under en stor Fører

kunde have udrettet lige saa meget, som f. Eks. svenske eller preussiske Hære i Fortiden havde kunnet, fik de ikke Lejlighed til at vise.

Da den danske Sømagt under begge Krige havde praktisk talt ubestridt Herredømme paa Søen, droges den almindelige Opmærksomhed ganske naturligt helt mod Begivenhederne i Land, og kun de enkelte Begivenheder paa Søen, hvor man ventede sig mere direkte Indgriben fra Flaadens Side i Land-Operationer, end Skibe kunde præstere, fremhævedes.

Som tidligere nævnt er dog alle Angreb paa Land eller Deltagelse i saadanne kun Biforetagender for en Flaade, og da Skibe er den mest saarbare Part i Kamp med Land, maa Hensynet til Sømagts Hovedopgave være afgørende for, hvor meget den bør indlade sig paa Biforetagender. Sømagts Hovedopgave er at skabe og haandhæve Herredømmet paa Søen, hvorved egne Forbindelser holdes aabne, medens Fjendens skades eller helt afbrydes.

Denne sin Hovedopgave opfyldte den danske Sømagt under de to Krige. Derved holdtes vore Øer uden for Kamp-Zonen, og Landkrigen i Sønderjylland muliggjordes samtidig med, at Blokaden afskar vor Modstanders Søhandel. Selv da vor Modstander ingen Flaade havde, var dansk Sømagt derfor det uundværlige Grundlag for vor Krigsførelse.

VERDENSKRIGEN 1914-1918

Efter Tysklands Samling i 1870 voksede den tyske Sømagt, saa at den i 1914 var Verdens næststærkeste, idet den kun stod tilbage for Englands.

I denne Periode foregik tillige en stærk Udvikling saavel af Vaabnene som af Skibene.

Medens man hidtil paa Søen havde kæmpet med kort rækkende Kanoner og under Entring med Haandvaaben, saa var Kanonerens Rækning nu steget saa meget, at Søkamp foregik paa Afstande, der praktisk talt udelukkede Entring. Samtidig var Søkrigens Vaaben forøget med Miner og Torpedoer, der begge anvendtes saavel fra Overfladeskibe som fra Undervandsbaade.

Selv om de tilkomne Vaaben kunde tjene baade Angreb og Forsvar, saa havde de dog navnlig styrket Forsvaret. Dette havde bevirket, at den gammeldags Nær-Blokade maatte erstattes af en Fjern- eller Positions-Blokade, og at Stormagternes kostbare og langsomt erstattelige Hovedskibe, hvoraf Tabet af blot enkelte kunde blive skæbnesvangert for det paagældende Lands Magtstilling, i Almindelighed ikke vilde blive anvendt i Smaafarvande, hvor ovennævnte Undervands-Vaaben, der her havde deres ideale Virkefelt, blev anvendt.

De Slutninger, der heraf blev draget for vort Vedkommende, var, at Vestmagterne under den oprækkende Verdenskrig til Trods for deres overlegne Sømagt ikke straks vilde vove en Indtrængen i Østersøen, og at Danmark derfor laa i Skyggen af Tysklands vældige Sømagt. En senere Fremtrængen gennem danske

Farvande mod den Magts Vilje, der havde sat sig fast i dem, vilde næppe være mulig.

Ud fra disse Kendsgerninger maatte Danmarks Neutralitets-Politik bestemmes.

Vor Søværnslov af 1909 indførte et højt Beredskab, og ved det almindeligt ventede Krigs-Udbrud mellem Tyskland og Rusland-Frankrig 1. August 1914 var vor Flaade mobiliseret paa 24 Timer.

I Krigens første Tid var Tyskland, der i Kielerkanalen havde egen Forbindelse mellem Nord- og Østersøen, hovedsagelig interesseret i at sikre sine Forbindelseslinier i Østersøen mod Fremstød fra Modstandernes Side gennem danske Farvande. Efter Englands Krigserklæring 4. August henstillede det derfor til Danmark at spærre Bælterne for Krigsskibes Passage.

Danmark havde kort forinden udstedt sin Neutralitets-Erklæring, hvori de naturlige Trafikveje mellem Nordsøen og Østersøen betragtedes som aabne for al Skibsfart; men idet vi erkendte, at vi i Forholdet mellem de to kæmpende Parter laa helt inden for den store tyske Sømagts Magtomraade, efterkom vi Henstillingen, idet vi minespærrede Bælterne og etablerede Bevogtning af Minespærringerne. I den samme Erkendelse af vor strategiske Stilling, og idet man i England var klar over, at Vestmagterne i den Tid, der kunde overses, ikke vilde vove en Indtrængen i Østersøen, godkendte England stiltiende vor Handlemaade.

Bælt-Spærringerne var, naar de kunde etableres uden Indsigelse fra nogen af de kæmpende Parter Side, til uvurderlig Fordeel for Danmark, idet tyske Spærrings-Foranstaltninger for at sikre sig Bevægelses-Frihed i Østersøen let kunde have ført til alvorlige Neutralitets-Krænkelser mod os. Forbindelsen mellem vore Landsdele sikredes desuden samtidig med, at de to Parter, for saa vidt angik danske Farvande, holdtes fra hinanden. Saafremt vi senere skulde blive tvunget ind i Krigen, indtog Flaaden dernæst paa Forhaand en saadan Stilling, at den sikrede os Forbindelse til den ene eller anden Side, saa at vi kunde faa Undsætning fra den Part, der blev vor Forbundsfælle.

Fremmed Sømagt havde været bestemmende for vor Handlemaade, og den Omstændighed, at vi havde en Sømagt, der kunde

foretage Spærringerne, havde været en vigtig Faktor i Spillet om at bevare vor Neutralitet.

Under hele Krigen var den danske Flaade fuldt mobiliseret og foretog Neutralitets-Bevogtning overalt i vore Farvande. Der forefaldt ca. 150 Neutralitets-Krænkelser, der dog alle bilagdes paa en for os fredelig Maade. Der foretoges Strygning af fremmede Minefelter, Uskadeliggørelse af drivende Miner (ialt over 10.000), Konvojering, Afvisning eller Regulering af Passage o. l.

Naar man ser hen til de mægtige Flaader, der stod overfor hinanden i denne Krig, maa det ved første Øjekast forbavse, at den lille danske Flaade af de krigsførende kunde betragtes som en Magtfaktor, hvortil de maatte tage Hensyn. Forstaaelsen vil imidlertid fremkomme, naar det undersøges, med hvilke Midler de kæmpende selv haandhævede Søherredømmet i deres egne Smaafarvande.

De krigsførende anvendte straks en stor Del af deres Mine-Beholdninger til Spærringer i egne Farvande. Visse Begivenheder viste hurtigt det hensigtsmæssige i at udlægge Miner til mere fremskudt Forsvar, og man overgik derfor til at udlægge spredte Minefelter i større Farvands-Afsnit, hvorfor Masse-Fabrikation af Miner paabegyndtes overalt. De oprindelige indre Mine-Spærringer erkendtes senere ofte at være til størst Gêne for egne Skibes Færd, hvorfor de optoges. Ved Hjælp af Undervandsbaade udvidedes de for store Skibe farlige Omraader yderligere. Senere førtes Torpedoer med Held frem ogsaa af smaa Motortorpedobaade.

Fjendtlige Undervandsbaades Fremtrængen i saadanne Smaafarvande søgtes hindret ved Net og senere ved særlige Ubaadsmine, ligesom de jagedes med Lytteapparater og Dybd bomber af Motorbaade.

Selv om Bivaabnene saaledes prægede Søkrigen i Smaafarvande og derfor med nogen Ret *i disse* kunde kaldes Hovedvaaben, saa var Søens almindelige Hovedvaaben, Artilleriet, dog ogsaa her Betingelsen for, at de nævnte Forsvars-Foranstaltninger ikke blev fejlet til Side.

Motorbaade, Netbaade og andre uarmerede Skibe maatte sikres

mod at blive nedkæmpet af uddykkede Ubaades Artilleri. Desuden maatte de sikres mod Fremstød fra fjendtlige Stridskræfters Side. Minerne maatte sikres mod Rydning, egne Ubaade mod at blive jagede o. s. v.

Enhver fjendtlig Fremtrængen maatte imidlertid indledes af Jagere og Minestrygere. Det var derfor mod disse Skibes Artilleri og eventuelt mod lette Krydseres, at Patrouillernes Vagtskibe skulde tage Kampen op om Bevarelsen af Herredømmet i Farvandet.

Til Vagtskibe valgte man i Begyndelsen mest ældre Jagere, der vel havde bevaret deres Kampværdi, men som efterhaanden havde mistet en halv Snes af deres oprindelige 27—30 Knobs Fart. Disse Jagere valgtes ikke, fordi de var vel egnede til Tjenesten, men fordi de var bedst egnede af de eksisterende Typer.

Til Forstaaelse heraf skal nævnes den tyske 10. Jager-Flotilles Fremstød mod Baltishport i den finske Bugt den 9. November 1916. Den bestod af 11 Jagere, men allerede Kl. 20.38 modtog Flotillechefen Melding om, at de tre sidste Jagere manglede. Det viste sig, at to af dem var stødt paa Miner og sunket, hvorefter den tredie var gaaet tilbage med Besætningerne.

Efter en kort Tid at have rettet en betydningsløs Beskydning med 3 Jagere mod Baltishport gik Flotillen tilbage, men for at undgaa det Sted, hvor de to Jagere var stødt paa Miner, sattes Kursen nordligere. Derved kom man ind i flere Minefelter, og inden disse var passeret, var yderligere 5 Jagere mistet.

Til Trods for, at Flotillen heldigt havde undgaaet at støde paa overlegne russiske Søstridskræfter, havde den saaledes mistet 7 af de oprindelig 11 Jagere alene paa Miner. Dette ligesom andre Tilfælde viste, at selv Jagere, der er den mindste Skibstype, der bygges til Optræden paa det aabne Hav, var for dybtgaaende til Færden i Minefarvande.

Da man begyndte at bygge særlige Vagtskibe til de mange Patrouille-Distrikter, var en af de første Fordringer, at Dybtgaaendet skulde være saa ringe som muligt.

Farten i de nye Vagtskibe varierede mellem 15 og 20 Knob. I Betragtning af, at Angreb paa Patrouillen udførtes af Jagere og lette Krydsere med hen imod den dobbelte Fart, er det af Interesse

at se de Betragtninger, der førte til Fastsættelsen af denne Fart. Til Krydsfart paa Patrouille benyttedes ca. 12 Knob. Naar denne Fart benyttedes, kunde den næsten øjeblikkeligt sættes nogle Knob op; men endnu højere Farter kunde først opnaas, efterhaanden som Dampudviklingen forøgedes. Selv med oliefyrede Baade, hvor den til højere Fart svarende øgede Fyring skete blot ved Drejning paa en Hane, viste Erfaringerne, at den højere Fart først naaedes, efter at de paa en Patrouille hurtigt skiftende Situationer var saa forandrede, at den ikke mere havde Betydning. Naar høj Fart derfor kun undtagelsesvis kunde komme til Anvendelse paa Patrouille, maatte den Vægt og de Penge, der krævedes hertil, være bedre anvendt paa andre Omraader.

Man havde dernæst set, at de mange fra Jagere under Patrouille-Kampe mod hinanden udskudte Torpedoer yderst sjældent traf. Artilleriet blev derfor ogsaa mellem dem indbyrdes det afgørende Vaaben. Man overlod da til Motortorpedobaadene, der havde vist sig heldigere dertil, at føre Torpedoer frem i Patrouille-Distrikterne og strøg Torpedo-Armeringen i Vagtskibe. Disse blev derfor rene Underlag for let Artilleri til Bekæmpelse af Jagere.

Erfaringerne lærte de krigsførende, at svært Artilleri var et nødvendigt Rygstød for en Patrouille. Man anvendte først gamle Panserskibe hertil, men da disse paa Grund af Størrelse, Dybgaaende m. m. var ret uegnede, gik man saavel i England som i Italien hurtigt over til at bygge Monitorer.

I de første Monitorer installerede man for at faa dem hurtigt i Tjeneste Kanon-Taarne fra ældre Panserskibe. Det var altsaa selve Monitor-Typen, man som Underlag for de samme Kanoner ansaa for at være Panserskibet saa overlegen, at man anvendte mange Millioner paa Forandringen. Det har derfor Interesse at undersøge, hvori denne Overlegenhed bestod:

Det rigtige Princip i enhver Kamp maa være, at man saa vidt muligt dækker sig selv, medens man slaar paa Fjenden. Derfor dækker Soldaten sig i Terrænet, Undervandsbaaden dækker sig under Overfladen og Torpedobaaden i Mørke eller naturlig eller kunstig Taage.

Det ideale, naar man skal føre Søens Hovedvaaben, Artilleriet, frem, vilde derfor ogsaa være, om man kunde dække selve Skibet under Overfladen, saa at kun Kanon-Taarnene ragede op. Dette kunde i hvert Fald kun gøres paa helt blankt Vand, og Erfaringen har vist, at ude paa de aabne Have maa Kanon-Taarnene være installeret i Skibe med gode søgaaende Egenskaber. Paa Basis heraf er Stormagts-Flaadernes Slagskibs-Typer blevet udviklet.

Anderledes stiller Forholdet sig, naar der bliver Tale om mere eller mindre lukkede Farvande. Hertil vil man i større eller mindre Grad kunne slaa af paa de søgaaende Egenskaber og derved nærme sig Idealet. En Monitor er den Panserskibs-Type, hvor man ved at slaa af paa alle Skibets søgaaende Egenskaber, Fribord, Fart, Beholdninger m. m., har søgt at naa saa nær som muligt til det nævnte Ideal.

Skibet MONITOR, der har givet Typen Navn, havde et Fribord paa 1 Meter. Skibsside og Dæk var pansrede, og paa Dækket var kun Kanon-Taarnene, en Bak og de allernødvendigste Overbygninger. Derved frembød den det mindst mulige Maal for Modstanderens Beskydning.

Med Nutidens større Kamp-Afstande paa 10—20 km kommer hertil den Fordel, at selve Skibet paa de Afstande vil være under Horizonten set fra Kanon-Standpladserne og en almindelig Skibsbro. Paa over 15 km vil ogsaa Overbygningerne være under Horizonten. Samtidig vil den Modstander, der er bygget til de aabne Have, være helt synlig fra Monitoren.

Selv om Monitoren paa de nævnte Afstande kan ses fra Observatørers Standpladser oppe i Master og fra Ildleder-Stationer samme Steds, vil det dog ses, hvilken Fordel Monitoren foruden det mindre Maal, den frembyder, under gensidige Manøvrer har alene derved, at den ikke ses af Modstanderens Manøvrer.

Da Monitorerne kun skulde anvendes til Tjeneste i de enkelte Patrouille-Distrikter, behøvede man heller ikke at lægge særlig Vægt paa deres Fart. Denne blev for de engelske Monitører ca. 12 Knob.

Det vil forstaaes, at en Monitor ikke er et Miniature-Slagskib; det bliver den først, hvis man fraviger det rene Princip og vil gøre den til delvis Søskib. Den er en selvstændig til Smaafarvande beregnet Skibstype, hvor man bedre end hos Slagskibet har kunnet nærme sig Idealerne under Kamp. En Monitor med et Batteri svære Kanoner vil derfor, alt andet lige, være Slagskibet overlegent i de Farvande, hvor den lader sig anvende.

I denne Forbindelse skal mindes om, at de færreste Søslag i Historien har ført til Sejr eller Nederlag, saaledes som Landslag oftest gør. De fleste Søslag er endt uafgjort, fordi den defensive Taktik har haft Midler til at forhale eller afbryde Kampen, indtil Situationen forandredes. Situationen forandres stadig ved, at de knappe Ammunitions-Beholdninger paa 150—200 Skud pr. svær Kanon (de kan kun fornyes i en Basis-Havn) svinder, at Solen flytter sig paa Himlen, og at Kampen paa Grund af Farten trækker hen over nyt Farvand. Desuden kan Vejret og Sigtbarheden i forskellige Retninger forandres, den relative Fart kan forandres, Manøvrer kan forandre de gensidige Positioner, nye Enheder kan komme til Stede o. s. v.

Den svagere har altid paa Søen været langt mindre underlagt den stærkeres Vilje, end man paa Forhaand skulde tro. Dette var Grunden til, at dygtige Admiraler uanset Styrkeforholdet som Regel sejrede eller kunde trække sig ud af Kamp uden store Tab.

Verdenskrigen viste ikke nogen Forandring i disse Forhold, idet Admiral Jellicoe i Jyllands-Slaget i 1916, med en Overlegenhed paa 28 plus 9 Slagskibe og Slagkrydsere mod 16 plus 5, ikke formaaede at fremtvinge en Afgørelse. Den moderne Udvikling har givet Førerne flere Midler i Hænde end hidtil, saa at det: at fastholde en Fjende mod hans Vilje, maa anses for mindre og mindre muligt selv i aaben Sø. Der kan derfor næres Tvivl om, hvorvidt det overhovedet i Fremtiden vil være muligt at naa til en absolut Afgørelse i et Søslag. I ethvert Fald kan det næppe gøres af en Fører, der kun handler routinemæssigt. Kan det gøres, vil det sikkert kun være af en Fører, der som Niels Juel eller Nelson bryder med de hævdvundne Metoder, og som ligesom disse ikke frygter for at løbe stor Risiko.

Paa Søen gælder derfor ikke Reglen fra Landkrig om, at de stærkeste Batailloner sejrer. Tværtimod viser Søkrigshistorien, at de fleste afgørende Slag blev vundet imod stor materiel Overlegenhed. Historien har vist, at saavel i det enkelte Søslag som i Søkrigen som Helhed var det den bedste Sømand, der sejrede. Hvis Partiet var for ulige til, at Sejr var mulig for ham, vilde han i ethvert Fald oftest kunne unddrage sig Nederlag.

At dette Forhold vilde blive endnu mere fremtrædende i Nutiden i Smaafarvande, hvor Forsvareren vilde bringe alle den lille Krigs Midler til Anvendelse, var man klar over, og Forsøg paa at fortrænge en Modstander fra Smaafarvande, hvor han havde sat sig fast, blev derfor ikke forsøgt. Faa Maaneder efter Krigens Udbrud var hele Helgolandsbugten, Hofden og den engelske Kanal, den finske Bugt, Adriaterhavet m. m. derfor forbeholdt den lille Krig, og som forudset vovede Storflaaderne sig ikke derind.

Danmark var det eneste Land, der, da Krigen udbrød, i vore Orlogsskibe havde bevaret Monitor-Typen. Vi havde Miner og Undervandsbaade; alt vort øvrige Materiel var bygget med den lille Krig i vore Farvande for Øje, og vort Personel var uddannet dertil. Vor Flaade taalte derfor meget vel en Sammenligning med selv Stormagternes Bevogtningsstyrker i Smaafarvande.

Man kan mene, at Antallet af Skibe m. m. i vor Flaade var lille til de udstrakte Omraader, de skulde bevogte under Sikringsstyrken, hvor der skulde gøres Front til begge Sider. Dette Forhold vilde dog være blevet forandret, hvis vi var blevet inddraget i Krigen, idet vi saa kun skulde vende os mod den ene Side. Da vore Forsvarsmidler var de rette, kunde vort Forsvar ikke løbes over Ende, og paa Grund af Farvandenens Betydning vilde vi sikkert omgaaende have faaet al den Assistance, vi havde bedt om, fra den anden Side. Supplering af en Styrke, der befinder sig i et Farvand, er nemlig en helt anden og langt lettere Sag end selvstændig Fremtrængen i det, og Materiel egnet til Bevogtning af Smaafarvande fandtes paa begge Sider i stigende Mængde, jo længere Krigen varede.

Paa denne Baggrund maa Betydningen af vor Sømagt bedømmes. —

Kanonernes større Rækning gav Kystartilleri Evne til praktisk talt at kunne beskyde ethvert Skib inden for Synsvidde, og det har derfor Betydning at undersøge, hvilken Indflydelse dette Forhold fik paa Søkrigen og navnlig paa den lille Søkrig i Smaafarvande.

I en Duel mellem Skibe og Landbatterier har Skibe som nævnt altid været den svage Part. Grundene hertil er mange. Det er dog nok at minde om, at Skibe kan skydes i Sænk, medens de til Gengæld kun ved direkte Træffere paa de enkelte Kystkanoner er sikre paa at sætte disse ud af Funktion. Vor Eckernförde-Affære 1849 viste dette Forhold klart, og Flaade-Angrebet paa Dardanellerne i Februar—Marts 1915 viste, at det samme gjaldt under Verdenskrigen.

Ved Marstrand 1719 satte Tordenskjold derfor Kanoner og Folk i Land og erobrede Fæstningen fra Land. Englands 1. Sealord pegede paa den samme Fremgangsmaade ved Dardanellerne 1915, nemlig at stille Tropper til Disposition, hvis man vilde aabne Strædet som Forbindelsesvej til Rusland. Marineministeren, der var Landofficer, beordrede dog det rene Flaade-Angreb med det kendte negative Resultat.

Landbatteriers Overlegenhed i Duel har dog aldrig forhindret Skibe i at rette Angreb paa Maal inden for Landbatteriers Rækning, f. Eks. Angrebene paa Transportflaaden i Dynekilen 1715 og ved Strømstad 1717 samt Ødelæggelsen af den svenske Eskadre m. m. ved Marstrand 1719. Selv efter at Søminer var bragt i Anvendelse, forcerede den amerikanske Admiral Farragut i 1864 paa Mississippi-Floden gennem Minelinier, der var under Beskyttelse af Forter paa Kysten.

En simpel Forcing igennem Dardanellerne var de engelske Admiraler da ogsaa sikre paa at kunne udføre. Dette havde dog i det foreliggende Tilfælde ingen Interesse, thi paa den anden Side af Dardanellerne laa intet fornuftigt Maal for dem. De kunde ganske vist have udskudt nogle af de resterende Projektiler mod Konstantinopel; men da de ingen nye Forsyninger kunde faa der, maatte de atter forcere for at komme tilbage. Overfor de tyrkiske Hære kunde de selvsagt med deres faatallige Besætninger ikke

besætte noget Punkt i Land, og Muligheden for Transportskibes Passage til Rusland vilde have været lige fjern.

Engelske Politikere var fra Kolonikrige vant til, at den Slags Opgaver kunde løses af Flaaden (Alexandria 1882), fordi de indfødte blev imponerede af Krigsskibenes Bulder og løb fra Kanonerne. Dette kan tjene til deres Undskyldning, men nu bagefter kan enhver indse, at de havde gjort klogt i at stole paa deres Admiraler, naar disse kraftigt udtalte, at hvor politisk ønskelig Dardanellernes Aabning end var, saa var det ikke Flaaden militært muligt alene at løse Opgaven, men at det maatte gøres i Forbindelse med et Landgangs-foretagende.

Udviklingen af et Vaaben fremkalder gerne en Beskyttelse imod det. Beskyttelses-Midlet mod Kanoners store Rækning fremkom allerede under Verdenskrigen. Det bestod i Udvikling af kunstig Taage.

Tyskerne havde paa den ca. 40 km Strækning af Belgiens Kyst, som de holdt besat, anlagt 37 faste Batterier, der førte indtil 38 cm Kanoner. Disse sidste havde en Rækning paa ca. 40 km.

Den tilsyneladende stærke Beskyttelse af det udenfor liggende Farvand blev dog neutraliseret af Mørke eller af naturlig eller kunstig Taage. Dækket heraf kunde Englænderne bevare et saa fuldstændigt Herredømme i Farvandet, at Tyskerne endog maatte opgive deres Jager-Patrouiller selv tæt op ad Kysten og umiddelbart foran Havnene, fordi Jagerne blev skudt ned. Englænderne kunde stryge og udlægge Miner, bevogte Miner og Netspærringer, foretage Opmaalinger, udlægge Sømærker m. m., kort sagt, de kunde haandhæve et fuldstændigt Søherredømme helt ind under den med Kystartilleri spækkede Kyst.

Tyskerne ansaa i Almindelighed Skydning mod de engelske Skibe, der bevægede sig aabent i Farvandet, for Ammunitions-Spild, fordi medfølgende Fartøjer straks ved Ildens Aabning dækkede dem med kunstig Taage.

Medens engelske Skibe og Fartøjer derfor bevægede sig frit i Farvandet foran Flanderns Kyst, var Forholdet et andet, hvis de ønskede at angribe denne. Naar engelske Monitorer vilde beskyde Punkter paa Flanderns Kyst, nærmede de sig bag Taageskjul,

ankrede og begyndte ved Hjælp af Flyver-Observation hurtigst muligt Beskydningen, fordi man kun ventede at kunne fortsætte denne ca. $\frac{1}{2}$ Time. Efter denne Tids Forløb var Kystforterne ogsaa ved Hjælp af Flyver-Observation som Regel indskudt paa Ankerpladserne, hvorfor Skibene lettede.

Ganske paa samme Maade stillede Forholdene sig foran Dardanellerne i Krigens sidste Aar. Englænderne udlagde her Miner og bevogtede dem helt ind til Kysten under de tyrkiske Forters Kanoner.

Paa Grund af Bevogtningen havde Tyskerne ikke forsøgt Rydning af disse Miner inden GOEBEN's og BRESLAU's Udløb den 20. Januar 1918. Stolende paa Rigtigheden af en Skitse over Minefeltene fra en strandet engelsk Trawler løb Skibene ud for at foretage et Fremstød mod den engelske Patrouille-Styrke. Under Udløbet løb GOEBEN paa en Mine uden dog at lide større Skade. Paa Tilbagevejen løb BRESLAU paa 5 Miner og sank og GOEBEN paa endnu 2 Miner, hvorefter den løb paa Grund inde i Strædet. Der gjordes derefter ikke flere Forsøg fra tysk—tyrkisk Side paa at løbe ud fra Dardaneller-Strædet for at rokke Englands Søherredømme uden for dette.

Det vil af ovenstaaende ses, at Kystartilleri i Almindelighed ikke fik mere Indflydelse paa Begivenhederne paa Søen, end det havde haft i Fortidens Krige. Det vil sige, at i ganske smalle Stræder, der kan sammenlignes med Flodløb, vil det kunne hindre al anden Passage end lejlighedsvis voldsom Forcing. Af vore Gennemsejlings-Farvande vilde kun den nordlige Del af Lille Bælt, hvis begge dens Bredder spækkedes med Kystbatterier med svært Artilleri som ved Dardanellerne, derfor muligvis kunne komme ind derunder. Iøvrigt er Kattegat, Østersøen og Bælterne saa brede, at alle Skibe sikkert paa ethvert Tidspunkt vilde have kunnet passere der uafhængigt af, hvilke Forholdsregler vi traf i Land.

Lige saa lidt som Tyskerne kunde forhindre engelsk Mine-Udlægning foran Dardanellerne eller op ad Belgiens Kyst, kunde vi fra Land have hindret en fremmed Magt i at spærre vore Gennemsejlings-Farvande, og lige saa lidt som det paa disse Steder eller ved Mundingen af den finske Bugt, i Helgolandsbugten, i Otranto-Kana-

len o.s.v. var nødvendigt at støtte Mineforsvaret med Kystbatterier, vilde det have været nødvendigt at gøre dette i vore Farvande.

Ved de sydlige Opgange til Sundet og Bælterne spærrede Tyskerne da ogsaa under Verdenskrigen med Miner uden at støtte sig paa svensk eller dansk Land-Territorium. Det vides nu, at de heller ikke var forberedt paa eventuelt at sikre sig en saadan Støtte, idet den tyske Marine i Krigens første Aar erklærede sig ude af Stand til at føre over Søen og landsætte selv mindre Demonstrations-Styrker. De maa derfor have været indstillet paa i paakommende Tilfælde at beskytte Minerne alene fra Skibe.

Det vil forstaas, at Kystartilleri under Verdenskrigen ikke havde nogen som helst Betingelser for at kunne erstatte Sømagt.

De første Undervandsbaade var fremkommet over et Aarti inden Verdenskrigens Udbrud. De havde imidlertid ringe Aktionsradius og var derfor ikke tjenlige til lange offensive Togter. Ud fra den Betragtning, at de to Sæt Maskiner, de maatte have til Fremdriving henholdsvis over og under Vandet, altid maatte formindske deres Aktionsradius i Forhold til andre Skibes, regnede man dem nærmest for en Udvidelse af de defensive Minespærringer foran egne Farvande. Deres Fremkomst tjente derfor kun til yderligere at fastslaa, at Nær-Blokaden nødvendigvis maatte afløses af en Poitions-Blokade.

Faa Aar før Krigen havde Tyskland konstrueret de første Undervandsbaade, der havde Aktionsradius nok til at gaa til Englands Kyst, opholde sig der i 11 Dage og derefter gaa tilbage. Deres Antal af saadanne Undervandsbaade var dog ved Krigens Udbrud ringe (ca. 10).

Skønt alle Lande havde anskaffet Undervandsbaade, havde man nøjedes med Øvelser med dem, og Tanken om Midler til deres Bekæmpelse var ikke taget rationelt op noget Sted. Modmidlerne maatte derfor først opfindes og prøves under Krigen; derefter maatte de fabrikeres massevis og Brugen af dem indøves. Først da alt dette var tilendebragt, kunde de udleveres Flaaden til praktisk Brug. Den Omstændighed, at Tyskland under Udviklingen af Modvaabnene yderligere udviklede de enkelte Undervandsbaade og

byggede stadigt større Antal af dem, havde nær ført til en fuldstændig Undervandsbaads-Blokade af England, der, hvis Modforholdsreglerne ikke var tvunget rettidigt frem, maatte have ført til dette Lands Ruin.

Efter at Faren for Undervandsbaads-Blokade var afværget, vilde man ogsaa forsøge at lukke Undervandsbaadene inde. Som et Led heri søgte Englænderne i Foraaret 1918 at hindre tyske U-Baades Udløb gennem Kattegat ved at lægge dybtstaaende U-Baads-Miner tværs over Farvandet ved Herthas Flak Nord for Læsø. Tyskerne var klare over, at Nøglen til de danske Farvande fandtes i dette Farvand mellem Skagen og Gøteborg. De havde allerede i 1917 overvejet at udlægge Miner her, men bl. a. for ikke at henlede Opmærksomheden paa Farvandets Vigtighed havde de ikke villet foretage Sikringer af det. De besvarede nu det engelske Skridt ved at udlægge Miner mod Overfladeskibe mellem Skagen og Marstrand.

Minerne var i Hovedsagen lagt uden for dansk og svensk Søterritorium, saa at der var Passage langs Land paa begge Sider, men hvis denne Minekrig *hensynsløst* var blevet fortsat, vilde den have afbrudt Danmarks og Sveriges oversøiske Handel. Da begge disse Lande savner f. Eks. Kul og Olie, vilde de til Opretholdelse af Tilførsler heraf være henvist til Centralmagterne. Om vi under de Forhold i Længden vilde have kunnet opretholde vor Neutralitet, er maaske tvivlsomt.

Det har derfor Interesse at undersøge, hvorledes Situationen for de krigsførende maatte tage sig ud med Danmark tvunget ind i Krig paa Modpartens Side.

For Tyskland maatte Situationen omtrent se saaledes ud: Den danske Sømagt var som før omtalt organiseret til Bælt-Spærringer. Den havde derfor en Stilling mellem en eventuel tysk Bevogtnings-Styrke af Minerne ved Herthas Flak og samme Styrkes Basis paa Tysklands Østersøkyst. Den danske Sømagt havde altsaa Betingelser for eventuelt at kunne afskære den tyske Bevogtnings-Styrkes Forbindelseslinier, og denne vilde da kun have kunnet virke de faa Dage, som dens om Bord værende Brændsels-Beholdninger og andre Forraad varede. Vejen til Vestmagternes Undsætning for

Danmark vilde derefter være aaben, og Faren for en Nærblokade af Tysklands Østersøkyst vilde blive overhængende.

Sverige, hvis Staal-Leverancer Tyskland næppe kunde undvære til Krigens Fortsættelse, havde fælles Interesser med Danmark i den omhandlede Sag, og der maatte desuden regnes med et vist Fællesskab i de tre nordiske Landes Politik.

For England vilde de nordiske Landes Inddragen i Krigen paa Tysklands Side navnlig have faaet Betydning derved, at den tyske Flaade saa havde faaet større Bevægelses-Frihed, samtidig med at »Grand-Fleet«s Basishavn i Skotland og paa Øerne Nord derfor, hvilke Havne var valgt, fordi de laa fjernt fra Søens Kampzoner, vilde være rykket nær til disse.

Danmark og Sverige begyndte straks i Forening Rydning af Spærringerne. Nye Mine-Udlægninger foretoges ikke af nogen af de krigsførende.

For at forstaa Danmarks militære Stilling under Verdenskrigen maa det dernæst undersøges, hvorledes Mulighederne stillede sig for et fjendtligt Landgangs-Foretagende mod de danske Øer.

Kanoner og Tropper i Land har aldrig i Historien kunnet hindre Skibe i at landsætte Tropper. Verdenskrigen bekræftede kun denne Lære. Selv Kystens Ombygning til Fæstningslinie med Skyttegrave og Artilleri som ved Gallipoli 1915 og ved Zeebrügge 1918 forhindrede ikke Englænderne i at gaa i Land.

Hindring af Landgangsforetagender har altid maattet ske gennem Sømagt. Som det ses af vor Historie, er dette som oftest sket indirekte derved, at de til Landgang bestemte Hære ikke har vovet denne overfor Modpartens operationsdygtige Flaade. Ganske det samme ses af andre Landes Historie. Her skal udtrykkelig gøres opmærksom paa, at ogsaa en underlegen Flaade ofte har afværget Landgang ved sin blotte Eksistens og Optræden efter Fleet-in-being-Princippet.*) Der haves ogsaa Eksempler paa, at en underlegen

*) Ved Fleet-in-being forstaas en Flaade, der rent foreløbigt unddrager sig afgørende Kamp, men som holder sig og sin Besætning i Form, rede til at gribe ind. Den tvinger derved Modstanderen til Forsigtighed paa alle Omraader. Fleet-in-being er altsaa Modsetning til en Flaade, der ligger uvirksom i Havn.

Flaade har afslaaet en undervejs værende Landgangs-Ekspedition (Ruyter ved Texel 21. August 1673, Rodney 12. April 1782).

Under Verdenskrigen forandredes intet i de Fordringer, som strategiske Forfattere inden denne havde opstillet, nemlig at man for at kunne udføre et Landgangs-Foretagende maatte kræve et — i ethvert Fald lokalt — Søherredømme i den Tid, Transporten m. m. varede, samt at Landgangs-Hærens Forbindelseslinie med Hjemlandet kunde holdes aaben, saa længe Foretagendet varede.

Det var tyske Undervandsbaades Optræden i Ægæerhavet, hvor de truede Gallipoli-Hærens Tilførselslinier, der fik Englænderne til at opgive Gallipoli-Felttoget i December 1915. Det var ligeledes den ved Undervandsbaads-Krigen opstaaede Tonnage-Mangel, der i Foraaret 1917 førte til Overvejelser om Englands Opgivelse af Saloniki-Fronten for at frigøre de 400.000 Tons Skibe, som alene det engelske Hærkontingent her krævede til sine stadige Forsyninger.

Fra 1914—18 maatte der tilføres den engelske Hær i Frankrig 30,7 Millioner Tons Forsyninger. Heraf var kun 3,2 Millioner Tons Føde, idet Størstedelen af Føden kunde faas i Frankrig, medens Resten var Ammunition og andre rene Krigsfornødenheder.

Foruden de ca. 12 Tons pr. Mand, der viste sig at medgaa til den første Overførelse af en Hær med dens Fornødenheder, krævedes der altsaa en meget betydelig Tonnage (ca. 2 Tons pr. Mand) til dens stadige Forsyning. Naar disse udmærkede Maal for Lejligheds-Angreb skulde passere Smaafarvande, hvor Fjenden havde angrebslystne Søstridskræfter i passende Mængde, maatte den landsatte Hær være i Fare for paa kritiske Tidspunkter at miste sine Forsyninger. Søherredømmet paa Overfladen i de Farvande, der skulde passeres, samt Sikkerhed for at kunne holde Faren for nye Mine-Udlægninger og Torpedo-Angreb m. m. nede i den Tid, hvor den landsatte Hær opererede, maatte derfor endnu mere end i Fortiden anses som nødvendigt.

Paa denne Baggrund maa Mulighed for Landgangs-Foretagende paa danske Øer under Verdenskrigen betragtes.

Angaaende Flyveres Værdi paa Søen haves kun ringe Erfaring fra denne Krig.

Manglen paa Erfaring skyldes ikke, at Flyvemaskinernes Antal var ringe. I de første Maaneder af 1918 byggedes i England ialt 26.685 Flyvemaskiner til en Bekostning af 107 Mill. Pd. Strl., og det samlede Antal, England byggede under Verdenskrigen, oversteg betydeligt 100.000 Maskiner. Frankrig og Tyskland stod næppe tilbage for England i Antal, ligesom alle andre krigsførende Lande byggede i stor Stil. Flyvemaskinernes Antal ved Krigens Slutning maa antages at have været mange Gange større end det Antal, som Landene i Dag kunde begynde en Krig med, idet Størrelsen af Stormagternes Luftflaader i 1935 laa mellem 1.000 og 2.000 Flyvemaskiner.

Manglen paa Erfaring skyldtes heller ikke, at man ikke anvendte det store Antal paa lignende Maade, som de tænkes anvendt i Dag. Det anvendte Udtryk: ringe Erfaring, skal blot betegne, at den store Betydning, som en vis offentlig Mening tillægger dem, ikke staar i noget rimeligt Forhold til de under Krigen gjorte Erfaringer.

Det er saaledes værdifuldt at fastslaa, at ingen Bombe-Angreb fandt Sted paa den Strøm af Skibe, der passerede Kanalen inden for Rækkevidde af Tusinder af tyske Flyvemaskiner, skønt disse Skibe var Betingelsen for, at England kunde fortsætte Krigen.

Da alle Skibe (ogsaa vore) var forsynet med Anti-Luftskyts, maatte Bombe-Kastningen ske fra betydelig Højde, og Træfning paa de smaa Maal, som selv de største Skibe frembød, var dermed praktisk talt udelukket.

En Luftbombe, der ikke som et Kanon-Projektil har en Begyndelses-Hastighed, holdtes ude af ethvert tyndt Panserdæk eller svært almindeligt Dæk. Som Eksempel herpaa kan nævnes, at da den tyske Slagkrydser GOEBEN stærkt beskadiget stod paa Grund i Dardanellerne i 1918, angreb engelske Flyvere det udmærkede Maal med Mod. Da de havde opbrugt de for Haanden værende Bombe-Beholdninger, blev Skibet bragt flot — hvilket viser, at Besætningen havde kunnet fortsætte Arbejdet imens — og gik tilbage til Konstantinopel.

De engelske Flyveres Dristighed under mange Bombe-Angreb mod de tyske Undervandsbaads-Stationer bag Zeebrügge beundredes af Tyskerne, men de foraarsagede aldrig Undervandsbaadene

den mindste Skade. Paa lignende Maade forholdt det sig med de engelske Angreb mod den tyske Nordsøkyst.

Tyskerne udførte ialt 103 Luftangreb paa England. En stor Del af Angrebene var rettet mod London, men den materielle Skade, Bomberne anrettede selv mod en saa tæt pakket By, var forbavsende lille. Ogsaa de personelle engelske Tab ved disse Angreb var meget smaa. Ialt dræbtes ved samtlige Angreb 1413 Mennesker, hvilket svarer til en lille Brøkdel af de aarlige Dødsfald ved Bil-Ulykker i England.

Luft-Angreb maatte sammenlignes med de Beskydninger, som Skibe lejlighedsvis kunde foretage mod Kystbyer. De kunde anrette nogen materiel Skade og dræbe nogle tilfældige Mennesker, men da de efter Bekastningen eller Beskydningen atter maatte trække sig tilbage (de kunde ikke besætte), kunde de ikke faa afgørende Indflydelse paa Krigens Gang.

Til Ekclairering og Rekognoscering viste Flyverne sig derimod som et udmærket Supplement til Overfladestyrker, idet de hurtigt kunde overse store Strækninger. Erstatte Skibe kunde de derimod ikke, fordi deres Pladsopgivelser, naar de ikke samtidig saa Land, var unøjagtige, og fra deres Positioner kunde de ofte ikke afgøre, hvilke Skibstyper de saa, og heller ikke, om det var de samme Styrker, de gensaa, naar Skyer en Tid havde dækket for Udsigten. Desuden kunde Dis til Vejrs hindre Flyveres Udsigt, paa samme Tid som Udsigt langs Søens Overflade var ganske ubindret.

Det vil ses, at paa det Standpunkt, som Luftvaabnet havde under Verdenskrigen, havde heller ikke det nogen som helst Betingelser for at kunne erstatte Sømagt.

Verdenskrigen endte med, som Tyskerne siger, at »Hjemmefronten brød sammen« paa Grund af Sult og Mangel paa alle Fornødenheder. Det var Historiens Lære, der gentog sig, at naar Sømagt gennem Blokade lægger sin Ring om Lande, saa at de indesluttet ligesom belejrede Byer, maa de før eller senere overgive sig.

Sømagt havde atter afgjort Europas Skæbne.

Danmark var saa lykkelig ikke at blive inddraget i Verdenskrigen, men da dets Flaade ved Fredens Indtræden lagdes op, havde den i 4½ Aar bevogtet vore Farvande og reguleret Færdslen i disse. Den Sømagt, den repræsenterede, havde ved at udføre de Opgaver, der blev den paalagt, været et medvirkende Middel i vor Regerings Haand til at bevare vor Neutralitet.

Da Verdenskrigen udbrød, var det hundrede Aar siden, at den sidste store, europæiske Krig var afsluttet, og navnlig de sidste 50 Aars stærke tekniske Udvikling havde bragt store Forandringer i Krigsmidlerne, saa at de taktiske Metoder paa mange Omraader maatte forandres. Der havde ganske vist i disse Aar været mange Smaakrige, men flere af dem havde været saa korte eller de lokale Forhold saa specielle, at den almene Lære havde været vanskelig at uddrage.

Teoretikere havde derfor haft ret frit Spillerum; men Verdenskrigens Erfaringer bragte atter de gennem hele Historien fastslaaede Principper frem paa deres gamle Plads. Dette gjaldt, som det foran er søgt paavist, angaaende Sømagts Betydning. Det gjaldt ligeledes med Hensyn til Mulighederne for Anvendelse af Offensiv og Defensiv i Krigsførelsen.

Visse Teoretikere havde inden Verdenskrigen ud fra den Selvfølgelighed, at uden Offensiv kan ingen Sejr vindes, doceret den hensynsløse Offensiv. De havde stillet de to Begreber, Offensiv og Defensiv, op som Modsætninger til hinanden, og under Devisen: Angreb er det bedste Forsvar, ignorerede de naturlige, defensive Forholdsregler og var tilbøjelige til at betragte selv sunde, defensive Tanker som Udslag af Fejghed.

En af Offensivens ivrigste Advokater var den engelske Admiral Fisher, der startede Slagordet: *Fart er Panser*. Han mente, at *Fart* gav Skibe Evne til at slaas, naar de ønskede, hvor de ønskede, og hvorledes de ønskede. Han og den materielle Skoles Mænd, som han tilhørte, lagde derfor mindre Vægt paa *Panser* og andre defensive Midler til Fordel for *Angrebskraft* og *Fart*. Efter faa Krigsaars

Forløb var han forladt af de fleste af sine Elever, og en af disse, Admiral Jellicoe, skrev: »GOOD HOPE, MONMOUTH, QUEEN MARY, INVINCIBLE, INDEFATIGABLE, DEFENCE og WARRIOR har vist mig og alle Officerer *om Bord*, at Skibe med utilstrækkelig Beskyttelse ikke kan klare sig overfor dem, der har den i højere Grad, selv om de har større Artillerikraft«.

Verdenskrigen lærte, at ligesom en Brynje i gamle Dage gav sin Bærer forøget offensiv Kraft ved at afbøde fjendtlige Hug og derved bevare hans Liv og fortsatte Offensivkraft, saaledes er ogsaa Skibets Liv, Flydeevnen, Betingelsen for, at en Søkamp kan fortsættes til Sejr. Man er derfor nu klar over, at uden defensiv Styrke til at modstaa haard Behandling af Skibe af tilsvarende Type har den offensive Kraft kun ringe Værdi. De to Egenskaber er helt afhængige af hinanden.

Den materielle Skoles Tendens til, at Landene søgte at overgaa hinanden i de enkelte Skibstyper med een Kanon mere, een Knob mere o. s. v., synes nu ogsaa forladt. En enkelt Undtagelse danner dog et Par Landes stadige Bekendtgørelser af nye Jager-Rekorder, som om de byggedes til Væddeløb. Dette Eksempel har de førende Sømagter dog ikke ladet sig paavirke af, idet de øjensynligt er klare over, at det er helt andre Ting end disse smaa Fordele, der er afgørende for Skibes Værdi som Krigsskibe.

Fart er vel en god Skibsegenskab for den, der vil indhente sin Modstander; men han kan fornuftigvis kun nære Ønske om at indhente med Skibe, der har mindst lige saa stor Kampkraft som Modstanderens. Hvis den forøgede Vægt til Maskiner m. m. for at opnaa højere Fart er skaffet paa Bekostning af Kampkraft, er den derfor af tvivlsom Værdi, thi under selve Kampen har Farten vist sig at faa langt ringere Indflydelse, end dens Advokater havde paastaet.

Verdenskrigen viste iøvrigt det samme som alle tidligere Krige, at naar gode Skibe af lignende Type først er i Kamp, saa er det mindre Skibsegenskaber som lidt bedre Artilleri, lidt større Fart o. s. v., der er afgørende for Kampen, end det er Personellets Dygtighed og Førernes Karakter.

I Nordsøslaget stod tyske Skibe med 28 og 30 cm Kanoner over

for engelske Skibe med 30, 34 og 38 cm Kanoner, uden at denne materielle tyske Underlegenhed tilsyneladende fik Indflydelse, fordi de tyske Kanoner var tilstrækkeligt gode til Formaålet. Naar Tyskerne ikke kunde vinde Slaget, skønt de tilføjede Englænderne dobbelt saa store Tab, som de selv led, saa var det paa Grund af deres Førers Taktik. Sejr kan selvfølgelig kun vindes, naar den tilstræbes; men Admiral Scheer's Taktik tilstræbte alene at frigøre sig og naa hjem. Dette lykkedes ham til Trods for, at Tyskerne ogsaa var flere Knob underlegne i Fart.

Man kan for de enkelte Kampes Vedkommende tilskrive det Heldet, naar Tyskerne var først indskudt og opnaaede første Træffer hos Fjenden. Naar man derimod fra alle Kampe kan notere dette, saa maa det erkendes, at saadant Held i Længden kun kan følge den dygtige. I Kampen ved Coronel opnaaede Englænderne overhovedet ikke at blive indskudt paa Tyskerne eller at opnaa Træfning i den Tid, som det tog Tyskerne at skyde dem ned. I dette sidste Tilfælde var de engelske Skibes defensive Styrke ganske aabenbart for ringe, men Materiellets gensidige Styrkeforhold fik iøvrigt ingen Betydning, idet Personellets gensidige Dygtighed alene afgjorde Sagen.

Til Gengæld for Tyskernes hurtigere Indskydning mener Englænderne, at de bevarede deres Indskydning bedre, naar den først var naaet. Ogsaa en Konstatering heraf vilde vise en personel Egenkab af større Værdi end en vis materiel Overlegenhed; men den vilde tillige vise, at engelske Skibe maatte have en vis defensiv Styrke for at kunne staa en Kamps første Afsnit igennem saa uskadt, at de derefter kunde vinde Ildoverlegenhed.

Det er let nok at prædike Offensiv i Fredstid samt i en Krigs første Dage, hvor haard Kamp endnu ikke har staaet. Det svære er at holde den offensive Aand og Viljen til Sejr vedlige gennem en lang trættende Kampagne. Intet vil dræbe den mere end svære og unødvendige Tab. Saadanne Tab skyldes ofte utilstrækkelige defensive Foranstaltninger mod Fjendens Vaaben.

Vil man sikre sig Bevarelse af god Aand i en Flaade gennem den Række af Smaakampe, hvoraf en Søkrig ofte vil komme til at bestaa, maa man ikke forsømme noget defensivt Middel til at bevare

Skibenes Flydeevne og Besætningernes Liv. Historien viser, at Udfaldet af det eller de større Søslag, der kan forekomme i en Krig, i langt højere Grad afhænger af den Aand, der er oparbejdet i Besætningerne under Krigen, end af Stemninger før denne eller af det materielle Styrkeforhold. Derfor er de Penge, der udgives til Prøver og Forsøg angaaende de bedste defensive Forholdsregler, givet vel ud.

Den større Flydeevne under Verdenskrigen hos Tysklands Skibe end hos Englands skyldtes netop saadanne Forsøg. Intet gammelt Krigsskib bør derfor ophugges, men anvendes til Forsøg for at studere Vaabnernes Virkning paa det og derved naa til praktisk Erfaring.

Det rigtige maa være, at Landene ikke laver Konkurrence i de mest iøjnefaldende Skibsegenskaber, men at hvert Land omhyggeligt studerer sin særlige Situation og derefter ved sin Skibbygning giver de forskellige Skibstyper netop de Egenskaber, som tjener dets Hensigter bedst. Besætningerne bør dernæst kende de Forsøg, der viser, at deres Skibe er de mest hensigtsmæssige for Landets og Farvandenens særlige Forhold, og at de i defensiv Henseende vil kunne taale den haarde Behandling, Fjendens Vaaben kan udsætte dem for. Efter en omhyggelig Uddannelse, der har vist dem, hvad de selv kan præstere, vil de da kunne have og bevare den Selvtillid, der er nødvendig for et heldigt Resultat. Med denne Aand om Bord vil den kommanderende have Maksimum af Chance for at gennemføre enhver rimelig Plan, som Regeringen eller Forholdene maatte paalægge ham.

Med Forstaaelsen af de offensive og defensive Egenskabers Samhørighed hos et Skib fulgte en Vejning af de forskellige Vaabens Værdi.

Skibet er paa Søen Enheden, der ligesom en Division af Hæren omfatter alle de vigtigste Vaabenarter. Et Skib er dog i snævrere Forstand end Hær-Divisionen en Enhed, idet Matrosernes Kamp-evne ophører samtidig med Skibets Kampeevne, medens Soldaterne kan kæmpe videre enkeltvis, selv om Divisionen opløses.

Af Søens Vaaben har Minen og Torpedoen Mulighed for uden egentlig Kamp at berøve Skibet Flydeevnen. Til Gengæld angriber

disse to Vaaben nærmest kun denne ene Skibsegenskab. De er alt-saa Vaaben, der kun rettes mod Materiellet uden direkte at udsætte Personellet for Fare. Efterhaanden som man teknisk har beskyttet Skibets Flydeevne i stadig højere Grad, falder disse Vaaben i Værdi.

Artilleri-Projektiler udsætter derimod alt Materiel og Personel for Fare, og dette direkte Faremoment kan næppe undværes overfor en Fjende, idet det er hans Vilje til Modstand, man ønsker at bøje. Derfor viste Artilleriet sig overalt, selv i Kamp mellem Torpedobaade indbyrdes, at være Hovedvaaben paa Søen.

I de Mariner, der deltog i Verdenskrigen, regnes nu den 12 cm Kanon for den mindste, der har tilstrækkelig Virkning overfor Jagere og store Torpedobaade, og da disse er særligt let byggede, overfor Skibe overhovedet. Kanoner af mindre Kaliber regnes kun brugelige overfor Motorbaade og Flyvere. Man kan derfor fastslaa, at Skibe, der ikke mindst fører 12 cm Kanoner, ikke har moderne Ildleder-Apparater og ikke har veluddannet Personel, kun har ringe artilleristisk Interesse.

Ved svært Artilleri forstaas paa Søen Artilleri, der har god Virkning ogsaa overfor pansrede Skibe. Erfaringerne fra Verdenskrigen fastslog, at Minimums-Grænsen for svært Artilleri maa sættes ved 24 à 25 cm Kaliber, saaledes at en moderne 24 cm Kanon, netop det Kaliber, som vor Flaade i en Aarrække har benyttet, stadig maa anses som nok for os. Paa den anden Side viser Erfaringerne, at vi her er ved Minimums-Grænsen og ikke kan gaa længere ned.

Paa alle Omraader, ogsaa for saa vidt angaar nye Vaaben og Krigsmidler, fastslog Verdenskrigen, at de Principper, der altid har været gældende i Søkrigsførelse, gælder endnu.

Historiens 1000-aarige Lære gaar ud paa, at Sømagt har vist sig at være af en saadan Betydning, at kun den har kunnet sikre os Fred eller vort Lands fortsatte Bestaaen som selvstændig Stat gennem Ufredstider. Historien er stadig vor store Læremester. Dens Erfaringer er stadig det Grundlag, hvorpaa man maa bygge, naar man vil lægge Planer for Fremtiden.

SØMAGTS INDFLYDELSE
PAA DANMARKS
FREMTID

SØMAGTS INDFLYDELSE PAA DANMARKS FREMTID

Naar man vil undersøge, hvilken Indflydelse Sømagt antagelig vil faa paa Danmarks Fremtid, kan man vist gaa ud fra to Forudsætninger som givne, nemlig 1) at der stadig er Mulighed for Krige i Europa, og 2) at enhver dansk Regering vil se det som sin Opgave saavidt muligt at hindre, at Danmark kommer i Krig. Som Følge af den sidste Forudsætning skulde Danmark næppe kunne komme ud for selvstændige Krige. Fare for, at vi kan blive inddraget i en Krig, vil derimod altid være til Stede i de Tilfælde, hvor vort Statsomraade har strategisk Betydning for andre krigsførende Lande.

En Undersøgelse af, hvorledes Danmark vil være stillet under en europæisk Krig, hvori en Østersøstat deltager, maa omtrent se saaledes ud:

De moderne Samfund kræver større Vareudveksling, end Fortidens Samfund krævede. Selv den mest udprægede Selvforsyningspolitik kommer i hvert Fald foreløbig ikke uden om, at Samfund, der ikke har Kolonialvarer, Træ, Kul, Olie o. s. v. maa tilkøbe sig disse for andre Varer. Søvejen er stadig den billigste og for visse Massevarers Vedkommende, f. Eks de ovennævnte, praktisk talt den eneste Transportvej.

Bortset fra Lande, der overvejer Erobringer, maa Udenrigspolitik i Fredstid derfor være en Handelspolitik. Handelen, der bl. a. skal sikre de nødvendige Tilførsler, følger visse Linier over vor

Klode, og da al Storhandel foregaar over Søen, ligger disse Linier hovedsagelig over denne.

Krigs-Politik eller, som den ogsaa kaldes: Strategi, er Fredspolitikens Fortsættelse blot med andre Midler. Da Strategiens Opgave bl. a. er at sikre de nødvendige Tilførsler, maa de strategiske Linier i alt væsentligt følge Handelens Linier, altsaa føre over Søen.

Det Land, der overskærer de fleste af Modstanderens strategiske Linier, medens det holder sine egne aabne, har altid i Historien endt med at sejre, idet intet Folk og ingen Krigsmagt kan kæmpe uden stadige Tilførsler.

Østersøhavnene besørger aarligt en Varetransport, der i 1934 androg ca. 60 Mill. Tons. Heraf maa ca. 25 pCt. anses for at være Kystfart og ca. 25 pCt. Vareudveksling mellem Østersølandene indbyrdes, medens Resten, ca. 30 Mill. Tons, er Vareudveksling med Lande uden for Østersøen. Til Sammenligning kan tjene, at Trafikken samme Aar gennem Suez-Kanalen var 28,4 og gennem Panama-Kanalen 25,9 Mill. Tons. Østersøen er som bekendt et af Verdens betydeligste Handels-Centrer.

De danske Stræder er, bortset fra Kieler-Kanalen og nogle mindre Kanaler, de eneste Søveje til Østersøen, og gennem dem gaar da ogsaa i Fredstid ca. $\frac{3}{4}$ af Trafikken paa den. For de Lande, der grænser til Østersøen, vil ofte livsvigtige, strategiske Linier derfor gaa over vort Søterritorium. Den, der er Herre i vore Farvande, kan overskære eller sikre de strategiske Linier til Østersøen. Intet kan forandre dette Forhold, der indeholder en Fare for Neutralitets-Krænkelser og en eventuel Krigs-Risiko.

Vore Stræder er Nøglerne til Østersøen. Spørgsmaalet maa da være, om vi skal give vor egen Regering Midler til at være Dørvogter, eller om vi skal lade Nøglerne ligge ubeskyttede paa Alfavej.

Før Verdenskrigen var den stærke tyske Sømagt, takket være Kieler-Kanalen, i en saadan Position, at den kunde udfolde sin fulde Styrke saavel mod Nordsøen som mod Østersøen, og den var os saa nær, at det kunde forudses, at ingen Vestmagt ved en Krigs Begyndelse vilde forsøge en Indtrængen i Østersøen. Man regnede, at Vestmagter ikke turde forsøge en saadan Indtrængen, før en

Afgørelse havde fundet Sted i Nordsøen, som betydeligt havde reduceret den tyske Sømagts Værdi. Men naar Vestmagterne foreløbig ikke kunde optræde i vore Farvande, maatte vi, som det foran er søgt paavist, løbe mindst Risiko ved, at vor Regering havde Midler i Hænde til at optræde som Dørvogter, naar dette billigedes af Tyskland, og den benyttede sig deraf til at lukke vore Farvande.

Da den tyske Sømagt var udleveret, og da England i 1919 førte Krig mod Rusland, var Situationen som under Krim-Krigen i 1854, og vor Regering holdt Gennemsejlings-Farvandene aabne.

Nogen Pligt til at spærre har vi ikke, og vor Ret til at spærre anses af nogle for tvivlsom. Med faa Aars Mellemrum indtog vor Regering helt modsatte Standpunkter over for Spørgsmaalet. I disse Tilfælde var vor Handlemaade imidlertid den eneste mulige, naar vi vilde bevare vor Neutralitet, idet vi i det første Tilfælde stod overfor Tysklands stærke Sømagt og i det andet overfor Englands, medens Modparten ikke havde Midler til at optræde selvstændigt i vore Farvande.

I de nærmeste Aar vil ingen af Østersøstaterne være Stormagter paa Søen, men de har alle en vis Sømagt. Det kan da ske, at saavel en Vestmagt som en Østersømagt under Krig har Midler til at optræde i vore Farvande. Faren for vor Inddragen i Krigen maa derved blive overhængende, og den maa stige, jo stærkere Østersømagten bliver.

Selv om en Østersøstats Sømagt engang i Fremtiden atter skulde stige til samme relative Styrke som Tysklands før Verdenskrigen, vilde vi ikke kunne vente at faa samme heldige Stilling som under denne med vore Farvande overladt alene til vor Kontrol. De indvunde Krigserfaringer vilde have bevirket, at andre strategiske Synspunkter end i 1914 vilde blive lagt til Grund for de første Søoperationer, og at begge Parter som Følge af disse straks vilde indlede krigerske Handlinger i vore Farvande.

Det vil næppe føre til noget brugeligt Grundlag at prøve paa at dele Neutralitets-Krænkelser i farlige og mindre farlige. Under Verdenskrigen satte Vestmagterne store Hære i Land i Saloniki og førte Krig mod Bulgarien paa græsk Territorium, ligesom franske

Tropper landsattes ved og rykkede ind i den græske Hovedstad, Athen, uden at den græske Stat derfor blev inddraget i Krigen. Hvis man kan se bort fra det følelsesmæssige, behøver selv saa store Neutralitets-Krænkelser altsaa ikke at foraarsage Statens Inddragen i Krig. Hvis en Stormagt derimod ser sin Fordel ved at tvinge vort Land ud af vor Neutralitet, vil ethvert Paaskud, ogsaa et opdigtet, blive benyttet paa det belejlige Tidspunkt.

Erkendes det, at der skal to Parter til at holde Fred, og at vi derfor ikke er alene om at bestemme, om vor Neutralitet kan blive opretholdt, saa maa Spørgsmaalet være, hvordan vi saavidt muligt kan betage fremmede Lysten til at bryde den.

Nogle har ment, at dette gjordes bedst ved helt at afvæbne vort Land, idet man gik ud fra, at ingen fremmed Magt saa vilde have Interesse af at inddrage vort Folk i Krigen. Dette kan maaske være rigtigt for saavidt angaar Folket; men om det ogsaa er rigtigt med Hensyn til vort Lands Territorium, maa udelukkende være afhængigt af de krigsførendes Syn paa Betydningen af at besætte det, fordi et Stykke Ingenmandsland paa et strategisk vigtigt Sted altid frembyder en Fare.

Hvis det kunde tænkes, at kun tilfældige Kampe vilde forefalde i vore Farvande, behøvede disse kun i ringe Grad at berøre vort Land. Dette kan imidlertid under de givne Forudsætninger vanskeligt tænkes, fordi saa vigtige strategiske Linier, som foran paavist, fører gennem vore Farvande. Hermed maa følge de krigsførendes Ønske om at beherske dem. Dette vil igen sige, at man maa ønske at spærre dem for Modparten med alle den lille Krigs Midler.

Hvad enten vore Farvande kommer helt under den ene Parts Herredømme, eller en Del af dem kommer under den ene og en anden Del under den anden Parts Herredømme, vil vor Forbindelse mellem Landsdelene og med Omverdenen blive generet eller helt lukket. Vi bliver da angaaende Tilførsler til Opretholdelse af vort Næringsliv, maaske kun for visse Landsdeles, maaske for hele Landets Vedkommende, afhængige af den ene eller begge krigsførende Parter. Det maa under de Forhold blive vanskeligt for Regeringen i et afvæbnet Danmark at bevare en Neutralitet, som begge Parter vil anerkende. Den vil ikke have Midler til at

forhindre, at ikke alene vort Territorium men ogsaa Folket udnyttes af den eller de paagældende, ja at de enkelte Landsdele udnyttes til hel eller delvis Krigsdeltagelse mod hinanden.

Selv om vor Regering vil faa Lov til at blive siddende som rent Administrationsapparat, vil vor Selvstændighed under Krigen faktisk være ophørt. Den vil heller næppe blive taget med paa Raad ved Fredsforhandlingerne, thi den har jo ikke deltaget i Krigen, hvor meget Land og Folk end har maattet gøre det.

»The Times« refererede fra en af Mr. Winston Churchills Taler, at »den Mand, der ikke forsvarer sig men græder, naar han bliver overfaldet, vækker ikke vor Medlidenhed men vor Foragt; det samme er Tilfældet med Nationerne.«

Naar Afvæbning ikke kan sikre Land eller Folk mod at blive inddraget i Krig, naar den ikke sikrer os, at vi i ethvert Fald kommer til at kæmpe for egne Interesser, eller imod, at Landsdelene kommer til at kæmpe mod hinanden, og naar den ikke kan sikre os vor fortsatte Bestaaen som selvstændig Stat, bør det undersøges, hvilke Chancer vor Regering vil have for at bevare vor Neutralitet, naar den raader over et dansk Forsvar. Samtidig maa det undersøges, hvoraf et saadant Forsvar bør bestaa.

Da Faren for os skyldes fremmedes Tilstedeværelse i vore Farvande, skal det først undersøges, med hvilke Midler de krigsførende vil søge at trænge frem i vore Farvande. Dernæst maa undersøges, hvilke Midler i vor Regerings Haand bedst vil virke som en tavs Trusel mod den, der vil bryde vor Neutralitet.

Fortiden har vist, at kun Sømagt havde Evne til at beherske vore Farvande, og at denne samtidig beherskede vort Land, eller som Admiral Nelson udtrykte det: »Øer tilhører ikke det ene eller det andet Land, men de tilhører den Magt, der har Herredømmet paa Søen om dem.«

Verdenskrigen viste, at Forholdet stadig var uforandret. Uafhængigt af Krigsmidler i Land haandhævede Sømagt som nævnt Herredømmet helt op ad fjendtlig Kyst i den engelske Kanal, i Adriaterhavet m. m. Sidstnævnte Sted erobrede Italien Øen Lissa, der fra Krigen 1866 havde særlig national Betydning. Det var Hensigten at befæste den som Støtte for Herredømmet i Adriaterhavet,

og for en overfladisk Betragtning skulde denne Tanke synes sund, fordi man derved kunde tilføre den oprettede Patrouille en Del Artilleri af alle ønskede Kalibre. Den skulde altsaa tjene som et synkefrit Panserskib. Det viste sig imidlertid ret umuligt at vedligeholde Forbindelse med Øen og derfor at holde den forsynet, fordi man i denne Kampzone ikke kunde beskytte Transportskibene mod U-Baade og Miner. Desuden blev man hurtig klar over, at Øens Artilleri ikke vilde faa nævneværdig Indflydelse for Patrouillen, og Italienerne trak derfor atter de militære Besættelses-Tropper tilbage fra Øen.

Kystartilleriets Evne til at gribe ind i Begivenheder paa Søen er ikke forøget siden Verdenskrigen. Tværtimod maa det siges, at Taagetaktiken, der da kun var i sin Vorden, er yderligere udviklet siden den Tid. Kystartilleriet kan derfor i Almindelighed ikke beskytte en Minespærring mod Rydning, ligesom det ikke vil kunne hindre fremmed Mineudlægning og fremmede Skibes Færden til Udøvelse af Søherredømmet.

Da den direkte Nytte, som en fremmed Sømagt kan have af Kystbatterier til Beskyttelse af Minefelter m. m., saaledes vil være tvivlsom, behøver denne ikke af den Grund at besætte dansk Landterritorium; dette saa meget mindre som de Steder, der antagelig vil blive valgt til Minefelters Udlægning, ligger langt fra Land.

Der vil snarere blive en Fristelse for den fremmede Sømagt til at besætte dansk Land til Basing af sine Luftstyrker, hvis eget Landterritorium ikke ligger tilstrækkelig nær. Dersom det er af Betydning for den paagældende Stat ikke at krænke vor Neutralitet, vil Luftstyrkerne dog sikkert kunne baseres paa Hangarskibe eller paa Moderskibe, der ligger paa en bekvem Ankerplads. Hvis dansk Land imidlertid ønskes besat til Lufthavn, vil ganske smaa Øer, hvor der ikke behøves andre Besættelsesstyrker end Stationens eget Personel, sikkert blive anset som bedst egnet. Der vil derimod næppe i den Anledning blive forsøgt at besætte en af vore større Øer, hvor der kan ventes Modstand, saa at Erobringen kræver et Landgangs-Foretagende.

En fremmed Sømagts Krigsskibe behøver ikke at benytte dansk Landterritorium.

For at føre Søkrig i danske Farvande vil det derfor ikke være nødvendigt, selv om det altid er ønskeligt, at støtte sig paa dansk Landterritorium, hvorimod det i visse Tilfælde kan være nødvendigt for en krigsførende Magt at skabe sig en Hjælpebasis paa vort Søterritorium. Der vil nemlig ikke være Grund til at opløse en saadan Hjælpebasis' Gods paa Land, og den vil da komme til at bestaa af Depotskibe, der opankres paa et beskyttet Sted, saaledes som Englændernes Fremgangsmaade var i Københavns Yderhavn 1919. Københavns Havn er iøvrigt den eneste danske Havn, der ved Besejlingsforhold, Kajplads, Vanddybde m. m. antagelig vil blive fundet egnet til Hjælpebasis, idet vore Provinshavne, paa enkelte Undtagelser nær, kun er udbyggede med den lokale Trafik for Øje. Derimod findes der i vore Farvande baade Bugter, Fjorde og Farvandsafsnit, der afgiver tilstrækkelig Plads og Beskyttelse til Depotskibe, og som derfor egner sig til at benyttes som Hjælpebasis.

Hvordan vore Farvande end benyttes af krigsførende Magter, behøver dette ikke at berøre dansk Landterritorium. Som under Verdenskrigen maa derimod ogsaa i Fremtiden danske Skibe kunne optræde overfor Neutralitets-Krænkelser paa Søen, hvad enten denne Optræden skal ske som Protest, som Afvisning eller som Beskyttelse. Til Overvaagen af vore Farvande og til hurtig Tilkaldelse af Flaadens Skibe vil den maritime Del af vort Luftvaaben sikkert vise sig som et vigtigt Supplement til Flaaden.

Alt synes derfor at tyde paa, at en dansk Sømagt heller ikke i Fremtiden vil kunne undværes til Neutralitets-Bevogtning.

Hvis man fra at betragte Handlinger, der ganske vist krænker vor Neutralitet, men hvor Diplomaterne endnu har Ordet og muligvis trods alt kan holde os udenfor Krig, gaar over til at betragte Handlinger, der med Vold vil tvinge vor Regerings Vilje uden dog at gribe til Krigserklæring mod os, saa kan Midlerne dertil være flere, men to saadanne bør dog altid nævnes. Det ene er det Begreb, der kaldes Fredsblokade, og det andet er Bombardement, f. Eks. af Regeringens Sæde, København.

I de Tilfælde, hvor Fredsblokade har været anvendt, f. Eks. mod Grækenland, Portugal, Holland og Kina, kunde det nationale Liv i

det samlede Land foregaa uforstyrret; men den Overskæring af al Handel og Skibsfart udadtil, som Blokaden bevirkede, lammede i Løbet af kort Tid det paagældende Land, saa at dets Regering bøjede sig fuldstændigt for den blokerendes Vilje.

Ser man bort fra de smaa krigerske Handlinger paa en lille Halvø i en Udkant af det mægtige russiske Rige, kan man ogsaa betragte hele Krimkrigen 1853—55 som en kæmpemæssig Fredsblokade. Det var ikke de smaa Krigsbegivenheder paa Krim, men Blokaden af Ruslands Kyster mod Sortehavet, Østersøen, Hvidehavet og Stillehavet, der tvang det mægtige Rige i Knæ.

En Fredsblokade vil virke hurtigere og voldsommere end mod noget af de ovennævnte Lande, fordi en blokerende Sømagt ogsaa vil kunne dele vort Land i flere Dele ved at stoppe Forbindelsen mellem Landsdelene, saa at hver af disse er henvist til sig selv. Ingen af Landsdelene vil desuden kunne undvære Tilførsler udefra. Alene den derved opstaaende Mangel paa Kul og Olie vil standse alle Fabriker samt Gas- og Elektricitetsværker, ligesom alle moderne Samfærdselsmidler vil standse. Følgen heraf maa blive almindelig Arbejdsløshed. Desuden vil der opstaa Vanskeligheder med Boligers Opvarmning.

Det vil ikke være muligt ved noget Middel inde fra Land at bringe Blokaden til Ophør. Skal Blokade-Styrkerne tvinges væk, kan det kun gøres ved de Midler, som Sømagt raader over.

Medens Kyst- og Søforter ved København kan blive et Middel blandt andre Midler mod et Angreb paa Københavns Havn, saa vil Byen kunne bombarderes med Skibsartilleri fra Punkter helt uden for Kystartilleriets Rækning. Det er saaledes almindeligt kendt fra Sikringsstyrken 1914—18, at vi af denne Grund udlagde Mine-Felter i Køge Bugt. Skibsartilleriets nuværende større Rækning har forøget Bombardements-Afstanden.

En Forbedring af Kystartilleriet vil ikke kunne forhindre et saadant Bombardement, da Skibe nu er i Stand til helt at dække sig ved Hjælp af kunstig Taage. Skal det forhindres, maa det ske paa Søen, altsaa ved en dansk Sømagts Midler.

Bombardement vil desuden kunne foretages fra Luften.

Regner man, at en almindelig Bombardements-Maskine vil føre en eller flere Bomber med en samlet Vægt som et 40 cm Projektil, saa vil et enkelt Skib med 10 Stk. 40 cm Kanoner og en Beholdning paa 150 eller 200 Skud pr. Kanon repræsentere samme Projektilvægt som 1500 eller 2000 Flyvemaskiners. Det vil heraf ses, at der skal et betydeligt Antal Flyvemaskiner til at opveje en Eskadre eller Flaade af Skibe.

Endnu mindre end for Skibes pludselige Fremstød gives der nogen effektiv Sikkerhed mod Luftangreb. Et stærkt Luftforsvar kan tilføje en angribende Luftflaade svære Tab, men hvis Luftflaaden kommer i Mørke eller dækket af lave Skyer, vil den største Del af den ret sikkert naa frem til Maalet.

Vor insulære Beliggenhed har ført med sig, at vor Flaade ofte har kunnet holde Øernes Befolkning udenfor direkte Fare under Krig. Dette vil ikke kunne blive Tilfældet mere. Sømagt kan vel vedblivende holde vore Øer udenfor de egentlige Kamp-Zoner, men ligesom Englands Befolkning vil vore Øers Befolkning i Fremtiden være udsat for pludselige Angreb saavel fra Flyvere som ved Krigsskibes Fremstød. Begge Arter af Angreb vil være af kort Varighed; men selv om den anrettede Skade ikke blev stor, saa vilde alene den Omstændighed, at Kvinder og Børn ved disse Angreb udsattes for Fare, give dem en særlig Karakter. Om dette Forhold vil styrke Krigsviljen, saaledes som Tilfældet blev i England under Verdenskrigen, eller om det vil faa modsat Virkning, vil være afhængigt af Folkekarakteren.

Man maa imidlertid gøre sig klart, at i Nutiden, hvor Værnene dannes af den værnepligtige Ungdom, og hvor Resten af et Lands Befolkning maa organiseres under Hensyn til Fremstilling af Krigsfornødenheder, bliver alle i Nationen Deltagere i Krigen. Tidligere Tiders Skelnen mellem Kombattanter og Non-Kombattanter bliver derved vanskeligere, og ligesom under Belejring eller Blokade bliver alle underkastet Kampens Betingelser.

Hverken fra bombarderende Krigsskibe eller fra angribende Flyvemaskiner kan Besættelse af det angrebne foretages, idet der hertil i Almindelighed ligesom før i Tiden vil kræves et Landgangs-Foretagende.

Bliver Danmark tvunget ud af sin Neutralitet og inddraget i en Krig, bliver der for os Tale om Forsvar af Landet eller af dettes vigtigste Dele.

I Følge de evige strategiske Principper, maa vor Modstanders første Bestræbelser gaa ud paa at isolere os fra den anden Krigspart, der da er blevet vor Forbundsfaelle. Dernæst maa han søge at isolere vore Landsdele fra hinanden i Overensstemmelse med det gamle Ord: »del og hersk«. Omvendt maa vore Bestræbelser gaa ud paa at modvirke disse Ting.

Hvis vor Modstander blev en Vestmagt, lod dette sig lettest udføre, hvis vi i Forbindelse med Østersømagten straks spærrede i det nordlige Kattegat, f. Eks. ved Herthas Flak. Den Kendsgerning, at det her kom til det eneste Tilløb til Minekrig i vore Farvande under Verdenskrigen, viser, at Udlandets Strateger er klar over dette Farvands-Afsnits Betydning.

Betingelserne for Kamp paa Søen har ikke forandret sig siden Verdenskrigen. Forsvaret paa Søen er stadig saa stærkt overfor Angreb, at den ene Part oftest slet ikke vil forsøge at trænge frem i et Smaafarvand, som den anden Part har besat med den lille Krigs Midler, og hvis den første forsøger Fremtrængen, vil han i Almindelighed ikke kunne bryde Forsvaret.

Ved en rettidig Etablering af Spærring i nordlige Kattegat vil vi opnaa: 1) uhindret Forbindelse med vor Forbundsfaelle i Østersøen, 2) at Forbindelsen mellem vore Landsdele sikres, og 3) at dansk Land-Territorium, i ethvert Fald Øerne, holdes udenfor Krigens Kampzoner.

Hvis vor Modstander blev en nærliggende Østersøstat, der havde en Sømagt, som var stærk nok til at optræde i danske Farvande, vilde hans for os farligste Træk være, hvis han kunde foretage ovennævnte Spærring i nordlige Kattegat og kunde haandhæve denne. Vi vilde da være afskaaret fra vor Forbundsfaelle mod Vest med de Følger, som det vilde føre med sig.

Det er foran anført, at uden Tilførsler af Kul og Olie vilde Danmarks Fabriksdrift og moderne Samfærdselsmidler da standse.

Hertil vilde komme, at vort Forsvar vilde blive lammet, idet den samme Mangel vilde gøre Flaadens Skibe, Hærens Motorkøretøjer og vore Flyvemaskiner ubevægelige, og Manglen af Raastoffer til Krudt- og Projektil-Fabrikationen m. m. vilde gøre Flaade og Hær forsvarsløse, naar de for Haanden værende Beholdninger var opbrugt.

Naar vor Flaade var lammet, vilde den paagældende Østersømagt være Herre i vore Farvande og vilde uden Modstand straks kunne sætte sig i Besiddelse af alle vore ubesatte Landsdele. Paa Sjælland og i Jylland, hvor vi har Hær-Afdelinger, vilde vor Hær ved Angreb kun kunne fortsætte Forsvaret, saa længe Ammunitions-Beholdningerne varede. Arbejdsløshed, Mangel paa Brændsel til at opvarme Boliger m. m. kunde dog skabe en Situation, der tvang vor Regering til Underkastelse, uden at vor Hær havde faaet Lejlighed til at løsne et Skud.

Fremmed Sømagt vilde i saa Fald alene have beseglet vor Skæbne.

Det vil ses, at selv en nok saa stærk dansk Hær ikke vil kunne medvirke nævneværdigt til Forandring af oven antydede strategiske Situation. Spørgsmaalet maa da være, om Flyvevaabnet kan forandre den, eller om kun dansk Sømagt kan det.

Naar nye Vaaben er fremkommet, har Entusiaster altid prøvet at hævde, at de vil kunne erstatte alle de gamle Vaaben. Paa Søn har vi i det sidste $\frac{3}{4}$ Aarhundrede oplevet det med Miner, Torpedobaade, Undervandsbaade og nu til sidst med Flyvere. Overfor de første tre Vaaben hævder ingen det nu mere. Efter at man havde faaet saa gode Vaaben mod Undervandsbaadene, at der i Verdenskrigens sidste Aar ødelagdes flere tyske Undervandsbaade, end Tyskland kunde bygge i samme Tid, og efter at disse Modvaaben siden Krigen er yderligere udviklet, betragtes nu alle de tre Vaaben kun som værdifulde Supplemerter til Søkrigens Hovedvaaben, de artilleribevæbnede Skibe af alle Klasser.

Anderledes stiller Forholdet sig derimod med Flyvevaabnet, idet Ukendskab til det nye har været benyttet til at udmale en Mængde paastaaede Resultater af Flyver-Angreb. En nøgtern Undersøgelse giver derimod som Resultat, at Flyvere har vist sig nyttige paa

mange Maader. De kan fra deres store Øjehøjde yde værdifuld Observationstjeneste af enhver Art. De kan fra deres Maskiner udlægge Miner og kunstig Taage og kan transportere lettere Gods samt Personer hurtigt fra et Sted til et andet. Da de ikke kan bære Kanoner, Tanks, Ammunitionsvogne m. m., kan de ikke transportere en Hær, men store Flyvemaskiner har ved flere Lejligheder overført Soldater som Besættelsestropper o. l. De Vaaben, hvormed Flyvere kan bevæbnes, er Maskingeværer, Luftbomber og Torpedoer.

Maskingeværer har paa Søen kun Betydning ved Angreb paa smaa Motorbaade. Baade Bomber og Torpedoer forsøgte under Verdenskrigen anvendt mod Skibe, uden at det fik nævneværdig Indflydelse.

Efter Verdenskrigen har man forbedret Flyvernes Sigteapparater til Kastning af Luftbomber; men man har ikke givet og kan næppe give Luftbomberne anden Begyndeshastighed end Flyvemaskinernes egen. Som Følge deraf maa deres Træffesikkerhed altid være langt ringere end Artilleri-Projektilers.

Som Bevis herpaa kan anføres, at en Vaabenfabrik, naar Granaters Virkning skal demonstreres, lader en Kanon udskyde Granaterne mod det ønskede Maal, idet man under en Skydebanes rolige Forhold har god Sikkerhed for at kunne træffe som ønsket. Hvis Vaabenfabrikken derimod skal demonstrere en Luftbombes Virkning, gøres det *ikke* paa lignende Maade ved at lade en Flyvemaskine kaste Bomben mod Maalet, fordi den i det langt overvejende Antal Tilfælde da slet ikke vilde ramme Maalet eller blot i dettes Nærhed. Vaabenfabrikker demonstrerer derfor en Luftbombes Virkning ved at anbringe den i Maalet og bringe den til Detonation der, saa at man kan se den Virkning, den vilde frembringe, hvis den ramte.

Englænderne (og Amerikanerne) har udført og udfører flest praktiske Forsøg med Bombeangreb mod udrangerede Skibe. Her skal blot nævnes de i England mod Panserskibene »Agamemnon« og »Centurion« udførte Bombekastninger. Skibene gik med 10—12 Knobs Fart og styredes ad traadløs Vej. To

Flyver-Eskadrer kastede fra ca. 2500 m Højde 223 Bomber. Der opnaaedes 10 Træffere, som kun tilføjede Skibene uvæsentlig ovenbords Skade. Haabende paa bedre Resultat gentog Royal Naval Air Service Forsøgene næste Sommer. Der kastedes 114 Bomber mod de samme Skibe, men opnaaedes ikke en eneste Træffer. Bombekastning mod bevægeligt Maal foretages nu oftest mod særlige Motorbaade.

I Betragtning af, at Artilleritræfning paa Søen for Præmie-tagere under Fredsforhold inden Verdenskrigen maa antages at have ligget ved mindst 50 %, medens den for de samme Skibe med samme Besætninger efter Krigens Udbrud gik ned til mellem 2 og 3 %, maa noget lignende vel være Tilfældet for Flyvernes Vedkommende. Man vil da forstaa, at den engelske Kommandør Acworth kunde skrive: »Bombe-Træffere mod Skibe erkendes nu for det Vrøvl, det er«, thi nogle faa % Træffere i Fredstid nedsat i samme Forhold som for Artilleriets Vedkommende, giver praktisk talt ingen Træfning under Krig.

Et Skibs Dæksflade vil altid være et lille Maal for en Luftbombe, og naar dette Maal tilmed er i Fart og kan dreje, synes alle Fordele under en Duel paa Skibets Side. Paa den anden Side kan det ikke nægtes, at naar lave Skyer eller naturlig eller kunstig Taage dækker Parterne for hinanden, vil det være Heldet, der bestemmer de gensidige Træfninger.

Hvordan man end vil skønne om Mulighederne for Træfning, saa vil det dog altid have Interesse at undersøge, hvilke Virkninger en Luftbombe kan ventes at fremkalde paa et Skib, naar den træffer.

Paa dette Omraade viser Erfaringen, at en Luftbombe har langt ringere Virkning end et Artilleri-Projektil, idet den paa Grund af ringe Anslags-Hastighed ingen Gennembrydningsevne har. Af Hensyn til Skibenes Antiluftskyts maa Luftbomber antages kastet fra Højder mellem 1000 og 6000 Meter, men Erfaringen saavel fra Krig som fra senere Forsøg har vist, at selv en let Krydsers tynde Panserdæk er nok til at holde Bomber ude, der kastes fra store Højder. Ved Kast fra smaa Højder holder selv et almindeligt Skibsdæk dem ude.

Af saadanne Forsøg efter Krigen skal her omtales de amerikanske Bombekastninger mod de tidligere tyske Skibe, Torpedobaaden G. 102, den lette Krydser FRANKFURT og Slagskibet OSTFRIESLAND. Skibene var stille liggende.

G. 102 blev angrebet af 24 Flyvemaskiner, der kastede 84 Bomber og opnaaede 20 Træffere, idet Luftbomberne kastedes paa saa nært Hold som muligt. De 17 Træffere var med 11½ kg Bomber og gjorde kun ringe ovenbords Skade. De sidste 3 Træffere var med 136 kg Bomber. Nr. 1 af disse bortsprængte Broen m. m. Nr. 2 bortsprængte Plader fra den ene Skibsside forude. Jageren forblev dog flydende, men med Bakken overskyllet. Nr. 3 ramte lige foran midtskibs og bevirkede, at Jageren sank.

FRANKFURT blev bombarderet med 112 og 270 kg Bomber. Træffere foraarsagede megen ovenbords Skade og vilde utvivlsomt have dræbt Mennesker, hvis saadanne havde opholdt sig der; men Bomberne kunde ikke gennemtrænge den lette Krydseres Panserdæk paa 50—20 mm Tykkelse og kunde derfor ikke skade Skibet afgørende. Man tvivlede efter mange direkte Træffere allerede om at kunne bringe Skibet til at synke ved Hjælp af Bomber, da en saadan faldt umiddelbart ved Siden af Skibet, sprang nede i Vandet og ved Minevirkning foraarsagede, at det sank efter 20 Minutters Forløb.

OSTFRIESLAND blev først angrebet med 137 og 270 kg Bomber. Der kastedes 50 Stk. og opnaaedes 13 Træffere. De sprang inde i de ubeskyttede Overbygninger, men formaaede ikke at trænge gennem Panser eller Panserdæk og tilføjede derfor ikke Skibet afgørende Skade. En 270 kg Bombe, der den første Dag sprang tæt op ad Skibssiden udenbords forude, frembragte derimod en Læk, saa at det den paafølgende Dag laa 0,6 Meter dybere med Stævnen. Den anden Dag kastedes først 5 Stk. 450 kg Bomber og dernæst 6 Stk. 900 kg Bomber. Den 4' og 5' af disse faldt tæt udenfor Skibssiden, henholdsvis midtskibs og forude om Bagbord. De rev formentlig denne op, samtidig med, at de vældige Vandsøjler, der rejstes, fyldte Overskibet, saa at OSTFRIESLAND kæntrede og sank.

Som Følge af disse Forsøg samt tilsvarende Forsøg i England og andre Lande fabrikkerer Vaabenfabrikkerne ikke Luftbomber til Skibsmaal af under 100 kg Størrelse, og deres Sprængladning gøres saa stor som muligt for at kunne frembringe Minevirkning. Amerikanerne resumerede i 1932 deres Erfaringer derhen, at »en Bombemaskine kan bære Bomber af Vægt som en Torpedo eller et 40 cm Projektil, og at det ikke vil lønne sig at bygge dem større. Kapaciteten af alle 3 amerikanske Hangarskibes Bombemaskiner kommer derfor ikke op paa Højde med en Salve fra deres Slagskibslinie. Tilmed kan Bombemaskinerne først gentage deres Salve efter at have hentet ny Forsyning, medens Slagskibs-Linien kan afgive flere Salver i Minuttet.«

De sidste praktiske Erfaringer haves fra den græske Revolution 1935, hvor en ældre Krydser AVEROFF med 50 mm Panserdæk og kun 2 forældede 75 mm Antiluftkanoner stod til Søs. En moderne uddannet Luftstyrke startede Forfølgelse. Krydseren blev ivrigt angrebet med Luftbomber og led noget Havari paa Overbygninger, men den fortsatte uhindret og ubeskadiget sit Togt. Da Insurgenterne saa, at Revolutionen var mislykket, gik den selv tilbage til Piræus og overgav sig.

Det maa siges at være en Erfaring, at en direkte Træffer med en Luftbombe i Almindelighed ikke kan naa Skibets vitale Dele, men kun kan beskadige de lette Overbygninger, idet der ses bort fra saa let byggede Fartøjer som Torpedobaade. Den Minevirkning, de eventuelt kan opnaa, ved at de falder tæt op ad Skibssiden, vil henset til deres ringe Træffe-Sandsynlighed opnaas bedre ved udlagte Miner, idet der skal mindes om, at Miner vel kan have en frygtelig Virkning tæt ved, men at Virkningen aftager med en meget høj Potens af Afstanden.

I denne Forbindelse skal det nævnes, at den udstrakte Brug af Miner og Torpedoer har medført særlige Sikkerheds-Foranstaltninger i Krigsskibe, saa at intet saadant i Almindelighed synker for en enkelt Mine- eller Torpedo-Træffer.

Under Verdenskrigen var praktisk talt alle de kemiske Forbindelser gennemprøvede, hvoraf Giftgas kan fremstilles. Fremtiden

kan derfor næppe byde paa Overtaskelser i den Henseende. Bomber med Giftgas har forøvrigt, saa vidt vides, ikke været forsøgt anvendt mod Skibe ud fra den Betragtning, at naar Virkningen forbliver ovenbords, vil Vind og Skibets Fart hurtigt føre Giftgasen bort.

Mod store og saarbare Maal i Havn eller inde i Land vil Flyverne med deres Bomber imidlertid ofte være de eneste, der kan naa frem og angribe. Selv mod Maal, hvor Skibe kan bringes frem til at naa med deres Vaaben, vil Flyverne kunne slaa forinden, og eventuelle Flyver-Angreb tvinger Modstanderen til at anvende en Del af sin Kraft paa Modforholdsregler.

Med Torpedoer vil Flyvemaskiner ligesom Torpedobaade kunne rette Lejligheds-Angreb mod Skibe. For at udskyde Torpedoer maa de gaa ned i lav Højde med moderat Fart. Til at gennemføre Angrebet vil de i visse Henseender være heldigere stillet og i andre Henseender uheldigere stillet end Torpedobaade. Da Træfningen med Torpedoer under Verdenskrigen laa mellem 2 og 3 %, vil det ses, at Flyvemaskiner heller ikke med dette Vaaben frembyder en afgørende Fare for Sømagtens Skibe.

En Værdi, hvis Størrelse foreløbig er ubekendt, vil Flyvere altid have ogsaa i Søkrig, men deres Angrebs-Vaaben frembyder intet, der berettiger til at tro, at de skulde blive nogen Fare for den Sømagt, der udøver Søherredømmet i et bestemt Farvand. Deres store Saarbarhed ved Beskydning af Antiluftskyts og dettes Skydemeters Udvikling siden Verdenskrigen peger tværtimod paa, at deres største Betydning for Søkrigen maa søges i det udmærkede Supplement, de vil udgøre til al Observations-Tjeneste, idet de hurtigt vil kunne naa frem og se, hvor ingen anden vilde kunne gøre det.

Luftvaabnet har derfor givet Sømagt et meget værdifuldt supplerende Vaaben, og det har tillige givet Sømagten den umaadelige Fordel af meget forøget Synsvidde. Det maa derimod meget beklages, hvis uheldig Propaganda bibringer Offentligheden den Tro, at Flyvevæsenet og Flaaden konkurrerer om Opgavernes Løsning, i Stedet for, at de i Virkeligheden kompletterer hinanden. En saadan falsk Lære kan, hvis den nogensinde bliver troet, alvorligt skade eller endogsaa ødelægge det danske Forsvar.

Hvis det kunde ventes, at Luftvaabnet paa noget som helst Omraade kunde erstatte Sømagt, vilde en Verdensmagt som England, der nøje vaager over Størrelsen af alle Landes Flaadestyrker i Forhold til dets egne, næppe gennem Aar roligt have set paa, at Antallet af Flyvemaskiner i Storbritannien var under Halvdelen af Frankrigs eller Italiens Luftstyrker. Ved Tysklands Oprettelse af et Luftvaaben i 1935 vakte det Uvilje i England, da det oplystes, at Tyskland i Luften var dobbelt saa stærkt som England; men Udtalelserne i Parlamentet gik dog ikke ud paa, at man forlangte en vis Overlegenhed, men kun paa, at man ikke vilde staa tilbage for Tyskland paa dette Omraade. Englands Standpunkt viser formentlig ogsaa, at Luftmagt heller ikke ventes at frembyde nogen nævneværdig Fare for Sømagt.

Luftvaabnet bekræfter kun den gamle Regel om, at hvor meget Teknik og Taktik end udvikles, har det dog stadig vist sig, at naar Krig strækker sig ud til Søen, er Søstridskræfter uundværlige og uerstattelige.

Efter at den lille Søkrig med moderne Midler siden Verdenskrigen er studeret, har man søgt at udfinde Modmidler mod de forskellige Farer, som Miner og Torpedoer byder for Skibsbundene.

Minestrygningsgrej og Stævnsikringer paa Skibene er forbedrede, saa at en Eskadre med den nødvendige Dækning kan passere en Minespærring med almindelige Marchfarer, 15 à 20 Knob, saafremt Dækningen kan passere uhindret af Modstanderens Søstridskræfter, thi mod Land kan man dække sig med Striber af kunstig Taage. En Spærring paa et enkelt Sted skulde da ikke frembyde større Hindring. Derfor er det nødvendigt at udlægge Miner spredt i hele Farvands-Afsnit, thi efter Minesprængninger maa Minestrygningsgrejet ofte bjærges, repareres og atter udsættes, hvilket giver Standsning med Fare for Overspringning af Dele af Minefelterne.

Selve Skibene har ogsaa faaet stærkere Beskyttelse mod Mine- og Torpedo-Faren. Dette er gjort dels ved omhyggeligere tværskibs Inddeling og dels ved særlige langskibs Mineskodder i en saadan Afstand fra Skibssiden, at Mineskoddet ved Forsøg har vist sig ikke at blive gennembrudt samtidig med Skibssiden ved en Mine- eller

Torpedo-Ekspllosion mod denne. Som Resultat heraf kan nævnes, at et Slagskib nu ventes at kunne taale ca. 4 Minesprængninger, før det maa falde ud af Linien og ca. 8, før det synker. Skibe, der ikke er brede nok til at have Mine-Skodder, gives der udvendige Bulges, og lette Skibe, der bygges til Optræden i Smaafarvande, søger man at give saa ringe Dybgaaende som muligt, saa at de kan flyde over Miner.

Til Trods for alt dette anser alle Landes søtaktiske Forfattere det for urigtigt at anvende Storskibsflaaderne i Smaafarvande. De mener, at Smaafarvandene nu mere end nogensinde maa overlades til den lille Krig, og at et Forsvar af dem med den lille Krigs Midler i Almindelighed ikke vil kunne brydes overfor en Modstander med Vilje.

Den lille Krigs Midler er stadig:

1) Miner og andet passivt Materiel.

2) Torpedoeer, ført frem af Undervandsbaade og smaa Torpedobaade.

3) Vagtskibe, hvorved forstaas lette Artilleriskibe paa 600 til 800 Tons, der fører samme Artilleri som Jagerne (et Batteri 12 cm Kanoner), men har saa ringe Dybgaaende, at de i Modsætning til Jagerne kan flyde over Minefelterne. De bevæger sig i Almindelighed med en Krydsfart paa 10—12 Knob, men bør i paakommende Tilfælde kunne sætte Farten nogle Knob op.

4) Monitorer som et uundværligt Rygstød for hele Patrouillen, idet de støttende sig til de foran nævnte Midler vil kunne tage Kampen op mod hvilke som helst Søstyrker, der vil søge at trænge frem paa det beherskede Omraade.

5) Flyvemaskiner og Observations-Fartøjer til at holde alle vore Farvande under konstant Opsigt Dag og Nat. Som Observations-Fartøjer benyttede alle krigsførende under Verdenskrigen enhver Art af Motorbaade, saavel Lystfartøjer som Fiskerbaade og særligt til denne Tjeneste byggede Baade.

En dansk Sømagt skal ikke gaa over aabne Have for at etablere sit Forsvar. Den skal kun hævde Søherredømmet i vore egne Farvande. Den, der vil fravryste os det, maa opsøge os i disse og tage Kampen paa de Betingelser, vi byder. Naar vi er paa Stedet, og

naar vor Opgave er at forblive der, saa spiller forskellige søgaaende Egenskaber, herunder Fart, mindre Rolle, og vi kan lægge Hovedvægten paa at give vore Skibstyper Maksimum af Kampkraft.

Ethvert Krigsskib er et Kompromis mellem forskellige Faktorer. Blandt disse Faktorer repræsenterer navnlig Vaaben, Beskyttelse og Fart de største Vægte. Vaaben og Beskyttelse giver den egentlige Kampkraft; høj Fart er den dyreste af alle Skibsegenskaber.

Som Eksempel paa, hvad Fart koster, skal nævnes, at et Vagtskib med samme Artilleri-Armering som en moderne Jager, men med den halve Fart, kun koster ca. $\frac{1}{4}$ af Jagerens Pris. Høj Fart er desuden ikke en varig Egenskab, som altid er til Stede. For det første vil den kun have sin fulde Højde, naar Maskine, Kedler m. m. er helt i Orden og passet af vel indøvet Personel. Dernæst kræver den fuldstændig ren Skibsbund, hvilket kun vil forefindes umiddelbart efter Dokning. Desuden maa Skibet ikke være trykket paa dybere Vandlinie end Tegningens, f. Eks. af store Krigsbeholdninger, og endelig aftager Farten i Almindelighed jævnt med Alderen. Verdenskrigen viste ganske vist Eksempler paa, at Skibe løb mere end paa deres Prøvefarter, men den viste endnu flere Eksempler paa, at selv nye Skibe paa de Tidspunkter, hvor de havde Brug for den høje Fart, ikke kunde naa højere end ca. 10 Knob under den paa Prøvefarterne opnaaede. Dette vil navnlig være Tilfældet i en Flaade, der har værnepligtige Besætninger som vor, og som først udrustes ved Krigsudbruddet. Fart vil derfor næppe være en Skibsegenskab, som vi bør stole for meget paa.

Da ingen dansk tænker sig at bruge vor Sømagt til andet end Hævdelse af Herredømmet i vore egne Farvande, og da vi er saa heldige, at alle vore Farvande, ogsaa Kattegat og vor Del af Østersøen, er Smaafarvande, vil vi kunne bygge *hele* vor Flaade med den lille Krig for Øje og derfor kunne faa vort Skibsmateriel langt billigere end andre Lande. Til den billige Anskaffelsespris kommer yderligere, at disse Skibstyper forældes meget langsommere end andre Skibstyper. Det vil sige, at en Flaade, der er saa stærk, at dens Forsvar vanskeligt kan brydes, kan skaffes indenfor et Budget, der er overkommeligt for den danske Stat.

Det er foran antydet, at hvis en fjendtlig Østersømagt spærrer Kattegats nordlige Del, kan den der opererende fjendtlige Styrkes Forbindelser afskæres af en dansk Sømagt, der spærrer sydligere. Hvis den danske Flaade heldigt gennemfører en saadan Afskæring, maa den fjendtlige Styrke overgive sig, saa snart de om Bord værende Beholdninger er opbrugt, saafremt det ikke forinden er lykkedes den at forcere tilbage eller at naa hjem ad anden Vej. I alle Tilfælde vil dens Spærrings-Foranstaltninger derefter ligge aabne for Rydning, og vor Forbindelse udadtil vil være genoprettet.

Hvis vi derfor straks, medens vor Regering endnu haaber paa at kunne bevare vor Neutralitet, spærrer og bevogter vore indre Farvande med en Sømagt, der har Evne til paa kort Varsel at udstrække denne Bevogtning ogsaa til lange Strækninger af vore Gennemsejlings-Farvande, saa vil den sikkert kunne virke som en Trusel, der takket være vor Søkrigshistorie kan blive et virksomt Middel til at bevare Freden for os.

Hvis Freden alligevel brydes for os, maa Nedkæmpelse i egne Farvande af en dansk Sømagt, naar denne har en passende Størrelse, som nævnt anses for ret ugørligt, og de fremmede Admiraler vil sikkert belære deres Regeringer om, at de hverken vil kunne hindre vore Undervandsbaades Optræden eller vor natlige Udlægning af Minefelter og senere Bevogtning af disse paa deres Forbindelseslinier. Østersømagtens Operationer mod Danmark vil da næppe begynde med den nævnte Spærring; og den, der vinder Tid, vinder mere.

Hvordan Kampen om Herredømmet i danske Farvande end forløber, saa vil det være Sømagt, der afgør denne og dermed Landets Skæbne. Paa dansk Landkrig vil den faa indirekte Betydning, idet Sømagt afgør, om Forbindelseslinierne mellem vore Landsdele kan holdes aabne eller lukkes. Derved afgøres, om Nationens samlede Kraft kan sættes ind paa de Steder, hvor det ønskes, eller om Danmark opløses i spredte Landsdele, der kan nedkæmpes hver for sig.

Da al Krigsmagt kun er Midler i Regeringens Haand, maa Angriberens direkte Vej imidlertid være mod Regeringens Sæde i

København. Hvis dette Maal kan naas uden om Flaaden, falder derfor dennes Betydning.

Sjælland er Danmarks naturlige Fæstning, mod hvilken der vel kan rettes isolerede Stød saavel over Søen som gennem Luften, men som kun kan erobres ved et Landgangs-Foretagende.

Selv om en Hær aldrig i Historien har kunnet hindre en fjendtlig Hær i at gaa i Land, saa maa en Landgangs-Ekspedition selvsagt være større, jo stærkere Land-Stridskræfterne paa Sjælland er.

Til Forstaaelse af, hvor vanskeligt Kysttropper særligt i Nutiden er stillet overfor Imødegaelse af en Landgang, kan nævnes, at ved en tysk Landgangs-Øvelse mod Øen Usedom den 15. Juli 1931, hvor Forsvaret ikke havde Flaade-Styrke, dækkedes Landgangen af kunstig Taage med det Resultat, at Landgangsstyrken stod paa Stranden, inden Kysttropperne overhovedet havde bemærket noget. Øvelser med lignende Resultat er afholdt saavel i England som i U. S. A.

Angriberen er dog paa andre Maader blevet langt vanskeligere stillet overfor Udførelsen af et heldigt Landgangs-Foretagende end tidligere. I Nutidens stærkt mekaniserede Hære vil Benzin erstatte Hestefoder. Det større Antal Maskingeværer vil skaffe større Projektilmængde udskudt pr. Mand, Radio vil ofte erstatte Ordonnanser, motortrukne Batterier og Kampvogne vil kræve færre Mænd pr. Kanon end gammeldags Feltbatterier o. s. v. Kød og Blod maa i det hele taget i Fremtiden for en stor Del tænkes erstattet af Maskiner, Benzin, Ammunition, Reservedele, Reparations-Maskiner m. m. Transporterne, der under Verdenskrigen havde udgjort ca. 12 Tons pr. Mand ved den første Overførsel og ca. 2 Tons pr. Mand i konstant Fart under Resten af Ekspeditionen, vil derved forøges. Den landsatte Hær vil samtidig være endnu mere afhængig af Tilførsler end tidligere.

Det er vor Modstanders Synspunkter, der vil være afgørende for, om et Landgangs-Foretagende mod Sjælland vil blive iværksat. Det er derfor fremmedes Syn herpaa, vi maa undersøge for at blive klar over, hvorledes vi kan betage dem Lysten dertil. Alle Landes sømilitære Forfattere samstemmer imidlertid i, at Landgangs-Foretagender i Fremtiden maa blive sjældnere end i Fortiden, fordi

Landgangs-Styrken baade vil kræve mere Tonnage og være mere afhængig af sine Tilførsler end tidligere, og fordi baade selve Transporten og de stadige Tilførsler vil være vanskeligere at beskytte paa Søen end tidligere.

Der kan overhovedet næppe paa Søen tænkes et mere idealt Angrebs-Objekt end en af Nutidens store Transporter. Det menes derfor, at saalænge Forsvareren har en angrebsduelig Flaade, der med alle den lille Søkrigs Midler kan tilføje Transporten afgørende Tab, og som under Landgangs-Hærens Ophold i Land kan sinke eller afskære dens Tilførsler, saa at den paa Grund af Mangel paa Ammunition m. m. løber Fare for at maatte overgive sig, bør et Landgangs-Foretagende ikke iværksættes.

Det vil altsaa efter enstemmig Opfattelse i Udlandet være den danske Sømagts Tilstand, der vil være afgørende for, om et Landgangs-Foretagende mod Sjælland vil blive forsøgt, og som altid i Historien vil derfor ogsaa i Fremtiden denne være det bedste baade forebyggende og afgørende Middel derimod.

Gennem hele Historien lærer man Betydningen af at have det til Forholdene mest hensigtsmæssige Materiel i tilstrækkelig Mængde, men man lærer ogsaa, at overlegent Materiel alene ikke sikrer Sejr, hverken i den enkelte Søkamp eller i Søkrigen som Helhed. Historien viser tydeligt, at først Personellets Dygtighed giver det døde Materiel dets Værdi. Admiral Nelson udtrykte dette saaledes: »Ships do not fight, men do.«

Vaaben er nødvendige Midler for en Kriger; men de er kun farlige for Modstanderen i Hænderne paa Mænd, der kan bruge dem. At træffe sit Maal paa de store Afstande, hvorpaa man kæmper nu til Dags, kræver imidlertid Træning. De enkelte Vaaben paa Søen betjenes desuden ikke af en enkelt Mand. For en Kanons Vedkommende sker Betjeningen f. Eks. ved Skytte, Sidesigter, Opsatsstiller samt Lade- og Ophejnings-Personel. Et Batteri Kanoner ledes af en Ildleder ved Hjælp af Afstandsmaaleres og Ildleder-Centralens Personel. Et Skib har desuden sekundære Batterier mod Torpedobaade og Flyvere. Det har Torpedo-Batteri og Radiostationer, Navigations-Personel, Signal-Personel og Maskin-Personel. Det skal

have Midler og Personel til efter Beskadigelser at trimme det, saa at det stadig holdes paa ret Køl o. s. v.

For at et Skib fra dødt Materiel kan gaa over til at blive et Instrument, der lystre een Hjerne, maa hver Mand staa med Maksimum af Rutine paa sin Post, ligesom han maa kunne overtage sin Sidekammerats Funktioner, hvis denne falder bort. Det tager Tid at uddanne en Skibsbesætning, og først naar Skibet har fuldt uddannet Besætning, faar de Penge Værdi, som er anvendt paa Skibets Bygning.

Ligesom det ikke er nok, at den enkelte Mand om Bord er uddannet, men at Samarbejde maa øves for at gøre Skibet til en Enhed, saaledes bliver en Samling Skibe ikke straks til en Eskadre eller Flaade. Ogsaa Skibene maa samarbejdes, ikke alene indenfor samme Kategori af Skibe, men ogsaa mellem de forskellige Kategorier, Monitorer, Vagtskibe til Krydsertjeneste, Torpedobaade, Undervandsbaade, Flyvere og Observationsfartøjer m. m.

Paa Søen, hvor alt, lige til Underlaget for de kæmpende, er Menneskeværk, maa der tages nøje Hensyn til de enkelte Skibstypers Modstandsevne overfor det, de i hvert enkelt Tilfælde kan blive stillet over for, og til de Vaabens Ydeevne, som de selv fører. En forkert Vægt lagt paa saavel Skibets offensive som defensive Egenskaber maa betaales baade med Blod og Penge.

Man kan ved Studium i Land sætte sig teoretisk ind i mange af de omhandlede Forhold, og man er nødt til at gøre dette, fordi ingen, selv under en lang Krig, kan naa at faa Erfaring paa alle Omraader. Netop det omhyggelige Studium i Fredstid er den eneste Vej til at undgaa kronisk Fortsættelse af de samme Fejl. Studium alene indeholder blot saa mange uundgaaelige Kilder til Fejlslutninger, at de alene maa føre paa Afveje. Et gammelt Ord siger da ogsaa: »Et er Søkort at forstaa, et andet Skib at føre«. Sømandskab, der er Grundbetingelsen for al Handling paa Søen, kan man ikke lære i Land. Alle Teoriens Gyldighed maa efterprøves ved praktiske Øvelser ude paa Søen under alle Forhold. Forsømmes det, kan alle Pengene til en Flaade let gives forkert ud, eller som Admiral Mahan udtrykte det: »de fastslaaede Opfattelser kan føre til fejle Slutninger og maaske til Ruin.«

Flaade-Personel af alle Grader maa derfor til Stadighed uddannes paa Søen for at kunne yde god Tjeneste. Dette gælder saavel den sømandsmæssige som den sømilitære Uddannelse. Hvor Anskaffelsen af Materiel kræver Aar, kræver Uddannelsen Aartier, naar der skal bygges paa bar Bund.

Den største Fare for vor Flaade i Øjeblikket er derfor ikke, at »Materiellet ruster op«, men at Personellet, der oven i Købet er for faatalligt, forfalder.

Fra alle Livets Forhold kendes, at der til Ledelse af store og komplicerede Foretagender kræves en heldig Haand, der har skaffet sig Erfaringer paa mange Omraader. Paa samme Maade viser Historien, at Ledelse af Søkrig og Føring af Flaader er en vanskelig Kunst, hvor improviserende Amatører ingen som helst Chance har, og hvor kun virkelig store Førere har formaaet at fremtvinge absolutte Afgørelser. Til Gengæld har store Førere paa Søen som Regel kunnet tilkæmpe sig Sejre, ogsaa overfor Modstandere, der havde stor materiel Overlegenhed.

Føreren har derfor paa Søen en alt overvejende Betydning.

Vi Mennesker er altid Produkter af det Milieu, hvoraf vi udgaar. Store Førere paa Søen er derfor kun opstaaet i udprægede Sønationer. De vandt ikke deres Sejre ved Hjælp af snedigt udtænkte taktiske Former, der *maatte* føre til Sejr. Den Taktik, de anvendte, var tværtimod oftest ganske simpel, blot afpasset efter Omstændighederne og Personellets Egenskaber, men den syndede aldrig mod visse evige Principper. Hvilke disse er, kan enhver Sømand lære ved nøje Studium af Fortidens Erfaringer.

At det ikke var de anvendte taktiske Former, der var det afgørende i Søkrig, ses bedst deraf, at den samme Taktik ofte har ført til helt forskellige Resultater. Hemmeligheden ved de store Føreres Fremgangsmaader var snarere, at de havde Karakter og Evne til at faa de undergivne Sømænd til alle at se paa Sagerne fra deres Synspunkt og ikke hver fra sit. Derved knyttedes alle sammen i gensidig Tillid, saa at Personellet kunde yde sit højeste.

I Krige til Lands har vort Folk aldrig vist saadanne Egenskaber, at det kan ventes at gaa sejrrikt ud af en Krig overfor vore Naboer, medmindre vi har talmæssig Overlegenhed.

I vore Søkrige var vi derimod oftest underlegne i Skibenes Antal og Størrelse, Kanonernes Kaliber og Antal, Besætningernes Størrelse o. s. v., men førte dog som Regel Søkrigen til heldig Ende. Den lange Række af heldige Førere, som vor Sømagt kan opvise, tyder paa, at det Milieu, det danske Folk danner, maa være heldigt for Udvikling af Førere paa Søen.

Vor Historie synes derfor at vise, at i den Kombination af Sømandsskab og krigerske Egenskaber, som betinger Søkrigs heldige Forløb, har vort Folk snarere et Plus frem for vore Naboer end i de Egenskaber, der kræves for at føre en heldig Landkrig. Forsvaret paa Søen har vundet uforholdsmæssigt i Styrke, og der kan ikke øjnes nogen Forandring i dette Forhold. Vi har derfor Lov til at regne med, at hvis vor Flaade faar hensigtsmæssigt Materiel af en rimelig Størrelse og et dertil svarende Personel med god Lejlighed til Uddannelse, saa vil dette kunne føre en Søkrig til heldig Ende, selv imod en vis Overmagt.

I Nutiden er det som foran nævnt hele Nationen, der fører Krig. Flaadens Virksomhed er blot et Udslag af Nationens Vilje til Selvhævdelse. Dens Personel er et Udsnit af Nationen, og Befolkningens Tanker og Følelser genspejles i det. Personellet vil derfor kun kunne yde sin højeste Indsats, naar det har en enig og forsvarsvillig Nation bag sig.

Danmark er det eneste Land i Europa, som fremmede aldrig har naaet at undertvinge. Saaledes har vore Fædre overgivet det til os. Vi vil ikke kunne overgive et selvstændigt Danmark til vore Børn, hvis hele Nationen ikke er rede til eventuelt at ofre sine bedste Sønner i Kampen for vort Lands Selvstændighed.

SLUTORD

Efter at Europas Stater i det sidste Aarhundrede mere og mere har udviklet sig til at blive Nationalstater paa Basis af Folkenes Selvbestemmelsesret, maa den kulturelle Sindelags-Erobring, der opnaas i Grænseegnene i Fredstid, sikkert anses som det bedste Grænse-Forsvar ogsaa i Krigstid. Ved Vaabenstilstanden i 1918 stod praktisk talt alle tyske og østrig-ungarske Hære uden for deres Landes Grænser, og dog maatte de to Lande afstaa alle Provinser, hvis Befolknings Sindelag tilhørte andre Stater. De maatte det, fordi hele den strategiske Situation, der oftest er bestemt af Sømagt, og ikke de kæmpende Hæres Pladser er afgørende for Fredsbetingelserne.

Vor Historie synes at vise, at vor insulære Beliggenhed var Aarsag til, at Danmark gennem Tiderne trods alle Storme bevarede sin Selvstændighed. Hvis fjendtlige Hæres Pladser havde været bestemmende for vor Grænse, havde Jylland været tabt for Aarhundreder siden. Det var det tyske Sindelag i en Del af de daværende Hertugdømmer, der førte til Sønderjyllands Afstaaelse i 1864. Det var Bevarelsen af det danske Sindelag i den nordlige Del af Sønderjylland, der førte denne Provins tilbage til Danmark i 1920. Den fortsatte Kulturkamp ved Grænsen, der aldrig ophører, vil ligeledes faa Indflydelse paa, til hvilken Side Grænsen næste Gang flyttes.

Den naturlige Følge af, at Fjender oftest begyndte Operationer mod vort Land ved Fremtrængen over vore Landgrænser, førte ofte til en Overvurdering af Betydningen af det militære Grænse-Forsvar. Et saadant er dog praktisk talt aldrig lykkedes for os. Dette fik imidlertid mindre Betydning, naar vor Flaade hævdede Herredømmet paa Søen og blokerede Modstanderens Kyst. Efter at dette Tryk havde varet en Tid, var Modstanderen villig til at slutte Fred paa vore Betingelser, der paa Grund af vor manglende Forstaaelse af, at Blokaden ofte havde bragt ham til Afgrundens Rand, i Almindelighed ikke gik meget ud over, at han skulde rømme vore besatte Provinser.

Kun i vor sidste Krig, hvor Frygt for fremmed Sømagt fik os til at slutte Fred paa det sikkert for os uheldigste Tidspunkt, maatte vi afstaa Land til Trods for vort Herredømme paa Søen.

Hvis vor Modstanders Flaade derimod gjorde sig til Herre i vore Farvande, var fortsat dansk Forsvar en Umulighed, og vi maatte straks søge Fred sluttet, selv paa de haardeste Betingelser.

Hele vor Historie viser kort sagt, at den strategiske Situation, der var afgørende for enhver Krigs Forløb og for Fredsbetingelserne, var bestemt af Forholdene paa Søen.

Ved et fremtidigt europæisk Opgør vil den strategiske Situation i Nordeuropa for en ikke uvæsentlig Del være afhængig af Forholdene i vore Farvande, medens den ligesom i Fortiden vil være mindre berørt af det Held, vi har med et militært Grænse-Forsvar i Jylland, hvor stor Betydning dette end kan have for os selv rent moralsk. Desuden maa det ikke overses, at Muligheden for, at vor Hær kan fortsætte Kamp ved Grænsen, først er til Stede, naar Flaaden sikrer den kæmpende Hærs Tilførsler og altsaa har Herredømmet i vore Farvande. Dette Søherredømme danner altsaa Grundlaget for hele vort Forsvar, og det kan hævdes med den lille Krigs Midler, der er overkommelige for os.

I Dag er vor Landgrænse paa ca. 60 km og vor Søgrænse paa ca. 7500 km. Frivillig dansk Krigserklæring kan næppe mere tænkes. Landgrænsen ligger borte fra de strategiske Linier, der kan blive afgørende for Bevarelsen af vor Neutralitet. En vel uddannet dansk Sømagt vil være nødvendig til Neutralitets-Bevogtning og vil

tillige være det militære Middel, der vil virke mest forebyggende mod Angreb paa os, ligesom den vil have de største Betingelser for Afværgelse af et saadant Angrebs heldige Gennemførelse.

Det er forkert at se stykkevis paa Danmarks Forsvar, f. Eks. ved at sige, at det bestaar dels i et Grænse-Forsvar, dels i et Forsvar af Sjælland o. s. v. Ingen af Enkeltopgaverne kan løses, naar ikke vore Tilførselslinier over Søen staar aabne, og de kan kun ventes holdt aabne af en dansk Sømagt. Med en saadan bliver vort Forsvar imidlertid, som ogsaa Historien lærer, en Helhed.

Nu som altid gælder det, at da Danmark ikke blot grænser til Søen, men af denne deles i flere Dele, saa bliver Kontrollen over vore Farvande ikke alene ønskelig men absolut nødvendig for vor Regerings Handlefrihed. Vore geografiske Forhold maa enten føre til Skabelsen af et stærkt dansk Søforsvar eller fuldstændig pris-give Landet til den Sømagt, der først sætter sig fast i vore Farvande.

Uden Flaade intet dansk Forsvar.